

DURYS

KULTŪROS IR MENO ŽURNALAS / 2026 BALANDIS / Nr. 4 (148)

theATRIUM

Bilietai
theatrium.lt

Lietuvos teatro vitrina

05.20 18:00–22:00 **Kantas. Kambarys, kuriame negalvojama**
Valstybinis Vilniaus mažasis teatras

05.21 18:30–19:20 **Aš visada šalia**
Klaipėdos lėlių teatras

05.21 19:00–20:30 **Menka detalė**
Valstybinis jaunimo teatras

05.21 20:00–21:15 **Godos**
Kauno šokio teatras „Aura“

05.22 15:00–16:30 **tremolo**
MMLAB teatras

05.22 18:00–19:30 **Apmaštant omarą**
Lietuvos nacionalinis dramos teatras

Tarptautinė programa

05.30 12:00–13:10 18:30–19:40 **Wayqeycuna**
Tiziano Cruz
Argentina

06.05 18:30–20:20 **The Tiger Lillies – Makbeto daina**
La Perla 29
Ispanija

05.20-05.24

05.22 20:00–21:15 **Prima Donna**
Klaipėdos valstybinis muzikinis teatras

05.23 15:00–16:30 **Anoniminiai šokiai**
Valstybinio Šiaulių dramos teatro ir „Operomanijos“ koprodukcija

05.23 17:30–19:10 **Milena**
Klaipėdos dramos teatras

05.23 20:00–21:40 **Danse Macabre**
Klaipėdos jaunimo teatras

05.24 15:00–16:00 **Sayonakidori**
MMLAB teatras

05.24 18:00–19:30 **Septynios vienetvės**
Nacionalinis Kauno dramos teatras
Nacionaliniame Kauno dramos teatre

05.30-06.18

06.11 18:30–19:55 **Kiekviena diena kaip sekmadienis**
Von Krahl Theatre
Estija

06.18 18:30–19:40 **Hystory**
Patricia Aperi / Aerites Dance Company
Graikija

Organizatorius:

KLAIPĖDOS
DRAMOS
TEATRAS

Mecenatai:

Pagrindiniai rėmėjai:

Projektą iš dalies finansuoja:

Klaipėda

DURYS

Mėnesinis kultūros ir meno žurnalas

2026 balandis / Nr. 4 (148)
www.durys.diena.lt

REDAKTORĖ
Rita Bočiulytė
r.bociulyte@kl.lt

**LITERATŪRINĖS DALIES
SUDARYTOJAS**
Gintaras Grajauskas
grajauskas@gmail.com

**DIZAINERĖ-MAKETUOTOJA
TECHNINĖ REDAKTORĖ**
Alma Pušinskaitė

KALBOS REDAKTORĖ
Jurga Dambrauskaitė

ADRESAS Naujojo Sodo g. 1A,
„K centras“, 92118 Klaipėda

REKLAMOS SKYRIUS
Tel.: (0 46) 397 715, (0 46) 397 711

PLATINIMO TARNYBA
Tel. (0 46) 397 713

LEIDĖJAS
© 2026 UAB „Ilda“

SPAUSDINO
UAB „Spaudos kontūrai“

TIRAŽAS 7 500

Platinamas su laikraščiu „Klaipėda“
kartą per mėnesį, taip pat „Duris“ galima įsigyti
„Klaipėdos“ laikraščio redakcijoje Klaipėdoje arba
užsiprenumeruoti atskirai Lietuvos pašte

ISSN 2351-5848

Rankraščiai nereцензуojami
ir negražinami

VIRŠĖLYJE
1 psl. – Mindaugo Petrulio kaligrafijos kūrinys. 2026.
4 psl. – Klaipėdos lėlių teatro spektaklio „Bučiuojant pe-
lenus“ (rež. R. Herbinas) scena. Kristijono Lučinsko nuotr.

ŽURNALĄ REMIA

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

Žurnalo „Durys“ veiklai Medijų rėmimo fondas
2026 m. skyrė 31 904 Eur. Spaudos projektui „Profe-
sionalaus meno atodangos žurnale „Durys“ 2026 m.“
MRF skyrė 45 000 Eur finansinę paramą

DIENA
MEDIA
N · E · W · S

Klaipėda

TURINYS

TEATRAS

- Gitana GUGEVIČIŪTĖ. Istorija, papasakota po istorijos 4
Evelina ZENKUTĖ. „Nojaus arka“: mums reikia pakalbėti apie teatrą 8

MUZIKA

- Žaneta SKERSYTĖ. Mecosopranas W. Wizner: man patinka stebinti klausytojus 14

KINAS

- Andrius RAMANAUSKAS. Paveldėtas liūdesys ir „Sentimentali vertė“ 22

PARODŲ SALĖSE

- Ignas KAZAKEVIČIUS. Kultūros narstiniai 24
Ugnė BRAZYTĖ. Nusiteikite bendravimui. Lėtai 30

IŠ ARČIAU

- Agnė BENETYTĖ. D. Monkevičiūtė-Rakauskienė: kai menas tampa savistaba 36

ETNOKULTŪRA

- Aušra KAVALIAUSKIENĖ. Šeimų istorijos – tarsi gyvoji praeities kronika 44

GINTARO LAŠAI

- Algis KUKLYS. Sofijos viešbutis. Trumpos atostogos. Kaip atrodo begalybė 52
Dalia TAMOŠAUSKAITĖ. *Summum bonum* 56
Nijolė KEPENIENĖ. „Poezijos pavasaris 2026“ nuvilnys per Klaipėdą 62

Istorija, papasak

Klaipėda – vis iš naujo besikuriantis (atsikuriantis) miestas talpina savyje daugybę „nematomų miestų“, esančių tik archeologiniuose radiniuose, istoriniuose liudijimuose, prisiminimuose, sociologinėse studijose, kasdienėse patirtyse. Randuotas, istorinių katalizmų smarkiai laužytas miesto kūnas atkasamais pamatais, ne tokiais jau senais pastatais (XVIII–XIX a.) mena „kitą pasaulį“, stumia spėlioti, o kaip būtų dabar, jei anuomet būtų buvę kitaip. Miesto dvasia (tapatybė) intriguoja neapibrėžtumu, lakioja laisvai it paukštėlis, kurio balsą sunku atpažinti, sunku perprasti jo gyvenimo būdą. Sunku, o gal ir neįmanoma.

Gitana GUGEVIČIŪTĖ

Prarasti atmintį

Antrojo pasaulinio karo pabaiga – didžiausias Klaipėdos istorijos lūžis, po kaulėlių išnarstęs miesto kūną: per karą su-

griauta ar sudeginta 60 proc. pastatų, o po jo naikinta visa, kas priminė vokiškumą. Po karo mieste liko tik 6 senieji gyventojai, o į ištuštėjusį miestą buvo atkelta gyventojų iš įvairių Sovietų Sąjungos regionų, kitų Lietuvos rajonų. Kas liko klaipėdietiška, kas – vokiška, ką atnešė atvykėliai iš kitų kraštų?

Klaipėdos lėlių teatro marionėčių spektaklis jaunimui ir suaugusiesiems

„Bučiuojant pelenus“, turėjęs dvi ryškias premjeras – 2024 m. rugsėjo 27 d. Klaipėdos lėlių teatre ir tarptautinę premjerą – 2024 m. spalio 10 d. *Le Mouffetard* (Paryžius), – būtent ir artikuliuoja šį įtrūkį: ką reiškia prarasti atmintį, kaip istorija pasakojama, kai ne viskas prisimename ar nenorima prisiminti, kas daroma su įtrūkiais, kurio pasakotojo – aktoriaus ar marionetės – istorija tikresnė? Kadangi istorinis naratyvas yra itin subtilus reikalas, spektaklyje nesiekama atkurti tiesą – priešingai – pasitelkiama fantazija, kuri taip pat yra savotiška atminties, ypač kolektyvinės, atmaina. „Bučiuojant pelenus“ – tai vienas iš tūkstančio galimų pasakojimų apie tai, kas nutinka, kai miestas praranda atmintį.

Spektaklis gimė bendradarbiaujant su prancūzų lėlininku, dailininku, režisieriumi Renaud Herbinu. Dramaturgijos bendraautorė, režisieriaus asistentė – Lina Laura Švedaitė, kompozitorius – Arturas Bumšteinas, šviesų dailininkas Vilius Vilutis. Marionetes kūrė lėlininkės Aušra Bakanaitė, Agnė Jablonskytė, Gintarė Radvilavičiūtė, jas animavo Monika Mikalaukaitė-Baužienė ir Vytautas Kairys. ►

Scenos iš Klaipėdos lėlių teatro spektaklio „Bučiuojant pelenus“ (rež. R. Herbinas).

...ota po istorijos

Kristijono Lučinsko nuotr.

◀ Tikrai solidi kūrėjų komanda, sulaukusi gražių įvertinimų Prancūzijoje pasirodžiusiose recenzijose: akcentuotas meistriškas aktorių darbas ir balsų moduliacijos, daugiaprasė dramaturgija; taupus ir emociškai paveikus garso takelis, tikslus

ir funkcionalus scenovaizdis. Sunku būtų nesutikti su šiais teiginiais: prancūzų kritikai – atidūs žiūrovai, kreipę dėmesį ne tik į tai, kas vyksta scenoje, bet ir į tai, kas fone ir kas tapo spektaklio inspiracija – miestas Klaipėda, jo „biografijos“ štrichai.

Nuoga tiesa

„Bučiuojant pelenus“ – nespaltota elegija apie miestą-feniksą, kuris Antrojo pasaulinio karo metais patyrė didžiulius sugriovimus, bet sugebėjo ir vėl „pakilti iš pelenų“. Tai „permanentinė“ metafora, kurioje susipina simboliai, aliuzijos, nuorodos, prasmės. Pelenai – tai, kas atsiranda tarp mirties ir naujos pradžios; sudegusi tapatybė, kurianti save iš naujo – svetimomis rankomis ant senų pamatų, tarp sienų griaučių. Ant virvelių kabančios marionetės (medžiaginiai kūnai ar tik atskiros jų kūnų dalys) – likimo (aktorių) valdomi „neherojiški herojai“ (kūdikis, tėvas ir vaikas, moteris-gyvatė, begalvis žmogus, kareivis ir kt.) – tai miesto atmintis, liudininkai, „nužmogintas“ žmogaus veidrodis, nuoga tiesa apie mus.

Marionetės neturi veido išraiškų, bet jos *išprovokuoja* žiūrovams jausmą ir tampa indu, užpildomu mūsų pačių patirtimis. Jų „privalomas“ ryšys su aktoriumi (lėlė negali egzistuoti be kito įsikišimo) primena, kad

Viena stipriausių spektaklio metaforų: miestas yra kūnas, o kūnas – miestas.

mes visi esame nuo kažko priklausomi, kažkieno valdomi, kad esame susaistyti ryšiais – it gijomis – su istorija, šeima ar vieta. Sykiu aktoriai – tik šešėliai, asistuojantys baltai švytinčioms lėlėms pelenų pilkumo scenos erdvėje. Retkarčiais – tarsi mediniai tašai, sutvirtinanatys fachverkinio pastato karkasines sienas – nusileidžia ir vėl pakyla horizontalios draperijos, paslepiančios ar atidengiančios aktorių kūnus, jų basas pėdas, plastiškai judančias rankas, hipnotizuojantį šokį, bet niekaip negalėtum pasakyti, kad kuris nors iš jų (lėlė ar aktorius) yra svarbesnis – į abu žiūrėti įdomu, abu paveikūs ir įtikinami, o veikdami kartu užduoda klausimą: kas valdo mus ir ar mes valdome savo istoriją? Kas perbraižo žemėlapius ir žmonių gyvenimus? Lėlės spektaklyje nerodo emocijų, bet atrodo „sutrikusios“. Tai atspindi naujųjų klaipėdiečių (atvykusiųjų po karo) būseną – bandymą prisijaukinti svetimus griuvėsius, svetimą istoriją ir paversti ją savo „kūnu“.

Istorinės nuolaužos

Spektaklis „Bučiuojant pelenus“ išsiskiria minimalistine, bet paveikia estetika. Režisierius ir dramaturgė pasirinko sprendimus, kurie pabrėžia laikinumą ir miesto trapumą, sykiu – gajumą, įnirtingą norą gyventi.

Čia būtina paminėti tris ryškius personažus – kūdikį, begalvį žmogų ir moterį-gyvatę, kuriuos būtų galima interpretuoti kaip miestą apibūdinančius simbolius: kūdikis – trapumas ir nauja pradžia, begalvis žmogus – prarasta tapatybė, miestas, netekęs senųjų gyventojų, inteligentijos, kultūrinės atminties, išiktas amnezijos; moteris-gyvatė / moteris-upė – lankstumas ir išlikimas, pastanga atsinaujinti, „išsirangyti“. Be to, šiame spektaklyje R. Herbinas naudoja „kūno dalis“ – ne kaip anatominius vienetus, o kaip istorines nuolaužas. Tai viena stipriausių spektaklio metaforų: miestas yra kūnas, o kūnas – miestas.

Vizualinė kalba primena senas fotografijas ar piešinį anglimi, bet tai nėra monoto-

niškai išgrojama gama. Muzika (kompozitorius A. Bumšteinas) papildoma vaizdą ne tik melodija, pavieniais garsais (kad ir pianino klavišų), bet ir veikia kaip vientisas, nedalomas organizmas, kuriame techninis preciziškumas yra šios garsinės dramaturgijos pagrindinis bruožas. Du aktoriai, prabylantys skirtingais tembrais ir kalbos maniera, – du skambantys instrumentai, išgrojantys subjektyvias, būtas-nebūtas poetines istorijas, „ne apie tai, kas įvyko iš tikrųjų, bet apie tai, kas galėtų įvykti ir kas yra galima pagal tikimybę ar būtinybę“. Toliau savo traktate „Poetika“ Aristotelis dėsto, kad „poezija yra filosofiškesnė ir kilnesnė už istoriją, nes ji labiau atskleidžia bendruosius dėsningumus, o istorija – pavinius įvykius“.

Ar bandau pasakyti, kad šis spektaklis – poietinis? Taip. Ar į jį „įsiūtas“ filosofinis pamušalas? Be abejonės! Ar spektaklis viltingas? Drįsčiau teigti „taip!“. spektaklį regiu kaip traumos, gijimo ir atminties – kaip svarbiausio miesto tapatybės segmento – metaforą. Ar rekomenduočiau jį įtraukti į žiūrėtinų spektaklių sąrašą? Jau tai padariau.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

„Nojaus arka“: mums reikia pakalbėti apie teatrą

Nuteiskite: režisieriaus Jokūbo Brazio spektaklis „Nojaus arka“ manęs nešokiravo, nesupykdė, neįžeidė ir nesuvimdė. Priešingai nei po kovo 20 ir 21 d. Klaipėdos dramos teatre pristatytos premjeros vožtelėjęs feisbukinis pamazgų pylimo performansas. Bravo. Buvo stipru. Stipru taip, kad tam tikri biblinį pasakojimą apie tvaną dekonstravę pastatymo epizodai – dalies žmonių įvardyti vulgariais, nepagarbiais – beprilygo vandenėliui. Tada supratau: mums reikia pakalbėti apie teatrą. Skubiai.

Akimirkos iš Klaipėdos dramos teatro spektaklio „Nojaus arka“ (rež. J. Brazys).

Martyno Norvaišo nuotr.

Evelina ZENKUTĖ

Tada vs. Dabar

Nepanikuoju. Vis dėlto dėl pastarųjų Klaipėdos dramos teatro premjerų atsivėrusi virtuali kloaka pamažu tampa žalinga, destruktyvia tendencija: diskredituojamas šiuolaikinis menas; kurstoma neapykanta kūrėjams; užuot skatinus dialogą, pateikiama itin kategoriški, išankstinę aplinkinių nuomonę formuojantys pasisakymai.

Be „Nojaus arkos“, viešus linčo teismus jau iškentė spektakliai „Sugrįžimas“, „Milena“, spektakliai, kurie nemažos dalies žiūrovų galiausiai buvo priimti, pamėgti, nominuoti aukščiausiems scenos meno apdovanojimams ir neprastai įvertinti kritikų.

Tebūnie tai naivumas, bet nepajėgiu suprasti, kodėl kažkas 2026-aisiais turi režisuoti

kaip Juozas Miltinis, Povilas Gaidys ar Rimas Tuminas? Kodėl pykstama ant metaforos, simbolio, o ne ant realaus gyvenimo? Kodėl kūrėjui bandoma paaiškinti, ką jam turi skaudėti? Kodėl smarkiausių grožio ir gėrio reikalautojų, tų nostalgijos apologetų leksika labiausiai fekalinė ir anatomiškai lytiška? Kas yra tas grožis ir gėris, būtinai didis?

Negeneralizuoju, bet neretu atveju toks adoruojamas tvarkingai estetiškas menas – tas ech ir och – yra taikomasis. Užsakomasis. Simpatiška vazelė, linksma dainelė, jautriai surimuotas posmelis. Derinant prie interjero nutapytą paveiksluką. Tikras menas nematuojamas kategorijomis gražu-negražu – jis paveikus arba ne. Net gamtą, rodos, savaime tobulą Dievo kūrinį, reikėtų laikyti ambivalentiškai siaubogražia: dabar gyvybę palaikanti Saulė vieną tolimą dieną mūsų planetą sunaikins; tokia tapybiška ir raminanti jūra žudo; o patys gražiausi, ryškiausi žiedai paprastai mirtinai pavojingi. Ką besakyti apie krikščioniškąją viltį

ir stebuklą – į juos einama per siaubingą kančią, galiausiai ir mirtį ant kryžiaus.

Be to, teatras yra aštri, ertmes į praeitį ir ateitį pradurianti šiandiena. Su visais tos šiandienos atributais, kad ir kaip jie kažkam nepatiktų. Kadais, kai išgyvenimas priklausė nuo metaforų, perkeltinių prasmų ir koduojančių simbolių, kai būta susikaustymo ir uždarumo, teatras iš tų realijų siūlų austomis vėliavomis ir plevėsavu; laisvėdami išlaisvėjome ir scenoje; pasaulį užvaldžius technologijoms, neįsileisti jų į teatrus nebeturėjome galimybių; postmodernėdami, perbraižydami ribas, barstydamiesi, skaidydami, ėmę komunikuoti vaizdais, privalėjome tą eksperimentą, aštrumą, mozaikiškumą, vizualumą patirti ir spektakliuose. Jei dar paprasčiau: kadaise nutapyti paveikslai mus domina, kadaise sukurti scenos meno darbai, jų įrašai – tikrai ne. Laisva valia vargiai ar išžiūrėtumėte koki praėjusio amžiaus aštuntojo dešimtmečio spektaklį – tiek daug ten vakar dienos. ►

◀ Sykiu visada buvo visko. Benas Šarka, kitų akimis, iš proto ėjo dar tada, kai žodžio „postdraminis“ niekas net girdėjęs nebuvo, o šandien neabejotinai egzistuoja jaunų kūrėjų pastatymai, kurie remiasi klasikiniu dramaturginiu kanonu.

Smurtas? Seksas? Visos įmanomos perversijos – nuo incesto iki pedofilijos, nuo tėvažudystės iki zoofilijos – išskleistos dar Antikos mituose. Skirtingai nei besikeičiantys laikai, archajiški, neretai išties brutalūs ontologiniai pasakojimai išlieka ir daugiau ar mažiau sėkmingai eksploatuojami cirkuliuoja.

Imitacija vs. Realybė

Kažkas, kas šias cirkuliacijas laiko cirku, veikiausiai paklaus, ar žiūrovai privalo priimti viską? Žinoma, ne. Atmetimas taip pat yra santykio su menu forma. Klausimas tik, ar atmesdami permąstysime, gilinsimės, bandysime suprasti (galų gale, kokia forma ir su kuo apie tai komunikuosime), ar instinktyviai, reaktyviai, dengdamiesi akis ir ausis, neigsime (dargi viešais postais sėsime nuodą).

Tad ir „Nojaus arkos“ atveju – be jokios ironijos sakau – kažkur giliai suskaudo dėl pačių dvikojų. Taip iš esmės, apskritai. Gal nužmogėjimą, vertybinį kryptį apmąstęs J. Brazys pataikė tiksliau nei galime įsivaizduoti ar bandyti paneigti? Juolab feisbuke užsikūrusių popremjerinių dūzgių virsmas keistoka orgija į šį klausimą veikiausiai ir atsako.

Spektaklis, kad ir kaip būtų, tik imitavo, atspindėjo, interpretavo, o štai socialiniuose tinkluose kilęs ažiotažas, emocijų perteklius, agresyvūs, kartais net dehumanizuojantys komentarai – nemažos dalies tų, kurie pastatymo apskritai nematė, daug

Spektaklis, kad ir kaip būtų, tik imitavo, atspindėjo, interpretavo, o štai socialiniuose tinkluose kilęs ažiotažas, emocijų perteklius, agresyvūs, kartais net dehumanizuojantys komentarai buvo realūs.

metų nėra užsukę į teatrą arba jį iš esmės neigia – buvo realūs. Tikri tikri. Šlykštūs šlykštūs. Kas nuplaus tai?

Sykiu „Nojaus arka“ tapo katalizatoriumi, išryškinusiu ne tik skirtingas sampratas apie teatrą, kultūrinio jautrumo, suvokimo lygius, bet ir aiškią problemą: nemokame priimti kitokį, diskutuoti. Justi ir kartų skirtumas: vis labiau veriasi esmiškai gili praraja tarp jau gerokai po nepriklausomybės gimusių kūrėjų ir žiūrovų bei sovietiniais laikais jaunystės piką išgyvenusiujų – estetiniai, moraliniai ir apskritai pasaulėvokos vektoriai juda kardinaliai skirtingomis kryptimis.

Tik kodėl tiek daug pykčio? Beje, daugiausia iš tų vyresnių, atstovaujančiųjų neva teisingesniems idealams. Atsakymų neturiu. Vis dėlto iki šiol naiviai tikiu, kad teatrui patirti reikia kruopelytės atvirumo. Todėl vis kalu sau į galvą, kad, neduokdie, nepamirščiau, nesupiktėčiau: teigti, o ne neigti, reflektuoti – ne kritikuoti.

Net tada – gal net labiausiai tada, – kai spektaklis atstumia.

Migla vs. Aiškumas

Bet pagaliau prisiirkime prie Nojaus laivo ir be didesnių emocijų, įsiskaudinimų šiek tiek jį praardykime. Ar bent pabandykime nuspėti konstrukcijos brėžinius, kurių dalis veikiausiai ir liks neišspręstomis šaradomis,

į kurias atsakymus turi tik kūrybinė spektaklio komanda.

Remdamasis Senojo Testamento Pradžios knygoje išrašytu pasakojimu apie Nojų ir Dievo žemėn siųstą tvaną, keliais apokrifais, kruvinomis apokaliptinėmis šių dienų nuotaikomis, nerimaudamas dėl nužmogėjimo, sudievėjimo, vis labiau atmetamų ritualų, aukojimo(si) ar dvasingumo, J. Brazys prieš žiūrovų akis – ir tiesiogine, ir perkeltine prasme – atvėrė zoolo-gijos sodą. Diametraliai gana slogiai spektaklio nuotaikai – itin spalvingą.

Šis margas ir vizualiai įtaigus animalistinis sambūris mano mintyse transformavosi į Rubiko kubą, kurio turbūt nė pusės nepajėgiau sudėti. Tik dėl to neketinu nei piktintis, nei įsižeisti. Ko gero, publika ir spektaklio kūrybinė komanda, vedama biblinį pasakojimą apie tvaną kiaurai išilgai išnarsčiusių J. Brazio bei dramaturgo Elijo Martynenko, liko skirtinguose puslapiuose. Kažkas ir apskritai už jo ribų. Būna ir taip. ►

◀ Kad tie gardeliai-jūriniai konteineriai yra, beje, labai taiklus ir talpus Nojaus laivo ekvivalentas (scenografe Barbora Šulniūtė), neabejoju, suprato visi; kad spalvingais kostiumais vilkintys ir kaukes dėvintys (kostiumų dailininkė Karolina Fiodorovaitė) Klaipėdos dramos teatro aktoriai įkūnijo Nojaus pasiimtus gyvūnus ar tiesiog sugyvulėjusius žmones, ko gero, irgi aišku; kad spektaklis prasidėjo į pragaištį vedančiu Nojaus išsilaipinimu po tvano, nenusisekusi aukojimo aktu, eucharistijos prilyginimu godumą, vartojimą simbolizuojančiam blynui ir atšauktu svarbiausiu Užgavėnių ritualu – nuorodomis į griūtį, degradaciją ar to, kas šventa pamynimu, įtariu, buvo galima numatyti – dalis publikos puse ausies veikiausiai girdėjo, kad pastatymo atspirtimi režisieriui tapo per pandemiją

uždrausta sudeginti Morė ir mūsų, žmonių, vis peržengiamos ribos.

Nemažai tolesnių fragmentiškų, neverbalinių, laiko, vietos ir siužeto jungtimis nesuklijuotų scenų daugeliui, ko gero, liko migloje. Arba veikiausiai vaizdinių ir garsų mirgėjime, susiliejusiam į vientisą klampią masę. Ja, tik jau ta tikra, ne imituojama tarsi grėsmė, vieną dieną ir užspringsime.

Realybė vs. Simbolis

Nors veikiausiai tam tikrų epizodų – tų pačių aštriausių, kopuliacinių, fiziologinių – net nesusiejus su konkrečiomis biblinėmis eilutėmis (kaip antai Nojaus ritualinio akto ir prakeiksmo ne tą aktą pamačiusiems

jo trims sūnams, bet jauniausiojo atžalai Kanaanui) ar nė nežinant apie apokrifinėse knygose minimą nepaklusimą Dievo valiai reiškiančią angelų ir moterų jungtį, iš kurios gimė milžinai – mistiniai nefilimai, spektaklį galima matyti kaip pasaulio supuvimą, išsigimimą ar totalinį tolsimą nuo Dievo atspindintį veidrodį. Ne pornografiją, ne iškrypimą, o paprasčiausią kritiką neraminančiai šiandienai. Gal net grėsmingą įspėjimą.

Tarp to, ko atkoduoti nepavyko, nusivylimą keliančios, bauginančios, kartais labai skausmingos, kartais juoką pro ašaras iššaukiančios dabarties „Nojaus arkoje“ būta ir daugiau. Štai tarsi iš Sandro Botticelli „Veneros gimimo“ paveikslo, nešančio vaisingumo idėją, išlipusi rožinių paršiukų porėlė imituoja lytinį aktą, nusivilia, vėl

bando, darsyk nusivilia, dirginasi jau atskirai. Veikiau liūdnas nei vulgarus epizodas, žinant negalėjimo susilaukti vaikų mastą. „Būkite vaisingi ir dauginkitės“ – prieš publiką stūkso jūrinio konteinerio siena su grafičiu virtusiu Dievo paliepimu, kurio, deja, neretas (dėl chemijos pramonės, užterštumo, vaistų, taigi pačių mūsų kaltės) nebegali įgyvendinti.

Arba linksmesnis fragmentas: dirbtines barzdas užsitempiantys ir besidauginančiais mesijais virstantys aktoriai. Ironiška. Šmaikštu. Sykiu grėsminga pasaulyje, kuriame netikrų pranašų, mokinančių nušvisti, kvėpuoti, medituoti ar išspręsti visas gyvenimo problemas, daugiau nei to prašančių mokinių.

Ir ne, ta krūtinga moteris jokia pornoveikėja, veikiau tam tikrus iškreiptus

šiandienos grožio standartus atitinkanti atgijusi Morė ar Motina Žemė.

Prasmė vs. Forma

Jei dekoduoti bent dalies simbolių nepavyko, obsceniškumo buvo per daug, į veidrodį ar išpėjimą žiūrint norėjosi dengtis akis, turbūt negelbėjo ir apokaliptinis, išpūdingai šniokščiantis ar šaižiai režiantis „Nojaus“ arkos garsynas (kompozitorius Mantas Mockus), padriko ir pakrikusio šiandienos pasaulio išklotinę estetiškai papildžiusios šviesos bei vaizdo projekcijos (Karolis Zajauskas ir Albertas Vaitiekus) ar išties stilingi, eklektiški kostiumai.

Štai man sukioti ir galiausiai iki galo vis tiek nepajęgti sudėti tą iš skirtingų spalvotų kvadračiukų sukonstruotą Rubiko kubą buvo visai įdomu. Nesuprasti, kvestionuoti kai kuriuos kūrybinės komandos sprendimus – irgi.

Taip, spektaklis veikiausiai šiek tiek pretenzingas, stingant konteksto, turinį nokautuoja forma, o ji, nors ir įtaigiai kruša vaizdais, neretai, būdama gana fiziologiška arba sukelia atmetimo reakciją, arba nebepajėgia pradurti nuo visokių tiesioginių ir netiesioginių, meninių bei realių perversijų sustabarėjusios skūros. Viską mes jau matėme.

Kelis kartus net pagalvojau, ar tvano pasakojimo, velniop einančio pasaulio kontekste žmones paversti gyvūnais, o gyvūnus žmonėmis nėra pernelyg akivaizdu ir tiesmuka?

Gerokai labiau nei biblinį pasakojimą dekonstravusios scenos mane palietė „Nojaus arkos“ pabaiga. Futuristiškai vizionieriška. Nors, rodos, pastatymo viduryje išsiskleidusi

įspūdinga šviesomis sukurta vaivorykštė turėjo mus nuraminti – sandora su Dievu sudaryta, o viltis gyva, – palengvėjimo nepajutau. Priešingai. Tas liūdnas su šuniuku-robotu žaidžiančios Justinos Vanžodytės veidas man labiau nei visos iki tos akimirkos matytos bakchanalijos išdavė, kad ateityje veikiausiai negrįžtamai kažkas bus prarasta. Kažkas esmiškai svarbaus. Jei ta ateitis bus.

Mes kuriame dirbtinį intelektą, svajojame užkariauti kitas planetas, eskaluojame transhumanizmą, padėsiantį nugalėti kančias, ligas, senėjimą ar net mirtį, bet, gali būti, po daugelio metų savojo spektaklio pabaigoje atrodysime kaip tas „Nojaus arką“ finalizuojantis karikatūriškas, palieges, savo skrydyje kojų nuo žemės atkelti nepajėgiantis Betmenas. Kadaise superherojus, tikėjęs pranoksiantis Dievą.

P. S. Ieškodama informacijos apie tvaną, internete radau anonimo klausimą apie Dievo gailestingumą: kodėl žmonės buvo nubausti? Kunigas jam atsakė: „Dievas duoda mums įsakymus, kurie iš tiesų yra gairės, kaip gyventi žmogaus gyvenimą. Jei žmogus gyvena ne žmogaus, o, pavyzdžiui, gyvulio gyvenimą, ar išlieka prasmė jam toliau būti?“ Tad ar, mielieji?..

P. P. S. Spektaklyje vaidina: Rimantas Pelakauskas, Vaidas Jočys, Džiugas Grinys, Digna Kulionytė, Justina Vanžodytė, Karolis Norvilas, Jonas Viršilas, Renata Idzelytė, Samanta Pinaitytė, Lina Krušnaitė, Alina Mikitavičiūtė. Kad ir ką apie jūsų kūnus, žinomumą, gebėjimus rašytų komentatoriai, niekada nesustokite. Esate gražūs visomis to žodžio prasmėmis.

„Darau tai, ką mėgstu, ir kiekvieną dieną pabundu dėkinga už galimybę būti scenoje, nes mano darbas yra didžiausia mano aistra“, – sakė Klaipėdos muzikinio teatro solistė W. Wizner. Indrės Pix nuotr.

Mecosopranas W. Wizner: man patinka stebinti klausytojus

Jaunosios kartos operos solistė, lenkų mecosopranas Wiktoria Gertruda Wizner nuo 2024 m. dainuoja Klaipėdos valstybiname muzikiniame teatre, kuriame jau sukūrė ryškių vaidmenų – nuo Bušės Eduardo Balsio operoje „Kelionė į Tilžę“ iki Ortrūdos Richardo Wagnerio „Lohengrino“. Gimusi Košaline (Lenkija), studijavusi Bydgoščiujė ir Glazge (Škotija), o profesinę patirtį kaupusi įvairiose užsienio scenose, W. Wizner į Klaipėdą atsinešė platų repertuarą ir tarptautinę patirtį. Pokalbyje dainininkė pasakoja apie savo kelią nuo baleto iki operos scenos, apie mokslus skirtingose šalyse, kasdienę discipliną ir kūrybinius ieškojimus.

Žaneta SKERSYTĖ

Norėjo būti balerina

– Jūs gimėte Košaline. Kokia buvo jūsų vaikystė? Ar muzika ir menas jau tada buvo svarbi jūsų gyvenimo dalis?

– Mano namai visada buvo pilni ir muzikos, ir meno. Nesu kilusi iš profesionalių muzikantų šeimos, tačiau visi mano šeimos nariai turi labai gerą klausą. Augau apsupta savamokslių menininkų, kurie patys išmoko groti instrumentais ir stebino mane savo kūrybiškumu, dažnai dainuodami daugiabalsiai. Mano mama, meno istorikė, įskiepijo man jautrumą grožiui – tiek vizualiajam, tiek scenos menui. Jos plokštelių kolekcija – ištis įspūdinga.

Būdama trejų pradėjau šokti baletą, kuris tapo mano pirmąja aistra ir meile. Man

labai patiko būti scenoje – niekada nejučiau scenos baimės ir visada laukdavau akimirkos, kai galėsiu apsilvilti kostiumą ir pasirodyti prieš publiką. Mano meilę dainavimui įkvėpė vokiečių dainininkė Sarah Connor, kurios pasirodymai man paliko didžiulį įspūdį. Vėliau, pamačiusi Jimo Jacobso ir Warrenso Casey miuziklą „Grease“, supratau, kad galima vienu metu dainuoti, šokti ir vaidinti – tai tarsi pilna „trys viename“ patirtis. Daugelį metų įsivaizdavau save miuziklo atlikėja.

– Iš pradžių studijavote klasikinį baletą. Kada supratote, kad jūsų kelias vis dėlto bus dainavimas ir opera?

– Baletą šokau dešimt metų ir tai turėjo didelės įtakos mano gyvenimui. Turiu pripažinti, kad technikos požiūriu balete niekada nebuvau išskirtinė – nebuvau labai lanksti ir turėjau tam tikrų problemų su nugara bei klubais. Mano stiprybė buvo šokio interpretacija, ritmo pojūtis ir meninė išraiška.

Galiausiai supratau, kad tapti profesionalia baleto artiste nepavyks. Būdama dešimties buvau gerokai aukštesnė už savo klasės draugus, todėl kartais buvo sunku dalyvauti tam tikruose šokiuose. Būdama trylikos supratau, kad likti baleto ansamblyje nebūtų tinkamas kelias mano tolimesnei ateičiai, tad pradėjau vis daugiau dėmesio skirti dainavimui. Iš pradžių buvo sudėtinga, nes jaučiausi gana neužtikrinta...

Mano mieste nebuvo klasikinio vokalo mokymo centro, o popmuzika manęs taip pat nedomino. Daug dainavau džiazą, kamerines dainas ir balades, dalyvavau konkursuose. Mano pirmasis rimtas pasinėrimas į scenos meną prasidėjo sulaukus šešiolikos, o tarp trylikos ir penkiolikos tiesiog tyrinėjau vokalo pagrindus ir stengiausi suprasti savo balsą.

– Studijavote Bydgoščiujė, vėliau Glazge, taip pat mokėtės Italijoje, Veronoje. Kaip šios skirtingos mokyklos ir kultūrinės aplinkos suformavo jus kaip menininkę ir kaip žmogų?

– Šie trys miestai suteikė skirtingas patirtis įvairiais mano gyvenimo etapais. Bydgoščius buvo vieta, kur prasidėjo mano išsilavinimas, kurioje praleidau ilgiausiai – šešerius metus mažoje jaunų, dar „neišgludintų“, bet turinčių didelių svajonių studentų grupėje. Atvykau neturėdama jokie ankstesnio klasikinio vokalo pasirengimo ir iš pradžių buvau vertinama kaip „neapdorota“ arba „šviežia“ (*juokiasi*). Kartais jausdavau, kad tai naudojama tarsi norint užgožti mano pažangą, nes žmonės dažnai sakydavo, kad esu čia „dėl savo potencialo“, priešpastydami mane kitiems, kurie buvo giriami už sunkų darbą ir patirtį. ►

◀ Nors galiausiai pasivijau bendrakursius muzikos teorijos, istorijos ir fortepijono pagrindų srityse, ši potencialo ir pastangų priešprieša ankstyvaisiais studijų metais nuolat lydėjo mane.

Šeštaisiais studijų metais turėjau garbę pasirodyti Gdanskio Baltijos operos scenoje ir tai man suteikė sparnus. Tačiau vis dar jaučiau, kad mano mokymosi paveiksle trūksta kelių detalių. Studijos Glazge man suteikė palaikančią ir lygiavertę aplinką bei galimybę dirbti su išskirtiniais pedagogais, tokiais kaip Clare Shearer. Ten studentas jaučiasi lygiavertis su dėstytojais: jokios hierarchijos, tik bendradarbiavimas. Visi buvome būtinos visumos dalys, pasitikėjome ir gerbėme vieni kitus.

Laikas Italijoje per „Erasmus“ praktiką Veronoje buvo skirtas kalbų mokymuisi ir savarankiškumui, taip pat suteikė galimybę susipažinti su turtinga šio miesto operos tradicija, ypač Veronos arena. Tai savitai prisidėjo prie mano augimo – tiek kaip dainininkės, tiek kaip žmogaus.

Nenorėjo dainuoti operoje

– *Muzikos pasaulis yra labai platus ir įvairus. Kodėl pasirinkote klasikinį vokalą?*

– Klasikinį kelią pasirinkau dėl kelių netikėtų gyvenimo posūkių. Aš niekada nenorėjau dainuoti operoje, tačiau daugelis muzikantų vis kartodavo, kad mano balse girdi didelį operinį potencialą. Man tai visai nepatiko, nes maniau, kad tai taps kliūtimi mano kelyje į miuziklo teatrą.

Mama privertė mane pateikti paraišką tik į vieną klasikinio vokalo stojamąjį egzaminą. Likusios keturios paraiškos buvo skirtos miuziklo studijoms. Tačiau taip susiklostė, kad operos egzaminai vyko pirmieji, ir mano – taip pat kitų kandidatų – nuostabai, buvau priimta. Planas buvo tiesiog pamatyti, kokį atsiliepimą gausiu. Aš visiškai nesitikėjau pasiūlymo studijuoti. Todėl, kai tai įvyko, pajutau, kad tai per didelis įvertinimas,

kad galėčiau jo atsisakyti. Pradžiai nebuvo lengva, turėjau abejonių, tačiau antro kurso pabaigoje pradėjau suprasti, kad tai teisingas kelias.

Būti mecosopranu labiau yra prigimties, o ne pasirinkimo klausimas. Iki šiol kyla diskusijų, kaip tiksliai klasifikuoti mano balsą – vieni vadina mane sopranu, kiti kontraltu, kartais net „fusion“. Man šios etiketės yra antraeilės – svarbiausia dainuoti nedarant žalos savo balsui ir techniškai taisyklingai.

Man patinka tyrinėti repertuarą, kuris gali nustebinti klausytojus. Meconsoprano repertuaras nuostabus, nes jame dažnai vaizduojamos stiprios, charakteringos moterys – kartais gundančios, pasitikinčios savimi ar net piktadarės, kartais – raganos ar vyresnio amžiaus moterys. Šie vaidmenys man labai įdomūs ir suteikia interpretacijos galimybių. Miuziklo teatras mane taip pat žavi, tačiau opera yra ta vieta, kur jaučiuosi labiausiai savo vietoje ir kurioje tikiuosi likti kuo ilgiau.

Alidoro vaidmuo G. Rossini operoje „Pelenė“ („Opera Kipling“ trupės pastatymai festivalyje „Camden Fringe“).
Asmeninio albumo nuotr.

Ponia Lindė iš „Anė iš Žaliastogių“, Gožuvo filharmonija.
Tomaszo Kowaluko nuotr.

Širdžių karalienės partija operoje „Alisa stebuklų šalyje“ su Didžiosios Lenkijos Gožuvo filharmonijos orkestru.

Tomaszo Kowaluko nuotr.

– Kokie buvo, o gal ir yra reikšmingiausi mokytojai ar mentoriai jūsų gyvenime?

– Mano pirmoji vokalo mokytoja buvo ponია Ewa Turowska Koszalne (Lenkija), su kuria iki šiol bendraujame. Ji padėjo „išskleisti sparnus“ ir suteikė tvirtą vokalo technikos pagrindą.

Studijuojant Bydgoščiujje mane formavo dvi išskirtinės pedagogės ir talentingos dainininkės: profesorės Małgorzata Grela ir Beata Gramza. Esu laiminga, kad ponია Beata vis dar kartais lankosi mano koncertuose. Ji mane nuolat įkvepia, rekomenduoja nuostabius atlikėjus ir kompozitorius.

Dar viena nepaprasta mokytoja buvo Clare Shearer, kuri parodė, kaip prižiūrėti, išlaikyti ir projektuoti žemą vokalinį registrą. Buvo didelė garbė dirbti su ja, o mūsų bendradarbiavimas vėlesniame mano muzikinio vystymosi etape leido sutelkti dėmesį į pažangesnius vokalo technikos aspektus.

Negalėčiau pamiršti ir pianistų, kurie dosniai skyrė savo laiką man: Arturas Pilchas, Dorota Demidowicz ir Duncanas Williamsas. Šiandien esu itin dėkinga už paramą, kurią gaunu iš Klaipėdos muzikinio teatro koncertmeisterių.

– Kurie vaidmenys jums buvo svarbiausi ar įsimintiniausi?

– Sunku sudaryti mėgstamiausių vaidmenų sąrašą, tačiau kai kurie man ypač artimi. Karmen to paties pavadinimo G. Bizet

Aš neįsivaiciu scenos baimės, išskyrus tuos atvejus, kai esu nepasiruošusi. Net ir tada ramus kvėpavimas labai padeda.

operoje neabejotinai yra vienas iš jų – tai daugelio mecosopranų svajonių vaidmuo. Klaipėdoje man ypač patinka Bušės vaidmuo E. Balsio operoje „Kelionė į Tilžę“, labai tikiuosi jį dar kartą atlikti. Ne mažiau svarbus buvo ir Andželinos vaidmuo G. Rossini operoje „Pelenė“. Tai buvo mano pirmasis didelis vaidmuo Rossini operoje, kupinas koloratūrų ir kadencijų, kurį atlikau su dideliu džiaugsmu ir pasitenkinimu.

– Kuris vaidmuo buvo arčiausiai jūsų širdies arba pareikalavo didžiausių pastangų ir vidinės transformacijos?

– Sakyčiau, Kornelijos vaidmuo G. F. Händelio operoje „Julijus Cezaris“, kurį netrukus vėl atliksiu Klaipėdoje. Šį vaidmenį pradėjau ruošti 2020 m. ir jis buvo sudėtingas daugeliu aspektų. Tai didelis vaidmuo su keliomis arijomis ir žinomu duetu. Be dainavimo ir vaidybos, reikia kūrybiškumo, empatijos ir gebėjimo sujungti įvairius įgūdžius.

Visa tai vyko pandemijos metu, todėl repeticijose reikėjo prisitaikyti prie įvairių

sąlygų, pavyzdžiui, trijų metrų atstumo tarp atlikėjų ir rekvizito dezinfekavimo. Tai buvo varginantis, bet nepaprastai prasmingas procesas. Dabar dalykai, kurie anksčiau atrodė techniškai sudėtingi, yra daug lengvesni, nors, žinoma, ir toliau juos tobulinu.

Lyg užprogramuota mašina

– Žiūrovai paprastai mato scenos magiją, tačiau retai tai, kas vyksta užkulisiuose. Kiek repeticijų, disciplinos ir pasirėngimo reikalauja operos solisto gyvenimas?

– Kiekvienas dainininkas turi savo metodus. Mano kolegos paprastai repetuoja su pianistais, tačiau Glazge, kur pianistai retam prieinami, išmokau dirbti savarankiškai ir labai kruopščiai skaityti muziką. Didžiąją dalį darbo atlieku pati – pasirūpinu, kad viskas būtų visiškai išstudijuota, išversta ir mano suprasta nuo A iki Z.

Mano šeima juokauja, kad esu tarsi užprogramuota mašina – viską įsimenu ir nemėgstu dainuoti iš natų, nes jos mane blaško. Stengiuosi viską išmokti gerokai prieš repeticijas, kad neliktų jokių netikėtumų. Taip pat labai svarbi pusiausvyra – stengiuosi nepervarginti balso ir visada pasirūpinti, kad jis būtų pailsėjęs ir gautus. ►

Operoje „Kelonė į Tilžę“ su kolega – solistu Jurgiu Jarašiumi.

Prokadras.lt nuotr.

VIZITINĖ KORTELĖ

Wiktorija Gertruda Wizner (gimė 1992 m. Košaline, Lenkijoje) – lenkų mecosopranas. Nuo ankstyvos vaikystės mokėsi klasikinio baleto, bet vėliau pasirinko klasikinio vokalo studijas Felikso Nowowiejskio muzikos akademijoje Bydgoščiūje (pas prof. Małgorzatą Grelą ir Beatą Gramzą), kurią baigė 2018 m. įgydama magistro diplomą. 2019–2021 m. studijavo Karališkojoje Škotijos konservatorijoje Glazge, įgydama dar vieną magistro diplomą, stažavosi Evaristo F. Dall’Abaco muzikos konservatorijoje Veronoje (Italija, 2019). Studijų metais tobulinosi pas įvairių sričių vokalo specialistus: Paulą Esswoodą, Raffaelę Desiderio, Fulvią Bertoli, Barbarą Kubiak, Giselle Allen. Operos scenoje debiutavo 2015 m. atlikusi auklės Filipjevnos vaidmenį Piotro Čaikovskio operos „Eugenijus Oneginas“ pastatyme Bydgoščiaus teatro „Opera Nova“ mažojoje scenoje. Studijuodama Bydgoščiaus muzikos akademijoje dainavo dar penkiuose akademijos pastatymuose, o baigiamajame spektaklyje atliko Šilvos Varesku vaidmenį E. Kalmano operetėje „Čardašo karalienė“ ir Bertos vaidmenį Gioachino Rossini operoje „Sevilijos kirpėjas“. Studijuodama Glazge dalyvavo konservatorijos pastatymuose, dainuodama Otaviją C. Monteverdi operoje „Popėjos karūnavimas“, Ponią Pyčem B. Brechto „Trijų grašių operoje“ ir Korneliją G. F. Händelio operoje „Julijus Cezaris“. Po studijų likusi gyventi Didžiojoje Britanijoje, sukūrė vaidmenų įvairiuose teatruose, tarp jų – Senoji ledi Jonathano Dove’o operoje „Skrydis“ („Flight“) ir Mariją C. Kiuji operoje „Puota maro metu“ Glazgo teatre „New Athenaeum“, Andželina G. Rossini operoje „Pelenė“ (Eilsberio operos teatras), Jonukas E. Humperdinco operoje vaikams „Jonukas ir Grytutė“ bei įprastai bosų-baritonų atliekamas Alidoro vaidmuo G. Rossini operoje „Pelenė“ („Opera Kipling“) trupės pastatymai festivalyje „Camden Fringe“), Karmen to paties pavadinimo

G. Bizet operoje („Arcadian Opera“ trupė). Savo gimtojoje šalyje atliko Salijos partiją Krzysztofo Dobosiewicziaus operos vaikams „Salija“ premjeroje Silezijos filharmonijoje Katowicuose (2019), vėliau taip pat su Pomeranijos filharmonijos orkestru koncertinėje operos versijoje, dainavo Širdžių karalienės partiją operoje „Alisa stebukly šalyje“ su Didžiosios Lenkijos Gožuvo filharmonijos orkestru. Šiuo metu dainininkė bendradarbiauja su Gdansko Baltijos opera, Bydgoščiaus „Opera Nova“, Gožuvo filharmonija, neretai pasirodo koncertuose su įvairiais Lenkijos kolektyvais. Studijų metais dalyvavo ir pelnė laurus keliuose Lenkijoje, Čekijoje, Latvijoje, Italijoje rengiamuose tarptautiniuose vokalistų konkursuose. 2017 m. pelnė Lenkijos scenos meno kūrėjų sąjungos (ZASP) specialųjį prizą konkurse „Aukšiniai balsai“ ir specialųjį prizą už lenkiškos dainos atlikimą Drezdenko (Lenkija) nacionaliniame vokalistų konkurse. Baigdama studijas Karališkojoje Škotijos konservatorijoje 2021 m. pelnė Tonio ir Taniei Websterių apdovanojimą dainininkams (II vieta) ir I laipsnio diplomą konkurse „ArtSong OPUS“. 2023 m. buvo apdovanota Košalino miesto administracijos prezidento už išskirtinius meninius pasiekimus. Nuo 2024 m. spalio dirba Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro operos trupėje. Čia debiutavo Raganos vaidmeniu A. Dvořáko operoje „Undinė“ ir 2024–2025 m. sezone sukūrė Bušės ir Dainininkės vaidmenis E. Balsio operoje „Kelonė į Tilžę“, Frumos Sorės vaidmenį J. Bocko miuzikle „Smuikininkas ant stogo“, Vienaakės senės vaidmenį B. Kutavičiaus operoje „Lokys“, Budelio vaidmenį A. Kučinsko operoje vaikams „Bulvinė pasaka“. 2025 m. Klaipėdos festivalyje R. Wagnerio „Lohengrino“ koncertiniame atlikime Wiktorija dainavo Ortrūdos partiją.

◀ Man labiau patinka intensyvūs, trumpi pasirengimo laikotarpiai, o ne jų išskirstymas per daugelį mėnesių. Tai leidžia man visiškai susitelkti tiek į techninius, tiek į meninius kūrinių aspektus.

– **Jums tenka įsiminti milžiniškus tekstus, kartais net keliomis kalbomis. Ar turite kokių nors asmeninių metodų ar gudrybių?**

– Tai priklauso nuo kalbos. Jei ją moku, viskas paprasčiau – mokausi taip, kaip mokyčiausi lenkų kalba, sutelkdama dėmesį į žodžius, kurie man turi prasmę. Jei kalba man nepažįstama, naudoju asociacijas ir tam tikras mintines užuominas.

Lietuvių kolegoms kartais būna juokinga. Kai dainuoju lietuviškai, jie smalsiai klausia: „Kaip tau tai pavyksta?“

Šis metodas man padėjo ruošiantis pirmajam vaidmeniui Klaipėdoje – tai buvo Ragana A. Dvořáko operoje „Undinė“. Tuo metu tik pradėjau mokytis lietuvių kalbos, ir daugelis žodžių man buvo sudėtingi. Todėl kūriau savotiškus mintinius galvosūkius – rebusus, kurie susiedavo skiemenis ir žodžius. Netikėta, bet tai veikė labai gerai.

– **Ar turite kokių nors profesinių „paslapčių“, kurios padeda gyvenime ir darbe – galbūt dalykų, kuriuos žmonės galėtų pritaikyti ir savo kasdienybėje?**

– Labai svarbu suprasti, kaip veikia balsas, ir naudoti jį sveikai. Daugelis žmonių gadi-na savo balsą jį pertempdami. Taisyklingas kvėpavimas ir balso palaikymas kvėpavimu – naudingi visiems, o kvėpavimas taip pat padeda nuraminti protą.

Aš nejučiu scenos baimės, išskyrus tuos atvejus, kai esu nepasiruošusi. Net ir tada ramus kvėpavimas labai padeda. Dar viena pamoka, kurią išmokau, yra pasitikėjimo demonstravimo galia – mes galime daryti įtaką tam, kaip mus suvokia kiti. Scenoje labai svarbu išlaikyti įsitikinimą, kad tai, ką darome, yra gerai. Jei jaučiame nepasitenkinimą, galime jį apmąstyti privačiai, tačiau viešumoje labai svarbu išlaikyti pozityvią energiją.

Jaudina publikos nuoširdumas

– **Scenos žmonės dažnai atpažįstami viešumoje. Ar žmonės jus atpažįsta gatvėje?**

Ragana A. Dvořáko operoje „Undinė“. Asmeninio albumo nuotr.

2025 m. Klaipėdos festivalyje R. Wagnerio „Lohengrino“ koncertiniame atlikime su solistu Tadu Girininku. Eglės Sabaliauskaitės nuotr.

– Tai gana juokinga. Buvo keli kartai. Po spektaklio „Kelionė į Tilžę“ dar turėjau savo sceninę šukuoseną ir makiažą, ir žmonės atpažino mane už teatro ribų ir paprašė nusifotografuoti.

Kitas kartas buvo po mano rečitalio su koncertmeisteriu Milo Longo. Tas koncertas buvo reklamuojamas plakatu su mano nuotrauka. Du žmonės gatvėje priėjo prie manęs paklausti, ar tai tikrai aš, o vėliau autobuse žiūrovai, kurie buvo koncerte, pradėjo ploti mane pamatę. Tai labai sušildo širdį ir primena, kaip stipriai žmonės vertina ryšį, kurį sukuria gyvas pasirodymas.

– Nuo 2024-ųjų spalio dainuojate Klaipėdos valstybiniame muzikiniame teatre. Kuo jums ypatingas šis teatras ir miestas?

– Klaipėda man primena mano gimtąjį miestą Košaliną – tiek architektūra, tiek savo vieta prie Baltijos jūros. Tai gražus miestas, turintis turtingą istoriją, o pats teatras turi išskirtinę „Jūros“ salę su savitu charakteriu. Tačiau, žinoma, svarbiausi yra žmonės.

Man labai pasisėkė čia sutikti tiek daug nuostabių kolegų. Mane labai jaudina Klaipėdos publikos nuoširdumas ir šiluma. Ji visada pasirodo aukščiausiu lygiu! Kasdien dėkoju likimui už galimybę būti šio teatro dalimi ir už palaikymą, kurį gaunu savo meniniame augime.

– Kokiam vaidmeniui šiuo metu ruošiatės?

– Šiuo metu baigiu projektą Lietuvos nacionaliniame operos ir baletų teatre Vilniuje, kur atlieku nedidelį, tačiau svarbų vaidmenį – karalienę Hipolitą, amazonių karalienę, B. Britteno operoje „Vasarvidžio nakties sapnas“. Vaidmuo jau paruoštas, tad dabar laikiu galimybės jį pristatyti scenoje.

Klaipėdoje su nekantrumu laikiu operos „Julijus Cezaris“ premjeros Klaipėdos

valstybinio muzikinio teatro scenoje spalio 9, 10 ir 13 d. Mane labai džiugina šio pastatymo mastas ir pats kūrinys – tai viena mano mėgstamiausių operų, o Kornelija – vienas mėgstamiausių mano vaidmenų. Džiaugiuosi galėsimi atstovauti Klaipėdos teatrui kartu su išskirtiniais tarptautiniais baroko muzikos solistais ir muzikantais. ▶

W. Wizner koncerte „Jūros sonetai“.

Dominyko Mažūno nuotr.

Šokio pasirodymas P. Čaikovskio balete „Spragtukas“, Danija, 2000 m.

Su dėkingumu ir džiaugsmu

◀ – *Jei reikėtų įvardyti, koks yra jūsų didžiausias tikslas ar svajonė, kas tai būtų?*

– Labai gilus klausimas, tad sudėtinga atsakyti. Skirtingais mano gyvenimo etapais ir atsakymas būtų buvęs skirtingas. Šiandien jaučiu, kad pažįstu save ir sau patinku, net jei ne visada viską iki galo suprantu. Darau tai, ką mėgstu, ir kiekvieną dieną pabundu dėkinga už galimybę būti scenoje, nes mano darbas yra didžiausia mano aistra.

Didžiausias mano tikslas – gyventi gyvenimą pilnai ir vertinti kiekvieną akimirką. Labai lengva pasimesti skubėjime ir nuolatinėje galimybių paieškoje, ypač būnant menininku. Man patinka tas jaudulys, tačiau taip pat noriu rasti laiko stebėti pasaulį aplink save. Daug laiko praleidžiu gamtoje, kad kasdieniai rūpesčiai neužgožtų gyvenimo grožio.

Noriu rasti laiko viskam: dainuoti, mylėti ir būti su svarbiais žmonėmis, padėti kitiems, kai tik įmanoma, mokytis kuo

Wiktoria ruošiasi baletu koncertui Košaline, 2001 m.

Pirmasis Wiktorios vokalinis pasirodymas, 2004 m. Asmeninio albumo nuotr.

Su mama Dorota Wizner Klaipėdos festivalyje, 2025 m.

Su draugu Robbie McAllisteriu.

Asmeninio albumo nuotr.

daugiau ir naudotis išmintingų žmonių palikimu – knygomis, menu, architektūra, kalbomis. Iš esmės mano didžiausias tikslas yra gyventi sąmoningai, su dėkingumu ir džiaugsmu.

– Gal galėtumėte papasakoti apie savo asmeninį gyvenimą – pomėgius, meilę?

– Aš visada mėgau scenos menus. Mane žavi teatras ir baletas, taip pat labai mėgstu stebėti dailių čiuožimą. Esu tikra knygų „graužikė“ – vaikystėje man net neleisdavo neštis knygų į mokyklą, kadangi tėvai ir mokytojai bijojo, kad tai gali paveikti mano socialinį gyvenimą, nes su niekuo nebendraučiau (*juokiasi*). Dabar beveik visada klausausi audioknygų.

Be klasikinės muzikos karjeros, aš esu ir simfoninio metalo grupės narė. Kuriame savo muziką kartu – mūsų singlas išleistas 2025 m. gegužę, o šiemet planuojame išleisti pirmą savo albumą.

Mėgstu ir kažką kurti savo rankomis. Visada su savimi nešiuosi nėrimo kabliuką, nes man patinka kurti – kartais piešiu, kartais kuriu karolių papuošalus, bet

dažniausiai neriū dovanas savo artimiems žmonėms.

Mėgstu keliauti ir domiuosi istorija. Nors mėgstu varžybas ir iššūkius, mano fizinė veikla – tik ilgi pasivaikščiojimai ir važinėjimas dviračiu.

Labai myliu gyvūnus. Kartu su šeima remiame įvairias iniciatyvas, padedančias gelbėti ir saugoti gyvūnus. Mano mama turi du šunis iš prieglaudos, ir nors jų dažnai nematau, laikau juos savais. Deja, dėl mano gyvenimo ritmo ir darbo grafiko šiuo metu pati turėti augintinių negaliu.

Esu labai laiminga, kad turiu daug nuostabių draugų visame pasaulyje. Dažnai bendraujame žinutėmis, o neseniai vėl pradėjome rašyti tradicinius laiškus. Taip pat esu labai artima su savo ir partnerio šeimų nariais.

Šiuo metu bandau vėl grįžti prie rašymo, kurį labai mėgau jaunystėje. Rašydama dainų tekstus mūsų grupei, vėl atrandau kūrybiškąją savo asmenybės pusę.

Labai rūpi labdara. Dažniausiai remiu tokias iniciatyvas tyliai ir anonimiškai, visuomet mielai dalyvauju koncertuose, kurių

pajamos skiriamos geriems tikslams, jei tik esu kviečiama.

Maža įdomybė – per pastaruosius dvejus metus tris kartus dalyvavau Lenkijos televizijoje – laidose „Kas nori tapti milijonieriumi?“, „The Floor“ ir „Got Talent“, kur pasirodžiau kartu su savo grupe.

Ateičiai turiu kelių įdomybių koncertų planų Lietuvoje, Lenkijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Dėl savo darbo nuolat turiu galimybę sutikti nuostabių žmonių, o kai kuriuos būsimus koncertus gavau būtent dėl draugystės ir ryšių, užmegztų kelyje. Už visa tai jaučiuosi nepaprastai dėkinga.

Kalbant apie meilę – esu su savo partneriu Robbie'u McAllisteriu jau šešerius metus, šiuo metu susiduriame su tolimojo ryšio iššūkiu. Jam nėra lengva, bet jis žinojo, ką pasirinko. Jis ne menininkas, o škotų inžinierius, labai mėgsta tiek Lenkiją, tiek Lietuvą ir yra matęs operą „Kelionė į Tilžę“.

Paveldėtas liūdesys ir

Norvegų režisieriaus Joachimo Trierio filmas „Sentimentali vertė“ („Sentimental Value“, 2025 m.) pasakoja apie susiskaldžiusią šeimą ir nelaimingą kino režisierių bei dviejų dukrų tėvą. Jei juosta gauna per 70 įvairių kino apdovanojimų (tarp jų „Oskaras“, „Auksinis gaublys“ ir Kanų festivalio apdovanojimas) ir daugiau nei 300 nominacijų, tai kaip ir nori nenori turi pažiūrėti apie ką visas šis šurmulys. Iš esmės ši begalę prizų susižėrusi drama – skausmingai atvira meditacija apie tai, kaip mes savo tapatybę konstruojame iš prisiminimų nuolaužų ir kodėl mums taip sunku paleisti žmones, kurie mus traumavo.

Andrius RAMANAUSKAS

Dominuoja jausmai

Filme dvi seserys, teatro aktorė Nora ir savo šeimą sukūrusi istorikė Agnė, po motinos mirties bando atkurti ryšį su tėvu – charizmatišku garsiu kino režisieriumi Gustavu, kuris po dešimtmetį trukusios kūrybinės tylos grįžta su netikėtu pasiūlymu. Norėdamas vėl suartėti su dukra, jis pasiūlo Norai pagrindinį vaidmenį jo naujajame filme. Maža to,

Kadrai iš filmo „Sentimentali vertė“ (rež. J. Trieras, 2025 m.).

jo naujasis filmas labai tragiškas ir asmenišką, paremtas Gustavo šeimos istorija, kur dukra turėtų vaidinti savo prieš daug metų nusižudžiusią senelę. Tačiau pripažinta teatro aktorė Nora tėvo ambicijas pasitinka griežtu atsiskyrimu – dukrą vis dar slegia senos nuoskaudos ir nepasitikėjimas tėvu, kuris paliko šeimą, kai jos su seserimi buvo dar visai jaunos. Nepavykus susitarti su dukra, pagrindinis vaidmuo filme atitenka kylančiai Holivudo žvaigždei. Tad dabar seserys priverstos ne tik narplioti komplikuočius santykius su tėvu, bet ir padėti Holivudo aktoarei suprasti jų šeimos istoriją.

Trumpai aprašyti šio filmo siužetą – gana komplikuočius reikalas. Aprašymas tikrai neatspindi filmo atmosferos. Šią dramą į priekį stumia ne siužeto posūkiai ar kokie nors netikėti istorijos vingiai. Tai savirefleksinis, melancholiškas ir lyriškas filmas, kuriame dominuoja vidiniai neišsakyti jausmai. Net, sakyčiau, tai draminis filmas be tikros tradicinės dramos. Tarp pagrindinių dviejų veikėjų (dukros aktorės ir tėvo režisieriaus) čia net nėra kokio nors didelio, akivaizdaus konflikto tradiciniu požiūriu. Tačiau režisierius personažų jausmus ir mintis perduoda per jų poelgius, netiesiogines, aplinkines kalbas, buitines neįdomias situacijas ir subtilią aktorių vaidybą.

Sentimentalumo spąstai

Dauguma kritikų teigia, kad „Sentimentali vertė“ – giliai rezonuojantis filmas. Jis dažniausiai giriamas už emocinį autentiškumą, niuansuotą aktorių vaidybą ir gilų šeimos dinamikos bei kartų santykių tyrinėjimą. Taip pat juosta sulaukia pagyrų už stiprų scenarijų, kinematografiją bei subtilų realizmo ir meninės išraiškos balansą. O kritikos filmas susilaukė ne tiek ir daug. Kai kuriems žiūrovams filmo pasakojimas pasirodė kiek per sudėtingas, ištemptas ir abstraktus. Bet nuo abstrakcijų pereikime prie konkrečių klausimų, kuriuos užduoda ši juosta.

Filmas prasideda šeimos name, kur paskutiniaisiais metais gyveno tik motina. Dvi dukros grįžta į vaikystės namą ir po laidotuvių motinos daiktus deda į dėžes. Nuo čia prasideda pagrindinė viso filmo istorijos ašis – tai sentimentalumo spąstai. Dažnai manome, kad sentimentai yra kažkas šilto ir jaukaus, tačiau kartais jie parodomi kaip svoris, neleidžiantis judėti pirmyn. Mes saugome senus daiktus, laiškus ar net nuoskaudas iš praeities, nes bijome, kad juos išmetę prarasime dalį savęs. Vėl atsiradus tėvui dukterų gyvenime, filmas tarsi klausia, ar mes mylime žmones, ar tik savo prisiminimus apie juos?

Pirmas postūmis ir inspiracija sukurti šį filmą režisieriui J. Trierui kilo tada, kai jo

„Sentimentali vertė“

NAUJAS FILMAS

Pavadinimas: „Sentimentali vertė“ / „Sentimental Value“.

Žanras: psichologinė drama.

Šalys: Danija, Jungtinė Karalystė, Norvegija, Prancūzija, Turkija, Vokietija, Švedija, 2025 m.

Režisierius: Joachimas Trieras.

Scenarijaus autoriai: J. Trieras, Eskilis Vogtas.

Operatorius: Kasperas Tuxenas.

Muzika: Hania Rani.

Aktoriai: Renate Reinsve, Inga Ibsdotter Lilleaas, Stellan Skarsgårdas, Elle Fanning.

Trukmė: 2 val. 13 min.

Amžiaus cenzas: žiūrovams nuo 16 metų.

paties motina nusprendė parduoti šeimos namą, kurį dar 1905 metais pastatė jo proprosenelis. J. Trieras tada pradėjo mąstyti apie savo vaikystės namus ne tik kaip apie kažkokį beausmį šaltą pastatą, bet kaip apie asmeninę atminties saugyklą. Juk namas matė dalykus, kurių galbūt nebeprisimena net patys ten gyvenę žmonės. Tada jam kilo minčių apie „paveldėtą liūdesį“ ir jo svorį, šia lyriška sąvoka režisierius paaiškina, kaip šeimos traumas ir istorijos persiduoda iš kartos į kartą per erdves ir daiktus.

Negražinta skola

Taip pat režisierių žavėjo idėja, kad du žmonės (šiuo atveju seserys), užaugę tuose pačiuose namuose su tais pačiais tėvais, gali turėti visiškai skirtingas vaikystės patirtis. Tai jį paskatino sukurti istoriją, kaip kiekvienas iš mūsų konstruojame savo tiesą ir kaip sunku susikalbėti, kai mūsų prisiminimai apie tą patį įvykį nesutampa.

Sesuo istorikė su tėvu turi gana normalų ryšį, tačiau aktorės sesers santykis su tėvu yra tarsi bandymas susigrąžinti skolą, kai jis nebuvo su šeima ir kurios jis niekada negalės grąžinti. Daugelis nešiojamės tokias „sąskaitas“ – tikimės atsiprašymų, pripažinimo ar meilės iš žmonių, kurie patys yra emociškai tušti. Tad filmas tarsi primena,

kad sentimentalumas kartais tėra tik gražus pasiteisinimas mūsų nesugebėjimui susitaikyti su realybe. Tačiau kas lieka iš mūsų, kai praeitis nustoja mus apibrėžti?

O Gustavo personažas nori sukurti savo paskutinį filmą šedevrą. Kai tėvas bando paversti savo dukrą personažu, jis iš tikrųjų bando paversti savo praeities klaidas meno kūrinium. Filmą klausia, kiek daug savo artimųjų mes iš tikrųjų „matome“ kaip tikrus žmones, o kiek naudojame juos kaip dekoracijas savo vidiniuose naratyvuose.

Kadangi J. Trieras pats užaugo filmavimo aikštelėse (jo senelis buvo režisierius, o tėvai taip pat dirbo kine), kinas jam visada buvo saugi zona ir išgyvenimo įrankis. Jis keliuose interviu prisipažino, kad sunkiausiai gyvenimo tarpsniais griebdavosi kameros, kad suvaldytų chaosą. Filmo idėja apie režisierių, kuris bando savo šeimos traumą paversti menu, yra paties J. Triero baimių ir įpročių veidrodys.

Erdvė empatijai

„Sentimentali vertė“ kitaip nei hollywoodinis filmas rodo šeimos narių susitaikymą. Čia atleidimas pateikiamas ne su kaltės prisipažinimais, atleidimais ir džiaugsmingais apsikabinimais. Pagrindinis sprendimas čia yra labiau skausmingas pripažinimas sau, kad artimas

žmogus niekada nepasikeis. Kad tikroji laisvė ateina tada, kai artimas žmogus nustoja turėti „sentimentalią vertę“. Kai jis tampa tiesiog žmogumi, tokiu pat klystančiu ir silpnu.

Pats filmo režisierius teigė, kad kiekviename sudėtingame, toksiškame tėve slypi sužeistas vaikas. J. Trieras norėjo sukurti filmą, kuris ne teistų, o bandytų suprasti narcisistišką, „sunkų“ tėvą. Jam buvo įdomu, kaip dukros gali rasti susitaikymą ne per atleidimą, kuris dažnai yra dirbtinis, o per suvokimą, kad jų tėvas yra toks pat pasiklydęs vaikas kaip ir jos.

Galiausiai filmas palieka su jausmu, kad tikroji branda prasideda ten, kur baigiasi poreikis pateisinti savo skausmą gražiomis istorijomis. Filmą pastato žiūrovus kryžkelėje. Viena vertus, sentimentali vertė yra ne tai, kas esame, o kokią naštą tempiamės sau iš paskos. Kita vertus, jei iš gyvenimo pašaliname visas nuoskaudas ir nostalgiją, ar žmoguje dar lieka kas nors brangaus? J. Trieras tvirtino, kad sukūrė filmą ne tam, kad pateiktų atsakymus, o tam, kad sukurtų erdvę empatijai. Taigi, jei šie aptarti klausimai jums artimi ir svarbūs, šis filmas bus kaip tik jums. Tačiau jei norisi kažko konkretnesnio ir aiškesnio, šioje juostoje daug vertės nerastite.

Kultūros nar

„Kad žiūrovai suvoktų paveikslą, jis turi būti sintezė to, kas matoma ir kas prisimenama“, – rašė Umberto Boccioni. Romualdas Inčirauskas labiau žinomas kaip metalo plastikos guru nei tapytojas, tačiau, stebėdamas jo naujausią parodą LDS Klaipėdos skyriaus galerijoje, suvokiau, kad regiu paveikslą. Taip, paveikslą, sukonstruotą iš vielų, plakečių, medalių, mikroschemų, senos klaviatūros, laikrodžių vidurių ir begalės smulkių detalių, kurias būtų galima pavadinti potėpiais. O apie šią parodą būtų galima rašyti kaip apie vieną futuristinį kūrinį.

Ignas KAZAKEVIČIUS

Tapybos alternatyva

Neatsitiktinai pacitavau šios dailės krypties XX a. italų dailininką. Vietos čia tampa linija, reljefinės plokštelės – spalviniais laukais, o įmontuotos detalės – savotiškais faktūriniais potėpiais. Skirtingų metalų susidūrimas kuria toninius kontrastus, paviršiaus šiurkštumas ar glotnumas – ritmą,

R. Inčirauskas. Čiurlionis. 2025 m. Bronza, kompiuterinės detalės, h 110 cm.

Autografas. 2022 m. Aliuminis, bronza.

stiniai

Knygos skaitymas. 2015 m. Bronza, stiklas, autent. Biblija, 60 X 40 X 10 cm.

o konstrukcinės jungtys – kompozicinę darną. Visa tai primena tapybos priemones, tik jos perkeltos į kitą – materialiai tankesnę – „metalinį“ lygmenį.

Skirtingai nei tapyboje, kur spalva gali būti koreguojama, dengiant vieną sluoksnį kitu, čia kiekvienas „potėpis“ yra negrįžtamas. Įbrėžimas, prisuktas elementas, išprausta detalė tampa galutine struktūros dalimi. Todėl kūrinio konstravimas tampa artimesnis montažui nei tapybos improvizacijai, tačiau rezultatas išlieka ekspresyviai tapybiškas. Kurio betgi negadina ir impozantiškas sustingęs gestas, kiekvienas paprasto kareivėlio, viską lemiančio karaliaus ar biblinio personažo „sprendimo“ įrašymas į metalo dantiraštį.

Bronzinis koloritas šiuose darbuose atlieka ypatingą vaidmenį. Jis suvienija skirtingas detales į bendrą vizualinį lauką, suteikia kompozicijai vientisumo, tačiau kartu išlaiko paviršiaus gyvastį. Šviesa slysta metalu, užkliūva už iškilų formų, grimzta į įgilinimus, kuria nuolat kintantį vaizdą. Tai gyvas paveikslas, kuris keičiasi priklausomai nuo žiūrėjimo kampo ir apšvietimo – tarsi spalva jame būtų ne statiška, o kintanti. ►

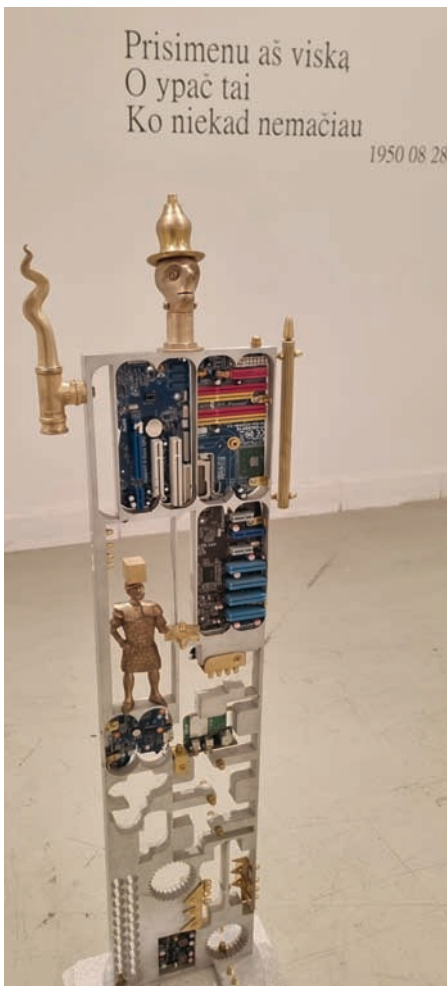

Mozė. 2025 m. Bronza, kompiuterinės detalės, h 55 cm.

Šv. Jurgis. 2025 m. Bronza, marmuras, h 110 cm.

◀ Šiame kontekste metaloplastika tampa ne tik skulptūra ar reljefu, bet ir tapybos alternatyva. Ne imitacija, o lygiavertė išraiš-

Abroomas. 2025 m. Aliuminis, bronza, žalvaris, kompiuterinės detalės, h 104 cm.

kos forma, kurioje vietoje pigmento naudojama medžiaga, vietoje teptuko – įrankis, o vietoje potėpio – konstrukcinis veiksmas.

R. Inčirauskas tarsi perkelia tapybos semantiką į kitą terpę, išlaikydamas jos esmę – kompoziciją, ritmą, faktūrą, nuotaką. Skirtumas tarp tapybos ir metaloplastikos čia išstipsta. Lieka tik vaizdas – sudėliotas iš laiko, medžiagos ir žmogaus rankos pėdsakų.

Veikia kaip ženklai

Svarbi R. Inčirausko kūrybos dimensija yra ribinių formų tyrinėjimas. Jo darbai dažnai „pakibę“ tarp skulptūros ir reljefo, medalio ir objekto, plokštumos ir erdvės. Ši „paribių“ estetika leidžia peržengti įprastas skulptūros ribas ir kurti objektus, kurie vienu metu yra ir daiktiški, ir simboliškai įkrauti. Net mažosios plastikos formos tampa miniatiūriniais pasauliais, kuriuose susitelkia didžiuliai kultūros pasakojimų klodai.

Koncepcijos ir technikos dermė autoriaus darbuose yra esminė: idėja neegzistuoja be materialios raiškos, o medžiaga niekada nebūna neutrali. Toks santykis kuria reikalingą, tačiau gana nuosaikią įtampą tarp idėjos ir jos įkūnijimo. Šiame kontekste svarbi ir pati žiūros, kūrinio pagavos, turinio išsiaiškinimo eiga. R. Inčirausko kūriniai reikalauja interpretacijos, tačiau kartu išlaiko tam tikrą autonomiją. Jie veikia kaip ženklai, kurie nenurodo vienos aiškios reikšmės, bet skatina klaidžioti tarp asociacijų, simbolių ir kultūrinių nuorodų. Tai primena labirintą, kuriame svarbiausia yra ne išėjimas, o žingsniavimas jo link.

Dovydas. 2025 m. Bronza, cinkas.

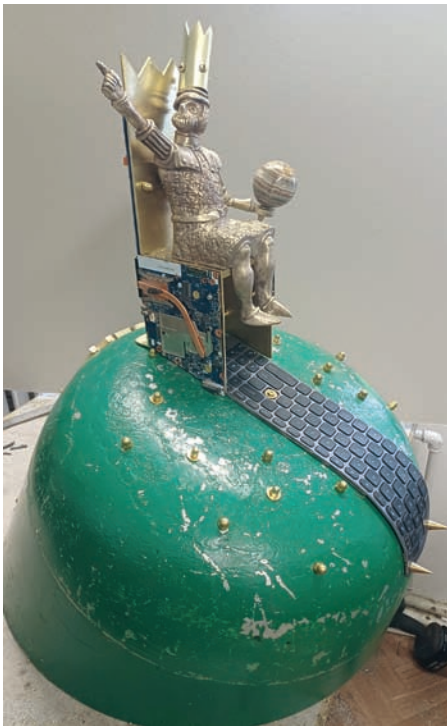

Izaakas. 2025 m. Aliuminis, bronza.

Galiausiai R. Inčirausko kūryba liudija apie kultūrą kaip nuolatinį perdirbimo procesą. Čia niekas nėra galutinai užbaigta: formos kartojasi, transformuojasi, persidengia. Net ironija ir groteskas jo darbuose nėra destruktivūs – jie tampa būdu išlaikyti atstumą nuo pernelyg tiesioginių prasmų ir kartu sustiprinti kultūrinį (mokslinį, meninį, filosofinį) refleksyvumą.

Skirtumas tarp tapybos ir metaloplastikos čia ištirpsta. Lieka tik vaizdas – sudėliotas iš laiko, medžiagos ir žmogaus rankos pėdsakų.

R. Inčirausko menas – tai ne tik skulptūra, reljefas ar pamėgtas *ready made*'as (prie pastarojo dar sugrįšime). Tai kultūros narstiniai, kuriuose žmogaus istorija, simboliai, technologija ir medžiaga susipina į vieną tankų, daugiasluoksnį audinį. Šis audinys nėra sutvertas vien žiūrėti – jis skirtas skaityti, išnarplioti ir vėl pergaltvoti, *a priori* spėjant, kad kiekvienas bandymas suprasti kultūrą yra tik dar vienas jos perrašymas.

REX. 2025 m. Aliuminis, emalė, bronzos, kompiuterinės detalės, spalvotas marmuras, 60 X 50 cm.

Būtis, kurios nebuvo

„Prisimenu aš viską, o ypač tai, ko nemačiau“ – ši R. Inčirausko frazė it anotacija užrašyta galerijos sienoje atveria paradoksalią atminties mechanizmą, kuriame tikrovės ir vaizduotės ribų nebėgali atskirti. Atmintis čia traktuotina ne kaip archyvas, o kaip nuolat perkonstruojama kultūros dirbtuvė, kurioje istorijos nuotrupos, simboliai ir materialūs pėdsakai jungiasi į naują, niekada iki galo neužbaigiamą prasmų koliažą (t. y. kitoje parodoje – laukite tęsinio!). R. Inčirausko ikonografijoje ši būseną materializuojasi: ji iškalama, išraižoma, sukonstruojama iš detalių, kurios pačios savaime regisi nederančios, bet kartu – nepaaiškinamai artimos. Jos primena civilizacijų nuotrupas, kurias menininkas surenka ne tam, kad atstatytų pusiausvyrą, harmoniją, o kad sukurtų tai, ko niekada nebuvo.

R. Inčirausko kūrinuose dažnai atpažįstame biblines ar mitologines figūras, tačiau jos nėra „tikrieji“ istorijos personažai. Tai veikiau jų aidai, pseudoavatarai – išskydę laike, perkošti per daugybę interpretacijų, nusėdę kultūros atmintyje kaip bendrieji pavidalai. Izaokas ar Dovydas čia tampa ne konkrečiais veikėjais, o būsenomis, kurias galima perprasti net išsamiai nežinant

Saliamonas. 2025 m. Bronza.

datų, įvykių, kilmės, kitų faktų. Ir štai čia susiduriame su archetipais, kurie veikia ne per pasakojimą, o per formą, per santykį tarp detalių, net per reljefinį „kvėpavimą“ metale. R. Inčirauskas kuria ne iš vientisos metalo masės, dažniau iš fragmentų – smulkių mechanizmų dalių. Kiekviena jų turėjo savo prielaidą atsirasti dėlionėse, kažkada turėjo ir funkciją, gal net buvo interjero dalimi. Tačiau įtrauktos į kūrinio schemas verpetą jos praranda pirminę paskirtį ir tampa „kažko kito“ dalimi ir primena archeologinį radinį, kuris ne tiek atskleidžia praeitį, kiek ją perkuria. Lyg būtų atkasta ne tai, kas buvo, o tai, kas galėjo rasti.

Mąstymo būdas

Toks dėmesys mikrostruktūroms iš esmės keičia ir kūrinių pasakojimus (o literatūriškumą, nors ir nepažodinių, menininkas mėgsta). Mes matome ekspoziciją nelyg viduramžių žemėlapi, prisodrintą gana manieringų simbolių sistemos, kuri veikia ne chronologiškai, o asociacijų tankiu.

Toks „kasinėjimasis“ detalėse nėra tik techninis metodas – tai autoriaus mąstymo būdas. Ieškodamas prasmės smulkausiuose elementuose, menininkas tarsi kuria ▶

Keturi vėjai. 2019 m. Aliuminis, medis, bronzos, h 130 X 100 cm.

Trys karaliai. 2025 m. Aliuminis, bronzos, žalvaris, ready made, h 140 X 70 cm.

Paskutinė vakarienė. 2023 m. Bronza, varis.

Romualdo Inčirausko ir Liutauro Degėsio nuotr.

◀ pasaulį atvirkščiai – nuo „kultūrinės piramidės apačios“, nuo mikroskopinių užuominų, kurios veda viršūnės link. Objekte, instaliacijoje, miniatiūroje nėra konkretaus atskaitos taško, stebėjimo centro, vienos dominuojančios figūros. Kiekviena detalė tampa savotišku *inčirauskišku* archetipu – ne universaliu simboliu, o individualizuotu ženklu, kuris vis dėlto rezonuoja su bendresne kultūrine patirtimi (nors vėlgi tenka pagirti maestro – jis neperspaudžia koncepcijos filosofiskai, kas taptų elementariausia sofistika).

Būtis, kuri atsiranda tokiaame kūrybiniame procese, neturi vientiso laiko – joje susikerta senovė ir dabartis, sakralumas ir buitinis, mitas ir technologija, ritualas ir viešosios informacijos srautas, aktualijos. Mikroschemos gali atsiverti greta biblinės figūros, o laikrodžio mechanizmas – šalia religinio simbolio. Tai nėra ironiška koliažo strategija. Veikiu bandymas parodyti, kad archetipai neegzistuoja „gryna“ forma – jie visada įsikūnija konkrečioje medžiagoje, konkrečiu metu, konkrečiose kultūros sąlygose. T. y. tas pats simbolis skirtingais laikais atrodo kitaip, nes jį veikia medžiaga, technologija, kultūra.

Kas slypi giliau

Galbūt todėl žiūrint į parodos darbus gali kilti jausmas, kad jie kažką primena, bet neleidžia iki galo įvardyti – ką. Tokį efektą sukelia ne bet kurio žiūrovo atminties ar juolab išsilavinimo spragos, o informacijos perteklius, užkoduotas paskiruose kūrinuose ir visoje parodos ekspozicijoje. T. y. parodoje užlieja daug sluoksnių, per daug istorijų ir galimų jų variacijų. Jei remtumėmės M. Heideggerio filosofija, parodoje pirmiausia ne „supranti“, o atsiduri – tave apima ženklų, detalių ir nuorodų gausa, atsiveria buvimo laukas, kuriame daiktai ima rodytis savo esme. Šis informacijos perteklius nėra trūkumas – priešingai, jis leidžia pasirodyti tam, kas slypi giliau nei plokštumose (metalo puslapiuose?) sudėlioti metalo dantiraščiai. Iš R. Inčirausko parodos galima nugvelbti kad ir mažytį prisukamo laikrodžio mechanizmą, kuris ir kiti smagūs pusfabrikačiai sudėlioti į savotiškos Pandoros skrynios apskritimą (savo akimis regėjau, kaip viena pažįstama dailininkė baudėsi tai padaryti, iš jo sukurti žiedą). Pagunda? O kaipgi be jos mene?

Kaukė 1. 2023 m. Žalvarinis tinklas, *ready made* detalės.

Kaukė 2. 2023 m. Žalvarinis tinklas, aliuminis, žalvarinės detalės.

Kaukė 3. 2023 m. Žalvarinis tinklas, *ready made* detalės.

Taip formuojasi ir savita autoriaus teigiama istorizmo logika – vienodo svarumo principas, kuriame nėra hierarchijos tarp „aukštosios“ ir „žemosios“ kultūros, tarp mito ir buities, tarp juvelyrikos ir skulptūros. Kas dar svarbu šioje mini retrospektyvoje? Svarbu ir forma, ir struktūra. Grįžkime prie archetipo. Vaizdiniai dažnai yra supaprastinti, net asketiški, bet kartu talpūs prasmų. Reljefas, medalio forma, simetriškos kompozicijos ar centrinė figūra kuria stabilumo, „pirmapradės tvarkos“ išpūdį. Net fragmentai, sudėlioti kaip koliažas, gali veikti archetipiškai, jei tarp jų atsiranda pasikartojantis ritmas ar prasminė ašis.

Atminties montažas

Pasikartojimas ir cikliškumas. Archetipai gyvena per kartojimą – serijose, variacijose, motyvų sugrįžime. Menininkas, nuolat grįždamas prie tų pačių formų ar ikonografijos, kuria ne monotoniškumą, o gylį – tarsi kiekvienas kūrinys būtų to paties (pa)pasakojimo skirtingas atspalvis.

Archetipiškumas pasireiškia ir per interpretacijos atvirumą. Dailininko kūriniai

nereikalauja vieno „teisingo“ paaiškinimo. Jie veikia kaip ženklai ar maldos (mandalos) – žiūrovai patys užpildo R. Inčirausko parodą – instaliaciją savo patirtimi. Galiausiai vėlgi – paradoksas. Prisiminti tai, ko nemačiau, reiškia gyventi kultūroje, kurioje matymas nesiejamas su pradine forma. Todėl kūryba tampa ne realybės atspindžiu, bet aliuzija į kažką pažįstamo, tarsi nuolatinis bandymas atpažinti tai, kas niekada nebuvo patirta, tarsi visada tave lydėjęs jausmas ar vaizdinys, nelyg kultūros šešėlis, atsiradęs dar prieš jį metančių materiją. Taip R. Inčirausko kūryba tampa ne meno objektų, o atminties montažu, autoriaus pasakojama istorija praranda linijinį pobūdį ir tampa simultaniška – vienu metu egzistuojančių prasmų lauku.

R. Inčirausko kūryboje svarbus ir *ready-made* ryšys su juvelyrikos tradicija. Mažosios plastikos mastelis leidžia objektui išlaikyti artumą, intymumą, kartu suteikia jam skulptūrinį statusą. Juvelyrikai būdinga logika – detalės tikslumas, medžiagos vertės ir paviršiaus precizika – čia susijungia su industrinio objekto grubumu. Ši įtampa tarp rafinuotumo ir mechanikos sukuria savitą estetinę sistemą, kurioje *ready-made* nebėra nei grynai buitinis, nei grynai meninis – esti tarpiniame būvyje.

Perdirbtas *ready-made*

Galima sakyti, kad R. Inčirausko *ready-made* visada yra „perdirbtas (gal net padirbtas!) *ready-made*“. Tai artima jo bendrai kūrybinei strategijai, kurioje kultūra veikia kaip įvairialypių segmentų surinkimas.

Šiame kontekste *ready-made* įgyja ir archeologinį aspektą. Objektas tampa tarsi atrastu, „iškastiniu“ kultūros fragmentu, kuris perkeliamas į naują interpretacinę erdvę. Tačiau skirtingai nei archeologijoje parodoje jis nėra „rekonstruojamas“, gražinamas į pradinę būseną – priešingai, jis sąmoningai deformuojamas, perkoduojamas, naujoje simbolinėje sistemoje. Tai ne restauracija, o reinterpretacija.

Galiausiai R. Inčirausko *ready-made* atskleidžia esminę jo kūrybos idėją: niekas nėra galutinai „rasta“. Kiekvienas objektas, net ir paprasčiausias industrinis fragmentas gali tapti kultūros nešėju, jei jis patenka į naują prasmų lauką. *Ready-made* čia nėra provokacija, o būdas parodyti, kad kultūra visada yra materialinė, o jai tarnaujanti natūra visada jau yra „sukultūrinta“ *per se*, – telieka ją tinkamai sukonstruoti. Juk kiekvienas turime teisę į savo visatą.

Nusiteikite bendr a

Kiek progų gali talpinti vienas parodos atidarymas? Paskutinis kovo sekmadienis žymėjo AP galerijos, bendradarbiaujančios su Lietuvos dailininkų sąjungos Klaipėdos skyriumi, krikštą uostamiestyje. Jau dešimtmetį skaičiuojanti AP galerija Vilniuje žada naujus parodų ir meno renginių vėjus klaipėdiečiams turbūt labiausiai vėjų skrodžiamame rajone – ant marių kranto neseniai iškilusiame „Mėmelio mieste“. Taigi, kartu su nauju galerijos filialu simboliškai atidaryta ir pirmoji meno erdvė moderniam rajone. O pirmosios parodos naujoje galerijoje naujame pastate naujame rajone titulas skirtas rašytojo, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato, reikšmingai formuojančio šiuolaikinės lietuvių literatūros lauką, Sigitos Parulskio fotografijų parodai „Susmulkinta amžinybė“. Tad jau trys pirštai užlenkti, suskaičiavus tris progas žymėjusią sekmadienio popietę. Lenkiasi ir ketvirtasis, jei paminėsime, kad tai ir didžiausia S. Parulskio personalinė fotografijų paroda apskritai. Ir štai tuoj į kumštį susilenks visi penki pirštai – juk tai ir pirmasis to paties pavadinimo „Susmulkinta amžinybė“ fotografijų albumo pristatymas Klaipėdoje.

Ugnė BRAZYTĖ

Rašytojas ir fotografas

Paklausta, kuo ši AP galerija Klaipėdoje skirsis (arba ne) nuo jau veikiančios Vil-

niuje, galerininkė, S. Parulskio fotografijos parodos kuratorė ir albumo sudarytoja Vilma Jankienė atsakė, kad pirmosios galerijų jungtys – geografinės. AP galerija tiek Vilniuje, tiek Klaipėdoje įsikūrusios ne atokiose miesto vietose, o išskirtinėse – Užupio Respublikoje ir „Mėmelio mieste“. Galerijas simboliškai jungia vanduo: meno idėjos vilnija Vilnelės ir Dangės upėmis,

galiausiai pasiekdamos jūrą. Galerininkė tikino, jog, be AP galerijos vizitine kortele tapusio pažintinio meno renginio „Meno degustacija“, kurio metu lankytojai supažindinami su šiuolaikiniu Lietuvos meno lauku, klaipėdiečių laukia ir kiti renginiai, džiazas, repo muzikos koncertai, poezijos skaitymai. „Nusiteikite bendravimui!“ – galėtų būti naujos galerijos šūkis.

Klaipėdoje duris atvėrė AP galerija, kurioje pirmiausia pristatyta S. Parulskio fotografijų paroda „Susmulkinta amžinybė“. Galerininkės ir parodos kuratorės V.

avimui. Lėtai

AP galerijoje Vilniuje fotografijos parodos rengiamos kas mėnesį jau dveji metai, todėl atidaryti naują erdvę uostamiestyje būtent su šios meno rūšies paroda kuratorei atrodo savalaikis sprendimas: „Žymus rašytojas, kuris fotografuoja, S. Parulskis yra jau ne kartą pristatytas sostinės publikai, Kaune, taip pat dukart tarptautinėje meno mugėje „ArtVilnius“, tad sukaupta jo paties rankomis darytų ir dar naujai papildytų sidabro želatinos atspaudų kolekcija pasirodė tinkamas sprendimas atidarant naują galeriją Klaipėdoje. Ir tai yra didžiausia S. Parulskio personalinė paroda, susidedanti iš pastarųjų penkerių metų kūrybos temų ir puikiai įsikomponavusi naujoje erdvėje. Klaipėdiečiams fotografuojančio rašytojo kūryba yra didelė naujiena – pristatome ne tik parodą, bet ir fotografijų albumą tokiu pat pavadinimu „Susmulkinta amžinybė“. S. Parulskio literatūrinis indėlis Lietuvos aruode yra svarus, o fotografinis dar vis naujiena, tad susikoncentravome į tai jungiantį darinį. S. Parulskio savita, metaforų kupina fotografinė raiška įkvepia pirmiausia savo nepaviršutiniškumu, intelektualiu gilumu, nenuopoliruotos tikrovės atspindžiais. Man atrodo, kad

tokios keistos *parulskiškos* fotografijos Lietuvoje tiesiog trūko ir Sigitas užpildo šią nišą.“

Sustoti ir įsižiūrėti

Pati paroda veikia lyg kadruotė: čia kūriniai išskirstyti mažais ciklais, kartais, tačiau ne visada vienijamais bendrų temų. Pavyzdžiui, rasime angelų paminklų atvaizdus, autportretų seriją, mažo formato nuotraukų ciklą „*Broma*“, „Kryžių kalno“ fotografijas, kelis skaitmenine fotokamera užfiksuotus industrinius vaizdus, tarp jų – „Velkam dangų“ ir „Žiogas rūke“. Pastarasis, beje, toks artimas klaipėdiečių akiai ir širdžiai, kurios iškart atpažįsta industrinio uosto krano siluetą, autoriaus pasaulyje virtusį žiogu.

Sustoti ir atidžiau įsižiūrėti kviečia „*Bromos*“ ciklo kūriniai. Tai 13 mažo formato fotografijų, pakabintų ant atskiros dviejų metrų aukščio plokštumos, atremtos į sieną. Tokį netikėtą techninį sprendimą, kaip vieną įdomiausių parodoje, išskyrė ir parodos kuratorė,

juokdamasi, kad ši serija yra parduo-dama su visa plokštuma ir pakabinimu, užtenka tiesiog parsinešti namo ir lygiai taip pat atremti į sieną. Įdomu, kad nuotraukų turinys paprastas, tačiau netikėtas – autorius tiesiog sėdėjo *bromoje*, stebėjo ir fotografavo praeivius. Todėl kadruose kartais matome elegantišką moterį, kartais – maišus tempiantį vyrą arba pralekiantį paspirtukininką, net ir katinas, ramiai kiūtantis prie *bromos* sienos, randa savo vietą cikle. Parodos atidarymo metu pats autorius šmaikštavo, kad katino pasirodymas *bromoje* tapo ženklų sustabdyti stebėjimus ir užbaigti nuotraukų seriją. Ir iš tiesų katino atvaizdas garbingai išeksponuotas paskutinis, 13-asis dėmuo „*Bromos*“ cikle. Nors iš pirmo žvilgsnio vaizdai atrodo linksmi ir atsitiktiniai, tyrinėjimams paskyrus daugiau laiko, atsiskleidžia fotografijos techniniai ypatumai. Nuotraukoms papildomas reikšmes suteikia tamsos ir šviesos santykis – šešėlių žaismė. Tokiu būdu jose atsiranda dar vienas „natūralus“ įreminimas, kurį kiekvienoje fotografijoje vis kitaip suformuoja tamsus *bromo* koridorius ir saulės šviesa už jo. ►

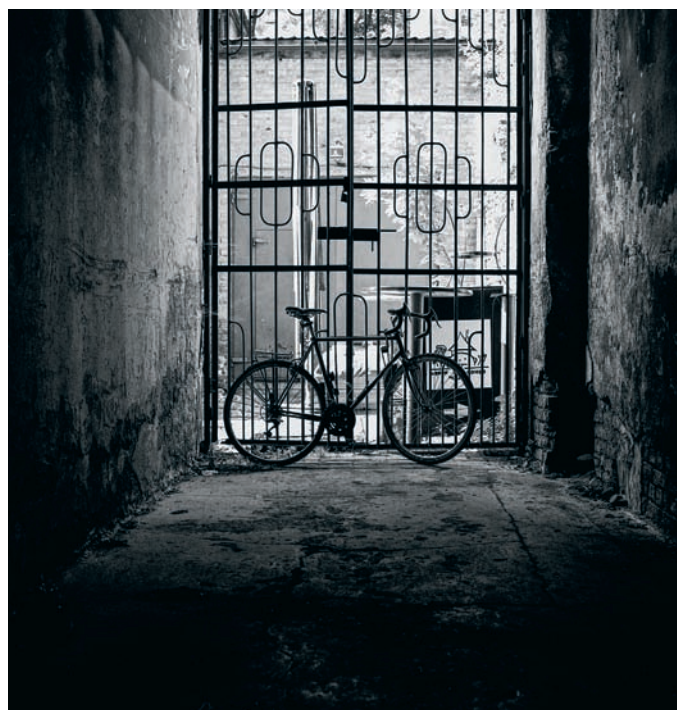

Prėš V. Jankienės teigimu, S. Parulskio literatūrinis indėlis Lietuvos aruode yra svarus, o fotografinis dar vis naujiena.

Ugnė Brazytė nuotr.

S. Parulskis. Žiemos nuometas.

Patys gražiausi sapnai apie kelią.

Teatrališki autoportretai

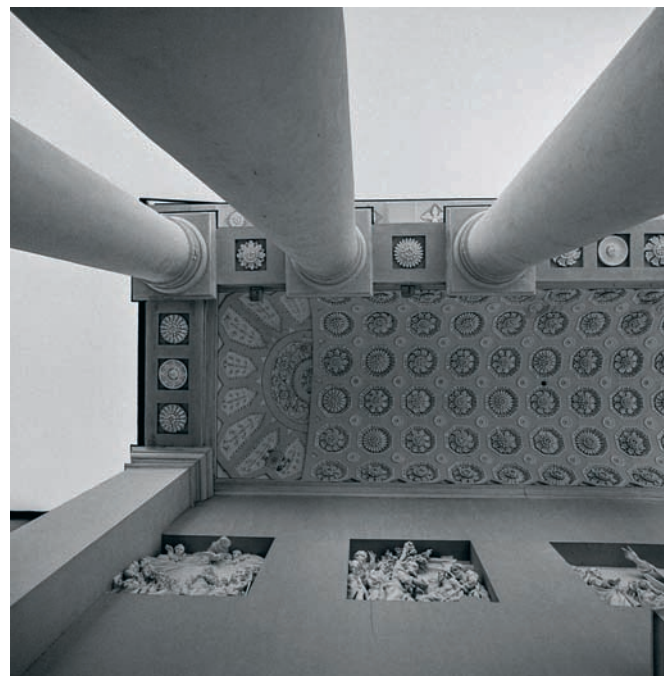
◀ Vienas netikėčiausių momentų parodoje yra autoportretų serija. Atidarymo metu S. Parulskis juokavo, kad nuoširdžiai nesupranta, kaip tokios baisybės galėjo atsidurti parodoje. Didžiausio formato autoportretas išties verčia stabtelėti ir paty-

rinėti vaizdą: portreto centre – šviesiomis moteriškomis puskojinėmis apsitempęs, baltais apatiniais marškiniais it trumpa suknele apsivilkęs išdidžiai stovi vyras, žvelgiantis į šoną. Šį baltos spalvos aprėdą skrodžia juodas sužeistos rankos įtvaras, o vyro aplinkoje išryškėja buitiškas kambario interjeras. Vyras stovi prieš duris, šonuose užfiksuotos lentynos su ne visai tvarkingai

surikiuotomis knygomis, paveikslėliais ir kitais asmeniniais daiktais. Aplanko jausmas, kad stebėdami šį autoportretą mes, žiūrovai, įsibrauname į autoriaus privačią erdvę, galbūt net užklupome jį žaidimo, eksperimento metu ir mums metas nusiukti, nebetrikdyti šio proceso. Greta šio kūrinio vienas virš kito sukabinti mažesnio formato autoportretai. Šįkart autorius sėdi

Žiogas rūke.

Ir kiek stovėsi užvertęs galvą?

Pilnos kišenės vilties. Iš ciklo „Kryžių kalnas“.

Vargas dėl stogo. Iš ciklo „Kryžių kalnas“.

ant biuro kėdės, matome žmogaus atvaizdą iki pusės. Galima pastebėti, kad fone – tas pats kambarys.

Šie autoportretai išskirtinai teatrališki – kiekvienas kadras žymi skirtingą hiperbolizuotą veido išraišką. S. Parulskis, pristatydamas portretus, paatviravo, kad jam buvo įdomi ir techninė autoportretų kūrimo pusė: kadangi kamera ne skaitmeninė,

jis mygtuko paspaudimas be laikmačio ir pozos išlaikymas buvo smagus iššūkis.

Jei autoportretai buvo viena linksmiausių parodos dalių, tai kita itin poetiška kūrybos tema – „Kryžių kalno“ ciklas. Šešios nuotraukos iš Kryžių kalno pritraukia mažas detales: daugiausiai smulkius kryželius, rožančius ar įdomesnių paminklų motyvus. ►

S. Parulskio savita, metaforų kupina fotografinė raiška įkvepia pirmiausia savo nepaviršutiniškumu, intelektualiu gilumu, nupoliruotos tikrovės atspindžiais.

Archimedas už medžio.

Paskutinė vakarienė.

Naujasis kryžiaus žygis – modernieji laikai.

Išganymas per kaminą.

S. Parulskis – rašytojas, kuris fotografuoja.

Tomo Tereko nuotr.

◀ Šioje vietoje „Susmulkintos amžinybės“ pavadinimas pasipildo dar viena reikšme – neaprėpiami šimtai tūkstančių kryžių fotografijose pavirsta smulkiais ženklais, keliomis akimirkomis, įskaitomais ir suskaičiuojamais objektais. Galbūt neatsitiktinai šie kūriniai ir uždaro parodą, išlydėdami su savotišku *memento mori* priminimu.

Keliasluoksnis turinys

V. Jankienė taip pat rekomenduoja ilgiau stabtelėti prie fotografijų „Velkam dangų“, „Voras tarp tavo lūpų“, „Sėdintis vėjas“, „Paskutinė vakarienė“, kviečia atkreipti dėmesį į „Atsukti kitą skruostą“ ar ieškoti „Archimedo už medžio“. „Reikšmės tiesiog tyko mūsų ir įteka į mus turinio lava“, – teigė kuratorė. Be to, S. Parulskio fotografijų keliasluoksnis turinys neleidžia parodą apžvelgti greitai. Šiai kūrybai reikia laiko, susikaupimo ir atviro žvilgsnio. Taip pat neįmanoma nepastebėti, kad išties išskirtiniai yra S. Parulskio fotografijų pavadinimai. Vaizdai ir juos apibūdinantys žodžiai turi dramaturgišką sąsają, o dažnu atveju performuoja tai, ką manome pastebėję iš pirmo žvilgsnio.

Troškulys.

Voras tarp tavo lūpų.

Pats autorius parodos atidaryme atskleidė, jog pavadinimą nuotraukai sugalvoja jau po viso fotografavimo proceso, tačiau neskiria tam daug dėmesio. Parodos kuratorė pastebėjo, kad, nors „pats autorius sako, kad fotografija yra visiškai nesusijusi veikla su rašymu, ir jos atsiskiria, bet jos neišvengiamai susitinka apmąstant fotografiją, rašant istorijas apie tai arba kuriant nuotraukai pavadinimą. Tada prabyla eseistas, poetas ir dramaturgas su pavydėtinu lengvumu. Būtent taip

lengvai Sigitas ir fotografuoja, regis, nė neįtariant, kada jis paspaudžia kameros mygtuką.“

Jei reikėtų papasakoti apie šią parodą žmogui, kuris jos niekada nepamatys, V. Jankienė neabejoja: „Pirmiausia paklauskiau, ar tas žmogus yra skaitęs fotografuojančio rašytojo knygas. Tikrai tikrai paklauskiau. O poeziją? Ir pasakyčiau, kad Sigitas parašė eilėraštį, skiriamą visoms vidutinio formato kameroms, fotografuojančioms 12 kadru, o ypač „Rolleiflex SL66E“.

Tai apie esmę – kameros tuščią dėžutę, laukiančią šviesos.“

*Taip ir einu nesustodamas, lydimas
Dvylikos apaštalu, įsikibęs
Į kamerą, kurios esmė – tuščia
Dėžutė, laukiant šviesos.*

(S. Parulskis. 12 apaštalu.)

Iš poezijos knygos „Voras tarp tavo lūpų“)

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Velkam dangų.

Spinozos tulpės.

D. Monkevičiūtė-Rakauskienė: kai menas tampa savistaba

Dianos Monkevičiūtės-Rakauskienės meninė ir pedagoginė veikla apima keramiką, grafiką, tapybą, dailės terapiją ir vaikų bei suaugusiųjų meno edukaciją. Klaipėdos Karalienės Luizės jaunimo centre veikianti studija „Tekšt“ ir kūrybos namai „Dia“ – tai erdvės, kuriose Diana ugdo kūrybinę laisvę ir padeda žmonėms pažinti save per meną. Už paveikslų ciklą „kodaOPdiva“ ji pelnė Klaipėdos miesto kultūros ir meno stipendiją, kuri tapo postūmiu naujiems kūrybiniams etapams.

Agnė BENETYTĖ

Natūrali būties dalis

– *Nuo ko prasidėjo jūsų kelias į meną?*
– Kiek save pamenu, kūryba visada buvo natūrali mano būties dalis. Pirmasis ryškus prisiminimas yra išlikęs dar iš vaikų darželio, kai auklėtoja pasikvietė mano mamą ir, nusivedusi prie vaikų darbėlių parodos, parodė „gražiausią darbą“ – mano piešinį. Tuomet visai mažą mama ir nuvedė į dailės būrelį, kurį lankiau iki penktos klasės, o tada įstojau į Kauno dailės gimnaziją. Ir būrelyje, ir gimnazijoje jaučiau palaikymą,

erdvę saviraiškai, laisvę kurti ne taip, „kaip reikia“, o taip, kaip jaučiu. Paauglystėje atsirado pomėgis kurti istorijas ir jas iliustruoti. Šis pasakojimo ir vaizdo junginys suformavo mano vidinį poreikį kurti ne tik vaizdą, bet ir prasmę. Turbūt jau tuomet ir atėjo suvokimas, kad menas man – mano kalba.

– *Iš kur esate kilusi ir kokios aplinkos patirtys labiausiai formavo jūsų asmenybę?*
– Esu iš Kauno. Ir tie, kas mane pažįsta, žino, kad esu visa širdimi kaunietė. Nors daug metų gyvenau Vilniuje, o jau beveik dešimtmetį – ir Klaipėdoje, Kaunas man iki šiol yra ypatinga vieta, miestas, į kurį visuomet jautru sugrįžti. Jame prabėgo mano pirmieji 18 metų. Dažnai po pamokų namo grįždavau pėsčiomis, eidama per visą Laisvės alėją ir senamiestį, stebėdavau

architektūrą, vitrinas, žmones. Manau, kad būtent tie pasivaikščiojimai formavo mano jautrumą detalėms ir vizualų mąstymą. Taigi miesto aplinka, artimų žmonių palaikymas ir erdvė laisvai kurti labiausiai formavo mano asmenybę ir tapo tvirtu pamatu tam, kas esu šiandien.

Būdas suprasti

– *Esate grafikė, dailės terapeutė. Kaip šios sritys tarpusavyje derasi?*

– Grafikos studijos mane išmokė atidos linijai, dėmei ir detalei. Šie dalykai iki šiol svarbūs tiek mano kūryboje, tiek terapiniame darbe. Pasirinkusi dailės terapijos studijas pajutau, kad menas gali veikti ne tik kaip estetinis potyris, bet ir tapti vidinių resursų šaltiniu. Terapijoje neretai taikau vaizduojamosios grafikos technikas – linoraižinį, sausą adatą, monotipiją. Tai nėra įprasta, tačiau pastebiu, kad būtent technikos neišmanymas leidžia žmonėms tiesiog pabūti procese nesiekiant „gražaus“ rezultato, sumažėja nerimas būti vertinamiems. Taigi tas kūrybinės technikos nemokėjimas atveria kelią gilesniam savęs pažinimui. Man pačiai kūryba dažnai tampa būdu suprasti tai, ko dar negaliu įvardyti žodžiais. Kartais kyla nesąmoningas noras kažką nupiešti ir tik tuomet, jau iš savo kūrinio, suprantu savo jauseną. ►

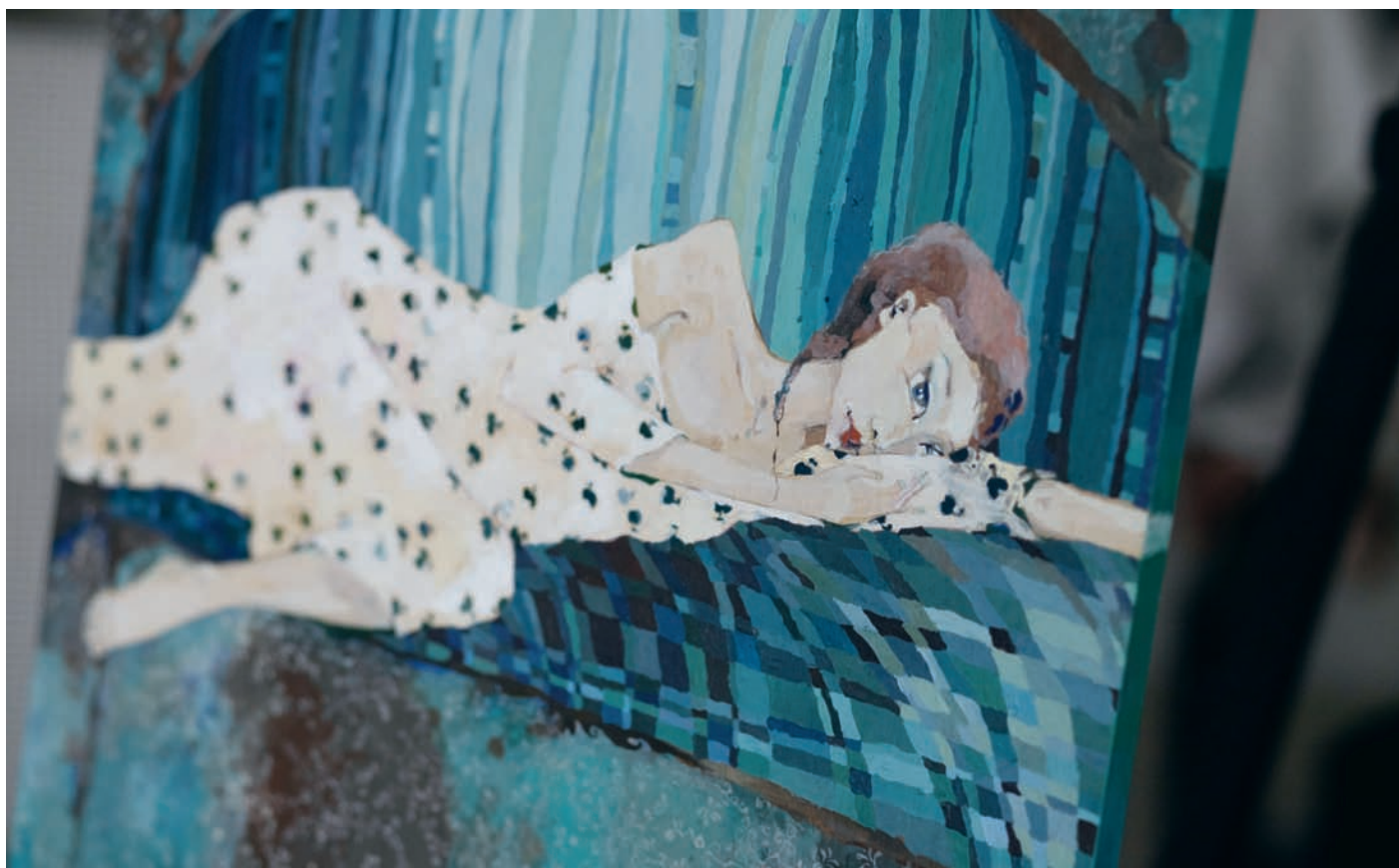
Studijavusi grafiką ir dailės terapiją, D. Monkevičiūtė-Rakauskienė kuria grafikos, tapybos, keramikos srityse, iliustruoja knygas ir dirba dailės mokytoja Klaipėdoje. Viktorijos Misiulės nuotr.

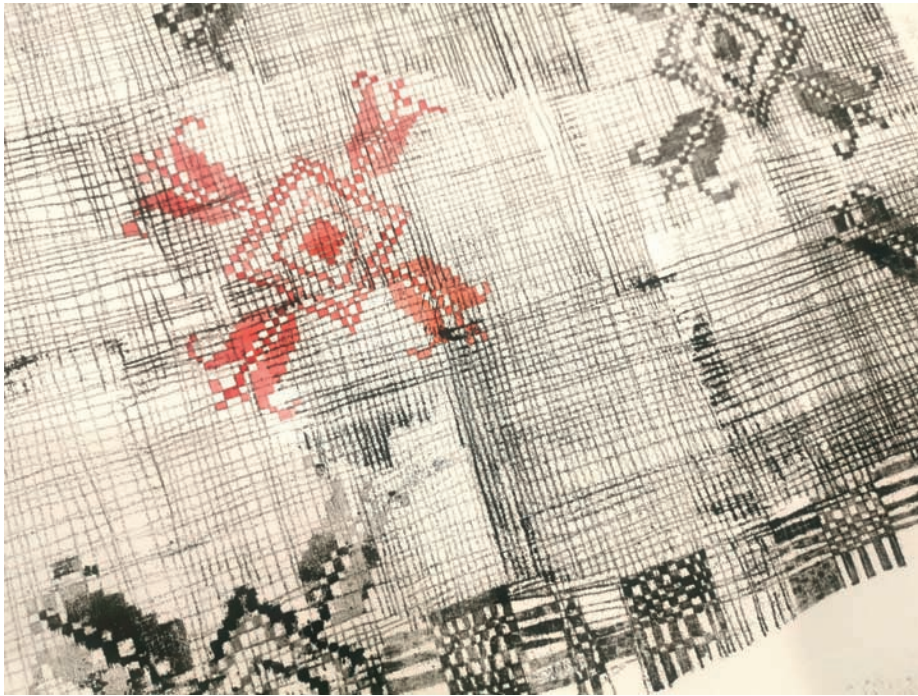
D. Monkevičiūtė-Rakauskienė. Bitės. Monotipija.

Sugrįžimas. Tapyba.

Popietė. Tapyba.

Nėriniai. Monotipija.

Dubuo. Keramika.

◀ Manau, kad visa mano kūryba ir dailės terapijos studijose įgytos žinios natūraliai susijungia, nes abi remiasi ta pačia prigimtinė kūrybine pajauta. Tai du skirtingi būdai, turintys tą patį tikslą – pamatyti save ir kitus žmones per kūrybą.

– **Kaip atradote keramiką? Ar tai įvyko natūraliai per studijas, ar kaip spontaniškas kūrybinis atradimas?**

– Prisipažinsiu, ilgai nemėgau keramikos. Dabar suprantu, kad tas nemėgimas kilo iš paprasčiausio nežinojimo. Neįsivaizdavau, kokia plati savo galimybėmis, įvairi

ir nuspėjama gali būti keramika. Viskas pasikeitė tada, kai šį būrelį pradėjo lankyti mano vaikai. Stebėdama juos ir pati vis dažniau prisiliedama prie molio, pamaciau visiškai kitą jo pasaulį. Supratau, kad molis gali būti ne tik rudas, bet ir baltas, juodas, skirtingų faktūrų ir charakterių. Atradau glazūrų įvairovę ir tai, kokių netikėtų rezultatų galima pasiekti eksperimentuojant. Keramikos turtingumas mane žavi labiausiai, joje galiu sujungti formą, spalvą, užrašyti žodį, galiu sukurti miniatiūrinius papuošalus ir, pavyzdžiui, savo studijos šviestuvą.

VIZITINĖ KORTELĖ

Diana Monkevičiūtė-Rakauskienė gimė 1982 m. sausio 26 d. Kaune. Mokėsi Kauno dailės gimnazijoje, kurioje 2000 m. baigė grafikos specialybę. 2000–2004 m. studijavo Vilniaus dailės akademijoje, Vizualiojo ir taikomojo meno fakultete, įgijo grafikos bakalauro laipsnį. 2005–2006 m. – magistrantūros studijos Vilniaus dailės akademijoje, kur studijavo knygų iliustracijos specialybę. 2019–2022 m. jungtinėse magistrantūros studijose Lietuvos sveikatos ir mokslo universitete ir Vilniaus dailės akademijoje įgijo dailės terapeuto specialybę. 2024 m. Lietuvos sveikatos ir mokslo universitete pradėjo podiplomines KET (kognityvinės elgesio terapijos) studijas. Nuo 1995 m. kuria grafikos, tapybos, keramikos srityse, nuolat dalyvauja parodose. Jos darbai eksponuoti parodose Lietuvoje, Prancūzijoje, Japonijoje, Lenkijoje, Suomijoje, Kroatijoje. Kūrinių yra išsigiję JAV, Suomijos, Prancūzijos, Ispanijos, Lietuvos kolekcininkai. 2019 m. įtraukta į Lietuvos ekslibrisų kūrėjų sąvadą. Tarptautinio ekslibrisų konkurso „Lietuviškai knygai – 450 m.“ laureatė (Lietuva). Iliustravo H. K. Anderseno pasakos „Piemėnėlė ir kaminkrėtys“ knygą vaikams („Šviesa“), pasakų rinkinio „Lietuvių liaudies pasakos“ pasaką „Gulbė karaliaus pati“ („Baltos lankos“), skaitinių rinkinį „Pabūkime kartu“ („Šviesa“), knygas „Mano ir tavo šalis Lietuva“ („Vaistų žinios“), „Klinikinė odontologija“ („Vaistų žinios“). Įvairios jos pieštos iliustracijos panaudotos leidyklos „Šviesa“ leistuose vadovėliuose. Nuo 2020 m. vykdo dailės terapijos praktiką, veda meno edukacijas kūrybos namuose „Dia“. Nuo 2024 m. dirba neformaliojo vaikų švietimo dailės ir keramikos mokytoja.

Mezgant ryšį su kitais

– **Kokie pedagogai labiausiai jus įkvėpė? Kokią pamoką ar požiūrį iš jų nešatės į savo pedagoginę veiklą?**

– Esu dėkinga savo pirmajai dailės būrelio mokytojai menininkei Irenai Mikuličiūtei. Kadangi kartu su kitais būrelio vaikais nuolat piešdavome Kauno T. Ivanausko zoologijos muziejuje, ten jaučiausi kaip namie. Galėdavome laisvai išsisklaidyti po ekspozicijos sales, tyrinėti eksponatus ▶

Šermukšniai. Tapyba.

◀ ir ieškoti to, kuris labiausiai įkvėps. Manau, ši patirtis skatino savarankiškumą, lavino gebėjimą stebėti aplinką, puoselėjo meilę gamtai ir architektūrai, nes pakeliui matydavome Kauno centrinio pašto rūmus. Jausdavau mokytojos pasitikėjimą pasirinkant piešinio motyvą, meninės raiškos priemones, o tai kūrė saugumo ir pasitikėjimo savimi kaip kuriančiu žmogumi jausmą. Vėliau, gimnazijoje, savito stiliaus paieškas skatino visi mokytojai. Kartu jie buvo ir puikūs specialistai, įdiegę tvirtus tapybos, grafikos, skulptūros techninius pagrindus. Manau, būtent tai formavo mano suvokimą apie tai, kas yra kokybiškas ugdymas.

– **Kokią pamoką ar požiūrį iš jų nešatės į savo pedagoginę veiklą?**

– Savo pedagoginiame darbe noriu perduoti tą pačią žinią: aš esu tam, kad išmokyčiau technikos ir būčiau šalia kūrybinių ieškojimų kelyje, padėdama tiek, kiek reikės.

– **Kas jus labiausiai žavi dirbant su vaikais ir paaugliais?**

– Norą dalytis tuo, ką pati moku, pajutau dar paauglystėje, kai pradėjau vesti kūrybinius užsiėmimus vasaros stovyklose. Jau tada supratau, kad kūryba gali būti ne tik asmeninė saviraiška, bet ir stiprus ryšio su kitais kūrimo būdas. Ši mintis mane lydi iki šiol ir ypač dabar, kai savo kūrybos namuose „Dia“ vedu meno edukacijas ir dailės terapijos sesijas.

Kurti ir atrasti

– **Ko iš jų mokotės pati?**

– Darbas su jaunimu motyvuoja nesustoti, pažinti šiuolaikinį pasaulį ir jo atnešamas naujoves. Motyvuoja ir matymas, kaip jie atranda savo kūrybinę laisvę, įgauna drąsos ir pasitikėjimo kurti, mėgaujasi procesu. Kartais jaučiu, kad kūryba tampa darbu, šiek tiek monotonišku, apgaubtu rutinos nuobodulio, tad pamatytas kitų kūrybinis džiaugsmas man tampa didžiausia pamoka

ir priminimu, kokią dovaną turiu gyvenime – galimybę kurti ir nuolat atrasti.

– **Kaip gimė idėja Klaipėdos Karalienės Luizės jaunimo centre suburti vaikus į studiją „Tekšt“?**

– Studija „Tekšt“ gimė iš noro sukurti vietą, kur vaikai jaustų kūrybinę laisvę. Čia jie gali ne tik išmokyti keramikos, bet ir tyrinėti įvairiausias dailės technikas. Man svarbu, kad studija būtų gyva, žaisminga, pilna atradimų. Tikiu, kad vaizduotė plečiasi ir kūrybinė saviraiška auga tik tuomet, kai vaikai jaučiasi laisvi ir saugūs. Todėl mano pasirinkimas mokyti natūraliai susijęs su požiūriu į meną kaip terapiją ir kūrybos džiaugsmą.

Studijoje „Tekšt“ turbūt nėra nė vieno vaiko, kuris nebūtų nulipdęs savo pirmojo puodelio, dubenėlio ar lėkštutės. Tas momentas, kai gali iš savo puodelio iš tiesų atsigerti ar iš dubenėlio valgyti, vaikams būna tikra šventė. Bet lygiai taip pat visi jie anksčiau ar vėliau pasiduoda fantazijoms ir sukuria kokį nors keraminį personažą: gyvūną, augalą, o kartais – fantastinį padarėlį. Vaikai noriai kuria ir praktiškus daiktus, ir dekoratyvias skulptūreles. Mane džiugina, kad juos žavi pati galimybė iš molio padaryti viską – tai ir yra nuostabiausia kūrybos dalis.

Tyrinėti ir žaisti

– **O pavadinimas „Tekšt“ kaip atsirado?**

– Man pačiai be galo sunku kurti pavadinimus, tad ieškodama tinkamo būreliui apklausinėju daugybę žmonių. O, pasirodo, jis buvo visai šalia! Šį pavadinimą pasiūlė mano dukra, o jį su džiaugsmu priėmė ir būrelio vaikai. Dabar, kai tik ant grindų išsilieja glazūra ar ant stalo išbėga vanduo, juokaujame, kad visiškai atitinkame pavadinimą – nes nutiko tikras „tekšt“. Tai paprastas, žaismingas priminimas, kad kūryboje viskas gali būti spontaniška.

Studijoje „Tekšt“ mokomės ir senųjų technikų, nes jos ugdo rankų jautrumą, supratimą apie molį, formos pajautimą. Tai tarsi keramikos šaknys, be kurių nebūtų ir šiuolaikinių eksperimentų. Tačiau man labai artimas ir modernus požiūris – kūryba, kuri leidžia tyrinėti, jungti netikėtas formas, žaisti su idėjomis, sujungti kerami-

ką ir kitą dailę. Nors pagal specialybę esu grafikė, neretai savo kūryboje jungiu skirtingas technikas: tapybą papildau grafika ir atvirksčiai, paveiksluose atsiranda siuvinėjimai, keramikos detalės. Noriu ir vaikams suteikti kūrybinę laisvę.

– Kaip apibūdintumėte savo studijos mokinius – kokie jie, kuo domisi ir kuo unikalūs?

– Jie labai kūrybingi, smalsūs ir drąsūs ieškotojai. Jie noriai eksperimentuoja, tyrinėja įvairių rūšių molį, spalvas, formas. Matau, kaip kiekvienas jų atsiskleidžia savaip – vieni per ryškius spalvų derinius, kiti per subtilias mikroskopines detales ar netikėtus sprendimus. Jei reikėtų išskirti vieną bendrą bruožą, sakyčiau, kad dauguma jų yra nekantrūs. Bet tai nėra trūkumas. Priešingai – tai rodo jų nuoširdų džiaugsmą kurti ir norą kuo greičiau pamatyti, kaip idėja virsta tikru, rankose laikomu kūrinium.

Darbas su jaunimu motyvuoja nesustoti, domėtis, tobulėti, sekti naujoves. Jauni žmonės kupini smalsumo, energijos ir idėjų, kurios mane nuolat įkvepia. Motyvuoja ir

matymas, kaip vaikai atranda savo kūrybiškumą, įgauna drąsos ir pasitikėjimo, kurį, tikiu, išsineša ir į kasdienį gyvenimą. Tiesa, į kūrybos namus „Dia“ vaikai taip pat ateina per Kultūros paso edukacijas, stovyklas. Džiaugiuosi, kad ir studija „Tekšt“ turi savo keramikai skirtas Kultūros paso programas, kurios leidžia dar daugiau vaikų pažinti keramikos meną ir atrasti kūrybos džiaugsmą.

Kūrybinis poreikis

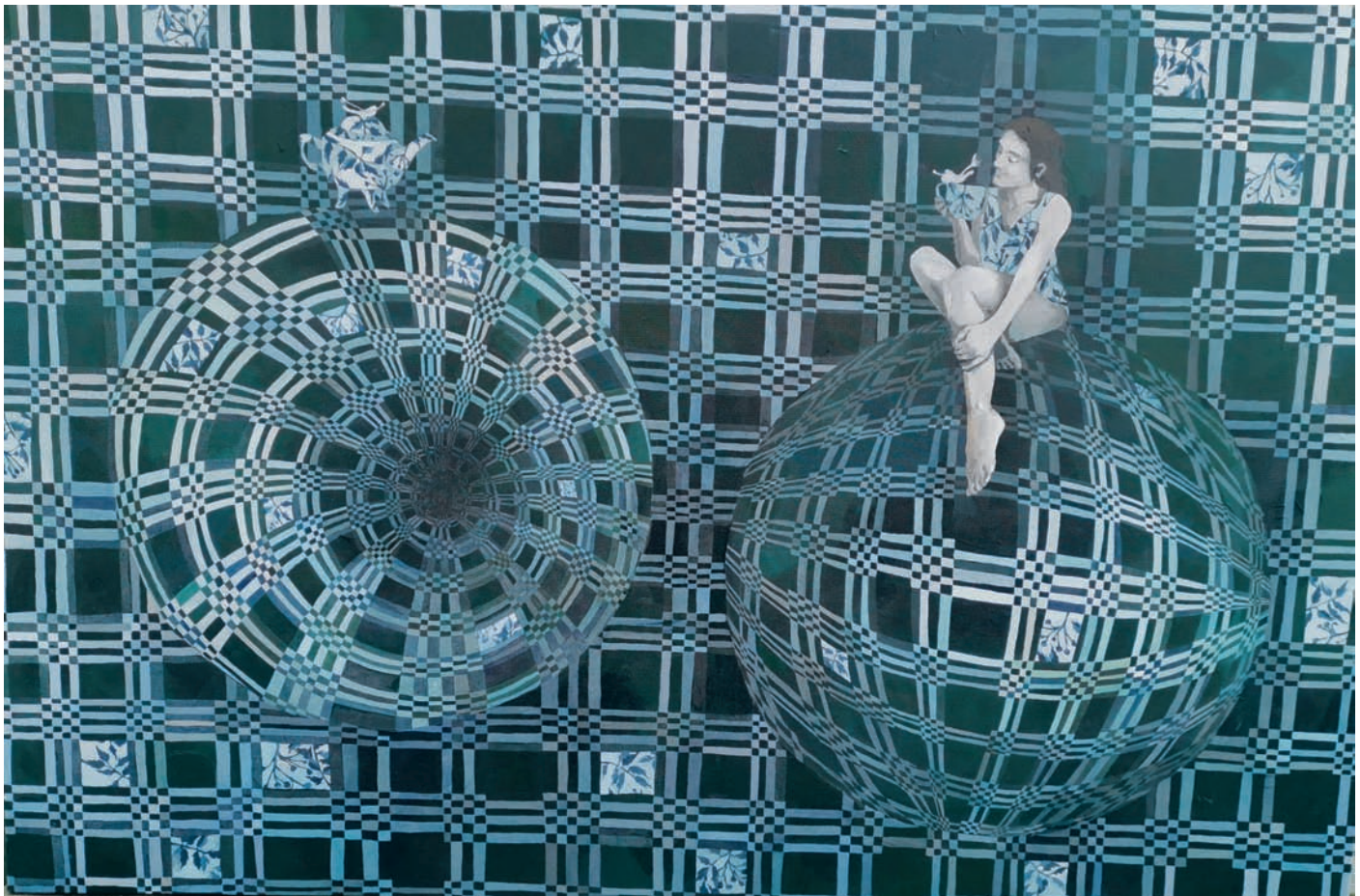
– Jūsų kūryboje ryškiai atsispindi technikų jungtis – grafika, tapyba, keramika. Kas jus įkvepia tokiai sintezei?

– Nors labiausiai mane įkvepia laisvė neapsiriboti viena sritimi, vis dėlto, manau, mano kaip menininkės prigimtis yra būti grafike. Savo kūryboje maišau įvairiausias technikas, bet visgi kūrinuose pagrindinę žinutę perduodu ne spalva, ne forma, o piešiniu. Skirtingų meno sričių jungimas leidžia atrasti naujų saviraiškos formų, atsiveria platesnė,

dinamiškesnė kūrybinė erdvė. Kiekviena technika savaip papildo kitą: kartais grafikos tikslumas suteikia atramą tapybinei improvizacijai, kartais keramika padiktuoja faktūrą ar formą, kurios vėliau grįžta į popierių. Man patinka ši sintezė, suteikianti netikėtumo, kartais pakeičianti visą kūrinio eigą. Tai natūralus kūrybinis poreikis ieškoti.

– Baigiate paveikslų ciklą „KodasOPdiva“, kuriam gavote Klaipėdos kultūros ir meno stipendiją. Kas buvo šio ciklo pradžia ir kokią žinutę norite perduoti žiūrovams?

– Tai buvo ilgai galvoje nešiota idėja, kuriai niekaip neatrasdavau laiko, taigi stipendija buvo didelė paskata imtis realių veiksmų. „KodasOPdiva“ žiūrovams siunčia kvietimą sustoti ir pažvelgti į savo tapatybę per praeities ir dabarties dialogą. Optiniais raštais, primenančiais ir opartą, ir lietuviškų *divonų* ornamentiką, ciklas atskleidžia kartų ryšį. Tarsi šuolį „op“ iš dabarties į protėvių patirtį ir atgal. Kūrinuose susipina moterų pasaulio magija, tautos kolektyvinė atmintis ir individuali savastis, leidžianti pajusti, kad esame platesnės istorijos dalis. ►

Divonas. Tapyba.

◀ Miniatiūriniai elementai, kaip kompiuteriniai pikseliai, čia tampa simboliais, jungiančiais senovės raštų prasmę su šiandienos vizualumu. Žiūrovai kviečiami priartėti, atsitraukti, pastebėti detales ir pajusti ritmą, kuris balansuoja tarp monotoniško buvimo ir kūrybinės dinamikos. Šis ciklas kalba apie moters stiprybę, jautrumą ir gebėjimą kurti bendrystę net tyloje. Jame atsiskleidžia ir kolektyvinės traumos šešėliai, susipinantys su individualiais išgyvenimais. Galiausiai tai yra kvietimas pamatyti, kaip mūsų asmeninė patirtis atliepia universalius žmonijos archetipus, ir atrasti laisvę būti savimi „čia ir dabar“.

Simboliai ir archetipai

– Jūsų kūryboje svarbūs simboliai, archetipai, tradiciniai lietuviški motyvai. Kaip juos interpretuojate šiuolaikiniame kontekste?

– Man svarbu, kad simboliai ir archetipai nebūtų suvokiami kaip uždari, „užkonservuoti“ ženklai iš praeities. Tradicinius lietuviškus motyvus interpretuoju kaip gyvas struktūras, kurios kūrybos procese nuolat kinta ir susipina su asmenine patirtimi bei dabartinėmis vidinėmis būsenomis. Kūryboje renkuosi netiesioginę jų interpretaciją, paremtą nuojauta, esama emocija, fragmentišku. Šiuolaikiniame kontekste tautiniai motyvai dažnai įgauna naujus prasminius sluoksnius, jie jau transformuoti dabarties aktualijų, individualios patirties. Mane domina, kaip archetipai gali būti perskaitomi iš naujo ir byloti apie šiandienos žmogų – jo trapumą, tapatybės paieškas, ryšį su aplinka. Taigi tradicija mano kūrinuose tampa erdve susitikti praeičiai ir dabarčiai.

– Ar stipendija turėjo įtakos jūsų kūrybiniam savarankiškumui ir drąsai imtis ambicingesnių idėjų?

– Esu be galo dėkinga, nes stipendija tapo postūmiu vėl intensyviai piešti, kūrybą iškėlė į kasdienių prioritetų viršūnę. Ji suteikė ne tik finansinį saugumą, bet ir vidinę laisvę nesiblaškyti, neskubėti, gilintis į idėjas, jas brandinti ir leisti kūrybai tekėti natūraliu tempu. Žinau, kad pasibaigus stipendijos laikui paveikslų ciklo idėjas plėtosiu toliau, jau numatytos ir parodos iki pat 2027-ųjų.

Paveikslų ciklas „kodasOPdiva“ tapo man ne tik kūrybiniu projektu, bet ir naujo etapo pradžia, kartu „op“ tarp to, kas buvo, ir to, kur esu dabar.

Jautriai ir kryptingai

– Esate dailės terapeutė, studijuojate kognityvinę elgesio terapiją. Kaip tai atsispindi jūsų kūryboje ar darbe su žmonėmis?

– Dailės terapija mane išmokė atpažinti, kad vaizdas dažnai pirmas prabyla apie tai, ko žmogus pats dar nesugeba įvardyti. Dirbdama su žmonėmis matau, kaip kūryba padeda išgryninti jausmus ir mintis, todėl panašių procesų atsiranda ir mano pačios kūryboje. Kuriant vis dažnesnė savistaba, lėtas dialogas su savimi, leidžiantis pažinti, kas slypi už pasirinkto motyvo, spalvų derinio, jausmo, kurį patiriu piešdama. Kognityvinės elgesio terapijos studijos prideda struktūros mano terapiniam darbui. Aiškiau suvokiu, kaip mūsų mintys veikia emocijas, o jos atsispindi mūsų veiksmuose. Kūrybiniame procese žmonėms siekiu padėti ne tik išlieti susikaupusias emocijas, bet ir suprasti jų

Mano pasirinkimas mokyti natūraliai susijęs su požiūriu į meną kaip terapiją ir kūrybos džiaugsmą.

kilmę bei prasmę. Kūryba tampa saugia erdve tyrinėti tai, kas svarbu čia ir dabar. Dailės terapijos ir KET jungtis leidžia dirbti jautriai, bet kartu kryptingai. Visa ši patirtis natūraliai persikelia ir į mano meną. Jame atsispindi mano pačios išgyvenimai, bendresni kultūriniai motyvai ir tai, kaip šiandien suvokiu žmogų bei jo vidinį pasaulį.

– Kaip manote, ar menas gali padėti vaikams geriau pažinti save?

– Menas man visada buvo būdas pažinti ne tik aplinką, bet ir pačią save. Kūryba leidžia sustoti, susitelkti į vidinį pasaulį, suteikia galimybę saugiai pamatyti save iš šalies, iš

naujos perspektyvos ir suprasti savo santykį su pasauliu. Tai kūrybai suteikia terapinę ir pažinimo galią. Buvo momentų, kai kūryba tapdavo savotišku išsigelbėjimu, ne tik atsitraukimu nuo sunkumų, bet galimybė per meną įvardyti jausmus, atrasti vidinę pusiausvyrą ir rasti resursų. Tikiu, kad kūrybinis procesas ne tik man, bet ir kitiems gali tapti saugia refleksijos ir savęs pažinimo erdve, kurioje formuojasi ryšys su savimi ir pasauliu.

Taip atsiveria galimybės

– Ar pačiai pasitaiko kūrybinių krizių? Kaip jas įveikiate ir ko mokote savo mokinius tokiose situacijose?

– Žinoma, kūrybinių krizių pasitaiko, tai natūrali kūrybos dalis, kurią man tikrai nebuvo lengva įsisąmoninti ir priimti. Tačiau suvokusi tai, tapau sau atlaidesnė, mažiau kritiška. Būna etapų, kai viskas kūrinėje atrodo ne taip, kaip norėtusi, tad tokiais momentais stengiuosi atsitraukti, pradėti kitą kūrinį ar tiesiog patinginauti. Kartais krizių metu atrandu netikėtų kūrybinių sprendimų, kas net paskatina stiliaus transformaciją. Tikiu, kad „bjaurieji etapai“ yra būtini, nes leidžia įsigilinti į pačią kūrybos esmę. Svarbiausia leisti sau patirti, jausti ir eksperimentuoti, nebijoti klaidų. Taip atsiveria galimybės, atsiranda netikėtų idėjų, kurios ne tik keičia kūrinį, bet ir padeda geriau suprasti save bei santykį su kūrybos procesu.

– Koks jūsų kūrinys jus pačią nustebino? Gal buvo darbas, kuris gimė iš netikėtos situacijos ar „klaidos“?

– Paveikslų cikle „kodasOPdiva“ yra ne tik tapybos kūrinių, bet ir monotipijų. Ieškodama tinkamos ornamentikos, ėmiau eksperimentuoti su *divonų* raštais, kurdama nėrinį piešinius. Šiuos scheminius kodus tarsi pikselius ėmiau dėlioti ant savotiško monotipijos tinklelio. Toks piešimas ir nuolatinės mintys – du langeliai aukštyn, aštuoni į kairę, penki žemyn – priminė žaidimą, klaidžiojimą su pieštuku po kuriamą kvadratėlių labirintą. Šis žaidimo pojūtis privertė šypsotis, o tarp tautinių motyvų netikėtai atsirado kompiuterinių žaidimų personažas Pack-man'as. Ir tai visiškai atskleidė ciklo idėją – patyrimo, įgyto kažkada

Per užsiėmimą.

Viktorijos Misiulės nuotr.

anksčiau, perkélimas į dabartį. Tas pats kvadratėlio elementas, galintis būti skirtingoje plotmėje, sukūręs ornamentus, spinduliuoja tai, kas sklinda iš kolektyvinės sąmonės, o Pack-man'o simbolis atskleidžia šių dienų aktualijas, įsitraukimą į internetinį pasaulį. Taigi iš šio žaismingo patyrimo gimė visa serija monotipijų ir kūriniuose atsirado man pačiai netikėtas motyvas.

Kūryba – procesas

– Kaip atrodo jūsų laisvalaikis, kai pavyksta jo atrasti?

– Kūryba man yra prigimtinis poreikis, turintis savą ritmą ir logiką, tad ji lydi mane visur ir nuo jos nepabėgsiu. Net gamindama maistą, sodindama gėles sodyboje ar tvarkydama aplinką jaučiuosi savotiška kūrėja. Kartais net tokioje kasdienybėje pamatau paveikslą viziją. Tai, kas iš pradžių atrodo paprasti buitės veiksmai, gali virsti

impulsu naujam kūriniui. Vis dėlto esu išsilingusi tikro laisvalaikio, kai galva tuščia nuo minčių, kūnas ilsisi priešais saulę, o laikas teka lėtai ir be jokio tikslo. Pažįstant save, toks poilsis dažnai lieka tik iliuzija: idėjų chaosas, verdantis galvoje, leidžia sustoti nebent valandėlei.

– Ar artimieji palaiko jūsų kūrybinį polėkį?

– Šeima – neatskiriama mano dalis. Jos palaikymas reiškia ne tik pagalbą praktiniais, buitinais dalykais, man svarbu jausti, kad mane priima tokią, kokia esu, kartais niurzgą, kartais itin laimingą dėl kūrybinių atradimų. Tai suteikia vidinės laisvės eksperimentuoti, ieškoti ir augti ne tik kaip menininkei, bet ir kaip asmenybei. Tiek namai, tiek mano studija yra saugi, jauki erdvė, kurioje galiu atsipalaiduoti, įkvėpti ir pasisemti jėgų.

– Kokios svajonės – tiek kūrybinės, tiek asmeninės – šiuo metu jums artimiausios?

– Dabar svajoju atrasti laiko ir nupiešti paveikslus, kurių idėjas jau ilgokai

nešiojuosi. Ir taip pasiruošti parodai, vyksiančiai Kaune balandį. Na, ir pabaigti statyti ir įsirengti sodybos namą. O jame duoti laisvę spalvoms, formoms, nulipdyti plyteles, galbūt išpiešti sienas, pagaminti šviestuvus...

– Kokią žinutę norėtumėte perduoti jauniems žmonėms, kurie dar tik ieško savo kūrybinio kelio?

– Linkiu jauniems žmonėms būti drąsiems ir atviriems savęs pažinimui, gebėjimui su meile priimti save tokius, kokie yra. Galbūt kartais ir netobulus, bet juk tik taip galima atrasti savo unikalumą. Atminti, kad kūryba nėra tik rezultatas, ji yra procesas, kuriame slypi atradimai, klaidos ir pergales. Linkiu mėgautis šiuo procesu, tyrinėti, žaisti, leisti kūrybai intuityviai vesti ir joje susipažinti ne tik su spalvomis, formomis, bet ir pačiais savimi.

Filmo „Karklė ir Girkaliai: gyvoji praeities kronika“ herojės Erna Stirbienė (gim. Enzinaitė) su vaikaite Erika Borodkiniene (gim. Grubert), Berta Pleikiene (gim. Lankutyte).

Kalba prof. Lina Petrošienė.

Parodos akimirka.

Šeimų istorijos – tarsi gyvoji praeities kronika

Mažosios Lietuvos istorijos muziejus balandžio 11-ąją lankytojus pakvietė į parodos ir filmo „Karklė ir Girkaliai: gyvoji praeities kronika“ pristatymus. Gyvoji praeities kronika reiškia, kad istorija čia nėra tik sausi faktai ar seni dokumentai. Ji gyva, nes yra papasakota per prisiminimus, išlikusias tradicijas, šeimų istorijas ir vizualinę medžiagą, kuri leidžia praeitį pajusti kaip tebesitęsiančią dabarties dalį.

Merginos iš Girkalių kaimo ir lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ pirmininkė Rasa Šimkutė.

Aušra KAVALIAUSKIENĖ

Nepertraukiamas metraštis

Karklė ir Girkaliai – tai dvi gyvenvietės Klaipėdos rajone. Karklė žinoma kaip autentiškas žvejų kaimas, išlaikęs etnografinį savitumą. Girkaliuose buvo 5 stambių senoviškų sodybų branduolys ir 8 mažesni viensėdžiai, išsibarstę pasienyje. Šio kaime ličio kronika galima laikyti vietinės gyventojos Bertos Pleikienės (gim. Lankutytės), gim. 1928 m., parašytus prisiminimus.

Parodoje ir filme pristatyta dviejų Mažosios Lietuvos kaimų – Karklės ir Girkalių – istorinė bei kultūrinė retrospektyva, kur dokumentiniai pasakojimai, fotografijos ir šeimose išsaugoti daiktai pateikti kaip nepertraukiamas, gyvas metraštis.

Fotografo Bernardo Aleknavičiaus (1930–2020) fotodiptikų paroda „Lietuvininkai“, surengta 1980 m., buvo vienas reikšmingiausių žingsnių dokumentuojant Mažosios Lietuvos kultūrinį paveldą. Ši paroda, kurios katalogą išleido LTSR paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos ▶

◀ Klaipėdos skyrius, tapo drąsiu bandymu 1980-aisiais gaivinti istorinę atmintį apie nykstantį unikalų regiono identitetą.

Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus parengta nauja paroda „Karklė ir Girkaliai: gyvoji praeities kronika“ tęsia šią kilnią misiją.

Joje eksponuojami trys B. Aleknavičiaus sukurti diptikai, įamžinę Karklininkų gyventojas žvejikas Evą (Ievą) ir Barbę (Barborą) Enzinaites (gim. 1907 ir 1902 m.) bei Girkalių kaimo siuvėją, laukininką Joną Lankutį (gim. 1890 m.).

Taip pat parodos lankytojai išvydo muziejaus etnografinėse ekspedicijose (2013–2025 m.) užfiksuotus autentiškos kultūros nešėjus bei jų palikuonis: Brigitą Nikolajec (gim. Doblis), Rūtą Enzinienę (gim. Trautrimaitę), Erną Stirbienę (gim. Enzinaite), evangelikų liuteronų kunigą Reinholdą Morą, Girkalių gyventoją B. Pleikienę (gim. Lankutytę), klaipėdiškę Eriką Borodkiniene (gim. Grubert).

Ypatingą vietą ekspozicijoje užima nuotraukos iš asmeninių šeimų albumų – sugrąžintos praeities liudijimai, kuriuose atgyja kunigo Kurto Moro ir Lidijos Morienės (gim. Koods) bei jos mamos Annos Koods (gim. Trautrimis) veidai. Šalia nuotraukų pristatomos išsaugotos relikvijos: religinės knygos, papuošalai, suvenyrai, interjero tekstilė, rankraščiai, buities daiktai.

Parodą „Karklė ir Girkaliai: gyvoji praeities kronika“ lydintį dokumentinį filmą (aut. A. Kavaliauskienė, V. Ramanaukas) lankytojai išvydo tą pačią balandžio 11 d. Klaipėdos pilies muziejaus konferencijų salėje.

Filmas ir jo kontekstas

Pirmajame dokumentiniame vaizdo įrašė Karklės gyventojas E. Stirbienė (gim. Enzinaitė) dalijasi jautria savo šeimos istorija. Pasakojimas nukelia į pokario metus, kai gimtoji sodyba Šaipių kaime tapo sovietų poligonu, o šeimai teko įsikurti svetimuose namuose.

Karklė (Karklininkai, vok. *Karkelbeck*) – tai sena pajūrio gyvenvietė, kurios istorinę svarbą pabrėžia daugelis rašytinių šaltinių, o dėl savo vietos grožio ji niekada nepritrūks lankytojų. Archeologiniai artefaktai patvirtina, kad žmonės čia kūrėsi ir gyveno nuo neatmenamų laikų. Karklininkų kaimas,

Centre – kunigas Reinholdas Moras.

Bertos Pleikienės (gim. Lankutytės) vaikaitės prie promočiutės fotografijos.

Mažosios Lietuvos enciklopedijos autorių duomenimis, susiformavo iš 11-os mažų žvejų bendruomenių. Susijungusieji žvejų kaimeliai, išsidėstę pajūryje, sudarė tarsi gintaro vėrinį, kuris tęsėsi apie septynis kilometrus. Kaimas įsiterpęs tarp Girulių ir Nemirsetos.

Per pastarąjį dešimtmetį, bendraujant su vietiniais žmonėmis, muziejininkams ne kartą teko išgirsti apie čia gyvenusius ir veikusius asmenis, nešiojusius tokias pavardes kaip Moras, Šiuišelis, Macpreikš, Kurmis, Tydecks, Kiupiai, Meneikis, Gaigals, Dumbries, Eglins, Enzins, Liepis, Sudmantas bei Koods.

Šie paveldimi asmenvardžiai – tai gyvas ryšys su senąja pajūrio dvasia, kuri Baltijos skalaujamuose krantuose vis dar juntama.

Enzinai – dažna pavardė

Enzinai – tai tipiška Mažosios Lietuvos pavardė, dažnai minima Klaipėdos krašto genealoginiuose tyrimuose šalia kitų išvardytų. Muziejuje saugoma maldų ir giesmių knygelė, kurios savininkas – Enzins (vardas neįskaitomas), gyvenęs Klaipėdoje. Iš Kre-

Berta Pleikienė (gim. Lankutytė) su dukra Jovita.

Erika Borodkinienė (gim. Grubert) ir Berta Pleikienė (gim. Lankutytė) prie savo eksponatų.

tingalės Enzinų gauta rudo aksomo skarelė su šilkiniais kutais. Bet savo giminystės su eksponatų savininkais E. Stirbienė (gim. Enzinaitė) negalėjo paliudyti. Jos tėvai Karklininkuose apsigyveno po karo, kai tėviškė Šaipių kaime buvo užimta, nes sovietų kariškiai ten įrengė poligoną.

Ernos tėvų sodyba stovėjo visai šalia Plocio (Plazės) ežero. Jis yra Klaipėdos rajone, tarp Karklės ir Nemirsetos. Sekmadeniais, kai kariškiai nevykdavo pratybų, tėvai tradiciškai eidavo pasivaikščioti – aplankyti tėviškės. Nors dabar sunku patikėti, Šaipių kaime tada buvo net medinė mokykla, o

Karklėje jų buvo dar dvi. Erna pasakojo: „Kai lankiau pradinę mokyklą Karklėje, mes dar neturėjome elektros. Pamokas ruošdavau prie žibalinės lempos – ji degdavo ir virtuvėje, ir kambaryje. O kai Karklėje pradėjo įvesti elektrą, vyresni žmonės pradžioje jos bijojo, buvo pripratę prie žibalinų lempų ir manė, kad elektra gali sudeginti namus.“

Nuotraukos, gautos iš E. Stirbienės (gim. Enzinaitės) šeimos albumo, liudija, kad kai mažoji Erna augo, Karklininkuose buvo tradicija dažnai lankyti kapines, jas prižiūrėti ir ten fotografuoti. Po karo ir sovietmečiu

likusieji Lietuvoje evangelikai liuteronai tvarkė neprižiūrimus kapus, juos fotografavo ir siuntė nuotraukas giminėms į Vokietiją. Toks fotografavimasis – tai atminimo misija – ryšio su išvykusiais palaikymas per kapų priežiūrą.

Vienišos Karklės moterys

Erna iš vaikystės prisimena, kad Karklininkuose buvo labai daug vienišų moterų. Ji teigė: „Kai buvau mergaitė, pamenu jas visas jau pagyvenusias – jų vyrai negrįžo iš fronto...“ Vienišos buvo ir seserys Enzinaitės – Barbė (Barbora) (gim. 1902 m.) bei Eva (Ieva) (gim. 1907 m.). 7-ajame ir 8-ajame dešimtmečiais jas lankė iškilūs svečiai: Lietuvos fotožurnalistas, kraštotyrininkas ir fotografas B. Aleknavičius ir Vytautas Kaltenis (1937–2016) – taip pat plačiai žinomas Lietuvos žurnalistas, liaudies dainų rinkėjas, kultūros tyrėjas.

B. Aleknavičius seseris Enzinaites fotografavo 1970 m. Nuotraukos eksponuotos fotodiptikų parodoje „Lietuvinkai“ 1980 m. Išleistas ir parodos katalogas (išleido LTSR paminklų apsaugos ir kraštotyros draugija. Klaipėdos miesto skyrius; sudarė B. Aleknavičius).

V. Kaltenio knyga „Ak, gražus dangau! Klaipėdietiškai pasakojimai“ Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto išleista 2008 m. Joje sudėti susitikimų su vietiniais Klaipėdos krašto gyventojais – lietuvininkais prisiminimai bei istorijos iš jų gyvenimų. Vienoje iš apybraižų – „Susiraukšlėjusios nuotakos“ rašoma apie dvi seseris Enzinaites, gyvenusias Karklininkų kaimo gale. 5 metais jaunesnė Eva – tai E. Stirbienės (gim. Enzinaitės) Oma (močiutė). Ši meniškios sielos senolė buvo gintarautoja ir gintaro dirbinių meistrė. Ji rankiniu būdu apšlifavo Baltijos jūros „brangakmenius“ ir iš jų pagamindavo papuošalus bei suvenyrus. Gintaro inkluzus – augalų dalis – lapus, spyglius, žiedus, oro burbuliukus ar vabzdžius Eva paversdavo vaizdingomis puošmenomis – įžvelgdavo ir raitelį, ir paukštį... Parodoje eksponuojamas Evos šlifluotas gintaras su skylute – sakydavo, kad jis neša laimę. Didžiausias turtas – 290 gramų gintaro luitas, sugautas Baltijos jūroje. Tai tikra relikvija. Erna pajūryje gintaraudavo su specialiu įrankiu – keseliu arba po audros eidavo gintarų „lasyti“ – t. y. rinkti. ►

Gusto Enzino tėvas.

Klaipėdos krašto merginos. Iš dešinės antroje eilėje stovi Anė Zeigytė, vėliau Lankutienė.

Rūta Trautrimaitė (vėliau Enzinienė) pirmą iš kairės ant Šaipių kaimo mokyklos stogo.

Seserys Trude ir Barbe Labrenz.

◀ Tačiau gintarauti buvo galima ne visur. Ten, kur vykdavo kariškių pratybos, nuolat šaudydavo į jūrą, niekada neidavo.

Vaikystė Karklininkuose

V. Kaltenis mini, kad Eva mėgo ir literatūrinį darbą: rašė laikraščiams. Ji net manė, kad galinti rašyti taip, kaip mylima rašytoja Ieva Simonaitytė. Eva, nors jauniausia šeimoje, turėjo itin giliomis raukšlėmis išvagotą veidą. Gyvenimas nelepino nė vieno, gyvenusio pajūryje. Itin skausmingi Evai buvo 1924 metai. Knygoje rašoma, kad „kai ji buvo 16 metų, nuskendo du broliai ir sesers Bertos sužadėtinis“.

Žmonės Karklininkuose užsiėmė žemdirbyste. Ernos tėvelis Augustas (Gustas) Enzinas buvo žvejas. Jis vadovavo motorinių valčių brigadai, kuri žvejojo priekrantėje ir prie jūros vartų. Mama buvo namų šeimininkė, prižiūrėjo daržus. Neseniai rasta nuotrauka – joje Palangoje 1928 m. įamžintas Ernos tėčio tėtis Ansis, vilkintis karinę uniformą. Tačiau jo sūnus neišvydo. V. Kaltenis jau minėtoje knygoje aprašė tragišką Ansio lemtį: „Kartą po audros Ėvė lėkė pajūriu drauge su kitomis žvejytėmis ir rado Ansio laivo šprytą – kartį, statomą įstrižai burių ir tvirtinamą prie stiebo, ant kurios jie buvo užsirašę sužadėtuvių datą. Jau nebelaukdavo sugrįžtant tų, kurių laivų ženklus po audros rasdavo ant kranto.“

Barbikė Enzinaitė, Evikė Enzinaitė ir Erna Karklės kapinėse.

Ernos krikštynos.

Gegužę Karklininkų kaimo vaikai jau brisdavo į šaltą Baltijos jūros vandenį. Ernos brolis gaudydavo otus savadarbėmis ietimis. Kartais, kai pakrantėje mažieji netyčia užlipdavo ant plekšnės – išsigąsdavo, bet reikėdavo stovėti vietoje ir ją čiupti.

E. Stirbienė (gim. Enzinaitė) apgailestauja, kad dabar nebėra gyvų giminaičių, kurie atsakytų į rūpimus klausimus apie šeimos istoriją. Jaunystėje ji per mažai domėjosi praeitimi. Labiausiai įsiminė pasakojimai apie evakuaciją: kaip bėgo nuo karo iki Panemunės, bet nespėjo pervaziuoti per tiltą, todėl grįžo. „Kas spėjo – emigravo, o kas ne – liko čia, toks jau likimas“, – teigė Erna. Traukdamiesi žmonės spėjo pasiimti tik tiek, kiek tilpo į vežimą.

Po karo glaudėsi kas kur

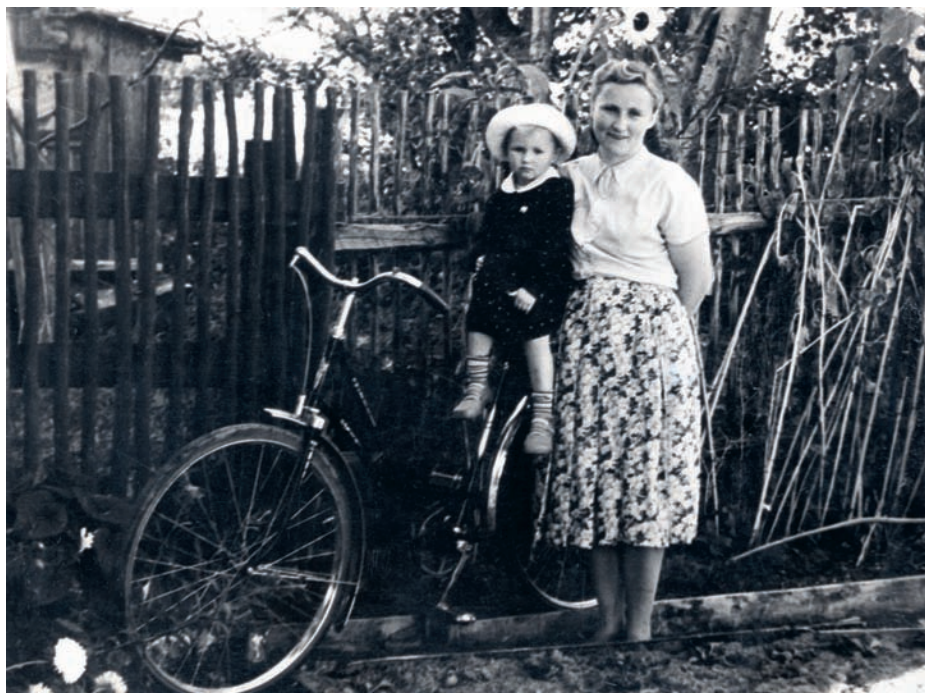
Po karo Karklininkuose žmonės glaudėsi ten, kur sodybos nebuvo sugriautos. Ernos močiutė su mama gyveno pas svetimą

Erna Stirbienė (gim. Enzinaitė) ir Viktorija Karalienė.

moterį – Kuodienę. Vėliau iš šios savininkės Ernos močiutė Eva Enzinaitė išgijo namo dalį. Kaip pasakoja Erna – pinigų šeima ne-

turėjo. Ji numano, kad įsigyti namus padėjo anksčiau sutaupytos ir išsaugotos sidabrinės ar auksinės monetos. ►

Erna Enzinaitė su mama Rūta Enziniene (gim. Trautrimaite, 1932–2022) prie savo namų Karklininkuose.

Erna Enzinaitė su jurginus laikančiomis Barbike ir Evike Enzinaitėmis prie savo namų Karklininkuose.

◀ Tuo metu nekilnojamąjį turtą pardavėdavo pigiai, nes nuo 1958–1960 m., atsiradus galimybei išvykti į Vokietiją, vietiniai žmonės skubėjo susitvarkyti dokumentus, nes niekas nenorėjo likti valdant sovietams.

Kitoje namo pusėje gyveno Šiušelis, bet per karą pusė namo sudegė. Tėvukas tą dalį pasiremontavo. Mama Rūta čia nugyveno

70 metų, o Erna savo tėviškėje užaugo ir gyvena jau daugiau nei 60 metų.

Namo galas per karą buvo smarkiai apšaudytas, plytos suskilinėjusios, o vienoje skylėje rasta įstrigusi kulka. Kas čia vyko karo metu, niekas tiksliai nežino, bet kulka rasta pačiame namo viduryje, tarp dviejų langų.

Erna pamena, kad močiutės lovoje būdavo storas čiužinys, prikimštas šieno ar šiaudų. Tais laikais visi žmonės ant tokių šiaudinių čiužinių miegodavo, jų niekas nepirkdavo – patys pasidarydavo.

Ernos mama buvo viena seniausių gyventojų Karklininkuose. Pas ją dažnai atvažiuodavo kalbininkai, folkloristai ir kiti, kurie domėjosi kaimo istorija bei vietinių žmonių gyvenimu, papročiais, šišioniškių tarme. Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus atstovai pas Rūtą buvo nuvykę dar 2013 m., lydimi Juditos Nicienės – tuometės kultūros paveldo specialistės, ilgai dirbusios Pajūrio regioninio parko vyriausiąja kultūrologe. Rūta Enzinienė (gim. Trautrimaitė, 1932–2022) tuomet papasakojo nemažai svarbių etnografinių faktų.

Tarmė, kurią brangino

Enzinų šeimoje visi kalbėjo prūsiškai (šišioniškių tarme). Kai į kaimynines sodybas atsikėlė žemaičiai, jie iš Ernos šaipydavosi, nes nesuprato jos tarmės. O Ernai jų žemaitiška šneka irgi buvo svetima. Laikui bėgant Karklininkuose imta kalbėti lietuviškai – normine kalba.

Kalboje buvo daug vokiškos kilmės žodžių: kėdė buvo krėslas, suolas – benkis, kopėčios – trepės, o lėkštė – skyvis. Mama ir močiutė sakydavo: kėdelis (sijonas), bliuska (palaidinė) ar kleidė (suknelė). Megztinį vadindavo nėrtiniu. Daugelyje žodžių pabrėždavo raidę „ė“.

Paroda ir filmas siekia atskleisti Klaipėdos krašto žmonių likimus, jų buitį, santykį su jūra ir žeme.

Enzinai savęs kuršininkais nelaikė. Sakydavo paprastai: „Mes esame prūsai“. Ne vokiečiai, ne lietuviai, ne kuršiai, o būtent prūsai. Tas žodis buvo svarbiausias.

Girkalių kaimo istorija atgyja nufilmuotame autentiškame E. Borodkinienės (gim. Grubert) ir B. Pleikienės (gim. Lankutytes) pokalbyje. Tai vertingas Klaipėdos krašto žodinės istorijos liudijimas, kuriame susipina asmeniniai prisiminimai ir tragiški

pokario įvykiai. E. Borodkinienė gyvena Klaipėdoje, tačiau jos giminės šaknys Girkaliuose ir apylinkėse. B. Pleikienė – tikra Girkalių senbuvė. Čia gimė, užaugo, lankė Gibšėlių pradinę mokyklą ir, nepaisant visų sunkumų, niekur neišvažiavo. Jos tėvai, būdami garbaus amžiaus ir ligoti, atsisakė trauktis į Vakarų, sakydami: „Vaikai, niekur nevažiukim, palikim, kur esam gimę.“

Po evakuacijos grįžę rado apgriautus namus. Nors planavo remontuoti, kolūkio pirmininkas atkalbėjo, žadėdamas, kad po kelerių metų vyks melioracija ir visi bus keliami į gyvenvietę statyti naujų namų.

Kol pasistatė savo namą, Berta su šeima gyveno pas kaimynę Zeigienę. Jos likimas tragiškas: vienas sūnus (mokytojas, vėliau lakūnas) žuvo kare, dukros pasitraukė į Vokietiją, o vyras („rubežininkas“) dingo be žinios.

Kasdienybė ir darbai

Girkaliuose buvo penki stambūs ūkininkai (turėję po ~50 ha), jų sodybos stovėjo grupėje, pačiame kaime. Lankutytės šeima buvo „maži ūkininkai“ (15–18 ha), jų vienkiemiai buvo išmėtyti laukuose.

Didieji ūkininkai buvo ištremti į Sibirą, nes naudojo samdomą darbą, o jų namuose apsigyveno žmonės iš „Didžiosios Lietuvos“. Mažieji ūkininkai tremties išvengė.

Minimi kaimynai ir vietiniai: Panoras, Jokūbaitis, Laukmichelis, Kurmis, Labrensas (Labrenz), Kopūstas.

Kadangi sovietmečiu bažnyčia buvo nepageidaujama, Bertos tėvas laikydavo pamaldas namuose – skaitydavo iš malda-knygių, giedodavo giesmes. Berta prisimena kunigą, kuris atvažiuodavo iš Girulių į Kretingalę ruošti vaikų konfirmacijai („įžegnojimui“). Jis apibūdinamas kaip labai griežtas – už neišmoktas pamokas ar triukšmą vaikus bausdavo plona lazdele. Berniukai, kurie tuo metu mokymo įstaigose buvo linkę nusikalsti, žinodami, kad gaus lupti, už kelnių užsikišdavo sąsiuvinius ar knygas, kad mažiau skaudėtų.

Vokiečių valdymo laikotarpis nuo 1939 m. B. Pleikienės prisiminimuose atsiskleidžia dvejopai. Apgailėstaujama dėl draudimo kalbėti lietuviškai, tačiau džiugiai prisimenama, kad „prie Hitlerio“ stambiesiems ūkininkams buvo teikiama didelė parama – atsiųsdavo technikos (traktorių,

Įsiamžinimas prie protėvių Labrenz fotografijos, kurioje – Barbe Labrenz (gim. 1865 m.), Martin Labrenz (gim. 1861 m.).

Berta Pleikienė (gim. Lankutytė) ir kunigas Reinholdas Moras.

MLIM archyvo nuotr.

kirtimo mašinų), kai anksčiau viskas buvo dirbama tik arkliais.

Bertos mama pati verpdavo vilnas (linų Girkaliuose neaugino). Audė rankšluosčius, staltieses, lovatieses. Namuose stovėjo staklės ir kiti audimui reikalingi prietaisai. Parodoje eksponuojamas Lankučių šeimos kraitinis rankšluostis su išsiuvinėtais inicialais, ornamentais ir pirktiniais mezginiais bei dvi kraitinės staltiesės su nertais perdrobuliais.

Grįžę iš evakuacijos vietiniai buvo vadinami „fašistais“ vien dėl to, kad gyveno

vokiečių valdytame krašte ir mokėjo vokiečių kalbą. Dėl to pateikėjos patyrė skaudžių išgyvenimų.

Paroda ir filmas, pristatantys Enzinus, Lankučius, Labrencus (Labrenz), paliečiantys ir kitų šeimų istorijas, siekia atskleisti Klaipėdos krašto žmonių likimus, jų buitį, santykį su jūra ir žeme bei kaip bėgant laikui keitėsi šių unikalių vietovių veidas, taip pat kokius randus ir kokius džiugius prisiminimus žmonių atmintyje paliko krašto istorijos vingiai.

Algis KUKLYS

Sofijos viešbutis

Prisimenu vieną atsitikimą, kai, nuvykęs į provincijos gyvenvietę pas uošviene, netyčia pravėręs jos seno namo verandos duris, išvydau pelę, kuri, priekinėmis kojelėmis atsirėmusi į lango stiklą, vėpsojo į vakaro saulės apšviestą kiemą. Bet, kai pastebėjo mane, spruko į šoną.

Amžiną atilsį uošviene Zita porino, kad anksčiau šiame name gyveno jos giminaitė Sofija, išvaizdi ir puiki moteris, kurios vyras, prieškario kavaliereus, buvo labai pavydus, todėl įtarinėjo žmoną, kad ši jam neištikima. Sekiojo iš paskos bemaž įsikibęs į jos sijoną ir nuolatos bambėjo, dėl menkiausio nieko priekaištavo. Žemaičiai turėjo posakį: ne vyras, o turgaus *buoba*...

O Sofija buvo nepaprasta moteris.

Netyčia sužinojusi, kur jos tėvas slepia auksinius pinigėlius, naktį pasikinkė arklį ir su vežimu tyliai išvažiavo iš sodybos į vieškelį. Pasiekusi miestelio geležinkelio stotį, pirmam pasitaikiusiam ūkininkui pardavė arklį su vežimu, o pati sėdo į traukinį.

Dievas žino, kaip ji sugebėjo išplaukti laivu į Ameriką, nes anglų kalbos nemokėjo. Tačiau jos vyras baisiausiai įsiuto, o tėvukas netrukus išprotėjo, nuolat kartodamas „mane apvogė dukrelė, mane apvogė dukrelė“... Sofijos motina žegnojosi ir verkė vienintelės dukters, kurią labai mylėjo, suprato, kad daugiau jos niekada nepamatys.

Tačiau Sofija nebūtų Sofija. Ji niekada neverkšlento, tačiau kol kas nedrįso rašyti laiško į namus, bijojo, kad pavydus vyras nesugalvotų atsibelsti iki Čikagos, nes jo bjaurus charakteris nežinojo ribų. Aišku, Sofiją degino sąžinės priekaištai, kad šitaip bjauriai pasielgė su tėvais. Kai naktimis kamuodavo nemiga, kai ją užplūsdavo juodos abejonės, kalbėdavo *poterius* už savo tėvus. Ji suprato, kad joks pasaulio kraštas nepakeis varganos Lietuvos, kurioje gimė ir augo.

Susipažinus su lietuviais, netrukus jos smalsias ausis pasiekė žinia, kad parduo-damas nedidelis viešbutis, todėl, genama smalsumo, nulėkė gatvėmis, o paskui surado aptriušusį dviejų aukštų namą. Turėdama šalia savęs naują draugę Onutę, kuri tapo jos vertėja ir patarėja, suderėjo kainą ir, sutvarkiusi nuosavybės dokumentus, tapo viešbutėlio savininke. Ji, be abejo, suprato,

kad neišsivers be kosmetinio remonto, reikės skolintis pinigėlių, bet pirmiausia pakeitė viešbučio pavadinimą. Nuo šiol jis tapo SOFIJOS VIEŠBUČIU. Darbai vijo darbus, todėl vakare krisdavo į viešbučio kambario lovą kaip pagalyt.

Ir taip kiekvieną dieną, nuo ryto iki vakaro, kartais užmiršdavo net pavalgyti, ir jai atrodė, kad šitoks gyvenimas niekada nesibaigs, nebent staiga sustotų jos pavargusi širdis.

Kartą į ją kreipėsi garbanotas vyrukas vardu Martynas, suvalkietiška tarme prašydamas kambarėlio. Sofija nusišypsojo, nes suvalkiečių tarmė jai atrodė juokinga, todėl patenkino prašymą. Netrukus sužinojo, kad jis dirba skerdykloje, į darbą išvykdavo anksti ryte, apsimiegojęs. Jai pagailo vyruko, todėl jam pasiūlė dirbti viešbutyje, nors, aišku, čia negaus geros algos, bet darbas bus švarus, ne toks bjaurus kaip skerdykloje.

Tuosyk Martynas į ją žvelgė išpūtęs akis, apie kažką galvodamas, o kadangi jam patiko Sofija, jis sutiko net neklausdamas, ką dirbs ir kokia bus alga. Pasijuto, lyg būtų apkvaišęs nuo jos akių žvilgsnio ir šypsenos.

O Sofija, keturiais metais už jį vyresnė, susižavėjo jo plačiais pečiais, raumeningomis rankomis ir garbanotais plaukais, kuriuos norėjo paliesti pirštais. Vėliau švelniai jį vadindavo „tu mano ėriukas“...

Kitąmet jie susituokė, tačiau tais metais prasidėjo Antrasis pasaulinis karas, neapsakoma nelaimė žmonėms. Martynas nuo kariuomenės neišsisuko, buvo pašauktas eiliniu į karinį laivyną.

Tą paskutinį vakarą Sofija ir jis valgė vakarienę atbulais dantimis. Su ašaromis akyse prašė, kad jis būtinai sugrįžtų, kad ir be rankos, kad ir be kojos, bet būtinai sugrįžtų, nes ji laukiasi vaikelio. Būtinai sugrįšiu, būtinai, lyg maldą kartojo Martynas, šluostydamas nosine jos ašaras.

Vėliau visus vakarus ji leisdavo žvelgdama į Martyno nuotrauką, kabėjusią ant sienos, nuolatos pusbalsiu kalbėdama tą pačią maldą. Toks ritualas Sofiją ramindavo ir teikdavo jėgų. O kaip ji džiaugėsi, kai staiga sulaukė Martyno pirmo laiško, tarsi tai būtų stebuklas. Netrukus tą laišką išmoko minti-

nai, todėl kiekvieną vakarą, kai atsiguldavo lovoje, tyliai kartodavo...

O kitas stebuklas, kad ji sėkmingai pagimdė sveiką berniuką. Galop tapau motina, tyliai džiaugėsi, o širdis ilgėjosi Martyno, kol sulaukė ir antro laiško, kaip sakoma, iš pasaulio krašto, kur JAV laivai kovojo su japonais.

Kadangi visus viešbučio reikalus tvarkė Onutė, Sofija dėl to buvo rami, tačiau netrukus su kūdikiu spruko iš ligoninės. Viešbutyje rado dar vieną Martyno laišką, kuriame rašė netrukus sugrįšiąs. Ji giliai atsiduso dėkodama Viešpačiui, nes neapsakomai pasiilgo Martyno, ir tai būsiąs trečias stebuklas. Bet jo dar teko palaukti.

Prieš Kalėdas viešbučio paradines duris pravėrė karinę uniformą vilkintis vyras su lagaminu rankoje. Ant jo krūtinės blizgėjo ordinais, kairę akį juosė tamsus odinis raištis, o galvą puošė žili garbanoti plaukai. Sofija, jį išvydusi, neteko žado, o kai atsikovošėjo, puolė prie jo. Jie stovėjo apsikabinę, bet vienas kitam kol kas nieko nesakė. Šią sceną stebėjo viešbučio administratorė Onutė, kuri galvojo, kad kartais pasitaiko stebuklą – žmonės vėl susitinka, nors galėjo nesusitikti.

Ji Martyną palydėjo į svetainę, kurioje su kaladėlėmis žaidė garbanotas berniukas. Netikėtai pasirodęs dėdė jį nustebino, nes matė pirmą kartą.

Sofija švelniai glostė jo plaukus, kita ranka braukdama savo ašaras, nes iš karto pajuto, kad į namus sugrįžo ne tas Martynas, kurį anksčiau vadino „ėriuku“. Tai buvo kitoks žmogus, tik panašus į ankstesnį vyrą. Jis giliai atsiduso sėdėdamas prie stalo, girdi, sugrįžo iš didžiulės skerdyklos, kurią suorganizavo išsilavinę žmonės... Bet vėliau niekada žmonai nepasakėjo apie savo baisią tarnybą, nors ji labai norėjo, kad jis atliktų didelę išpažintį, kad po to Martynui palengvėtų.

Tą keistą vakarą svetainėje tikėjo ant sienos pakabintas medinis senovinis laikrodys, o Martynas liūdnei šypsojosi sūnui ir žmonai. Jis norėjo kažką pasakyti, tačiau jautėsi taip, lyg staiga būtų užmiršęs visus žodžius, ir kol kas netikėjo, kad pagaliau sugrįžo į namus, apie kuriuos galvodavo kiekvieną dieną.

Ričardo Šileikos nuotr.

Trumpos atostogos

Saulėto ir šilto spalio jis niekada neužmirš, nes gavo dviejų savaičių atostogas, kurios atrodė kaip geriausia dovana. Bet iš pradžių, anksti ryte pabudęs, nesuvokdavo, kad nereikia keltis iš lovos ir tuoj lėkti į darbą, kuriame dešimtys žmonių laukdavo jo pasirodymo, tarsi būtų koks pranašas. Tačiau, kai atostogaudamas su žmona Lina, pagaliau pajuto nerūpestingų atostogų skonį, kai žiopsodavo į skrendančius paukščius ir į įstabius saulėlydžius, kartais skausmingai pagalvodavo, kad nejaugi ir vėl teks sugrįžti į savotišką pragarą, į tą velnio įstaigą, kurioje itin

svarbus buvo vadovo parašas ir antspaudas. Todėl ir atostogas karpydavo dalimis, lyg popieriaus lapą.

Seniau, būdamas jaunesnis, apie savo gyvenimą niekada giliai nesusimąstydavo, nes iš darbo grįždavo pavargęs, o kartais net vakarienės neragaudavo, palinkęs po vandens srove nusiprausdavo ir kaip kareivis išsitiesdavo lovoje. Šitoje metų tėkmėje visos Viktoro mintys priklausė ne jam, nes visada privalėjo galvoti apie kitus. Gal jis taip skrupulingai ir sąžiningai nedirbtų, saugotų savo sveikatą, bet nedarė nuolaidų nei sau, nei kitiems,

todėl silpnesni iš tos įmonės išeidavo ir negrįždavo, nors čia gaudavo padorius atlyginimus.

Visur ir visada jis stengėsi būti nepastebimas: nešiojo tą patį kostiumą, važinėjo senos laidos neišvaizdžiu automobiliu ir vengdavo bendrauti su žiniasklaida, todėl į susitikimus siųsdavo savo pavaduotojus, o šiems labai patiko, kad „tėtušis“ (taip jį pravardžiavo) vertina jų sugebėjimus. Todėl didelėje miesto parduotuvėje Viktoro nepastebėtum, pagalvotum, kad ten tarp lentynų slampinėja provincijos mokytojas, ieškantis pigių prekių. ►

◀ Iš tiesų nei jis, nei jo žmona be reikalo nešvaistė pinigų, nes žinojo jų vertę; jie galvojo, kad protingi žmonės niekur nepameta protelio – nei parduotuvėje, nei gatvėje.

Visuomet, išeidamas iš kurorto viešbučio, kuriame su žmona apsigyveno, pasiimdavo fotoaparata, nes mėgo fotografuoti, viskas jį domino. O tą nuostabų rytą išgirdo genio stuksėjimą į medžio kamieną, o kai išvydo uolų „darbininką“, tuoju nufotografavo ir stovėjo tol, kol šis, baigęs kalenimą, nu-skrido į miškelio gilumą. Bus geros nuotraukos, apsidžiaugė Viktoras, pasiūlęs žmonai atsisėsti ant suoliuko. Ir tuomet pastebėjo ypatingą šviesos spindulių žaismą tarp medžio šakų, pasipuošusių gintariniais lapais. Kodėl aš anksčiau to nepastebėjau? Ak, tiesa... Tuomet dar neturėjau fotoaparato, pagalvojo, paskui

pažvelgė į susimąščiusį Linos veidą. Apie ką ji galvoja?

Prisiminiau rudenį, kai mes čia apsilankėme pirmą kartą, atsiduso ji.

Manau, kad žmonių gyvenimą puošia ne garbės raštai ir kitokie įvertinimai, bet jautrūs prisiminimai...

Taip. Jie būna patys brangiausi, tarsi didžiausia vertybė.

Jis apkabino ją per pečius.

Staiga pagalvojo, kad buvo laikas, kai norėjo išsiskirti su žmona, kurią kažkodėl retai vadindavo vardu, dažniausiai „meškute“, nes atrodė apkūni, tačiau dėl to ji neužsigaudavo.

O skyrybų priepuolis atsirado dėl to, kad pas jį dirbo žavi mergina, kuri irgi į Viktorą žiūrėdavo švelniu žvilgsniu. Tikra laputė... Tiesą sakant, Viktoras niekada nepasiduodavo jausmams, jam protas buvo svarbiausias argumentas, todėl

„meškutę“ vedė, nes ji augo inteligentų šeimoje, o tėvai – ne ubagai. Tačiau žmonai daug ko neporindavo, todėl ne viską ji žinojo. Deja, Viešpats nubaudė – jie neturėjo vaikų. Užtat niekados neužmiršdavo su dovanomis aplankyti dviejų krikštasūnių.

Jau leidosi saulė, kai abu išvydo jūrą ir jos krantu bėgančius visiškai nuogus vyrus ir moteris.

Tikri begėdžiai, piktai burbtelėjo žmona.

Tai arba jogai, arba nudistai, todėl nekreipk dėmesio. Jeigu nieko prieš, aš juos nufotografuosiu, šyptelėjo Viktoras.

Ji nieko neatsakė, bet apsisukusi atsisėdo ant suoliuko.

Pavargau, ištarė žvelgdama į jūros horizontą. Saulė leidžiasi į debesis, todėl bus lietaus...

Lietus mums sugadins atostogas...

Mindaugo Macaičio nuotr.

Vis vien už dienos kitos teks išvažiuoti. Bet, išėję į pensiją, nuolatos atostogausime.

Kitą dieną iki pietų pliaupė lietus, todėl jie, neturėdami skėčių, sėdėjo viešbutyje gerdami kavą ir klausydamiesi lietaus barbenimo į palangę. Tąsyk ji prisiminė tėvų sodą, į kurį žiūrėdavo pro atvirą kambario langą lyjant vasaros lietui. O Viktoras nemėgo šitokio oro, ypač kai atslinkdavo bjaurus lapkritis, nes tuomet dienos tapdavo tamsios ir slegiančios.

Kai išgėrė kavą, ji į rankas paėmė knygą, o jis paprašė, kad ir jam paskaitytų nors kelis puslapius. Praslinko nedaug laiko, ir jis, klausydamasis monotoniško skaitymo, nejučiomis užsnūdo. Ji pakilo nuo krėslo ir apklojo chalatu vyro krūtinę.

Pabudęs suvokė, kad juo pasirūpino žmona, kad būtų šilčiau, nes kambario oras atvėso. O kai nustojo pliaupės lietus, jie užrakino duris ir išėjo į lauką. Tačiau, žengę kelis žingsnius, išvydo kieme tris negyvus balandžius. Tą dieną jie pamatys jų daugiau, juos nufotografuos Viktoras, kuris galop ištarė, ar tik nebus prasidėjusi kokia paukščių epidemija?

Sugrįžę į viešbutį, tuoj pranešė administracijai, ką regėję, prašė, kad paskambintų komunalinei tarnybai, kad ši surinktų paukščių gaišenas.

Pastarieji vaizdai apkartinio jų atostogas, todėl jau kitą dieną ruošėsi palikti kurortą. Paskui savo lagaminus įkėlė į automobilį ir lėtai pasuko į gatvę. Jo žmona, kaip visada, persižegnojo, tačiau Viktoras

nieko nepasakė, tik susiraukęs žvelgė pro automobilio priekinį langą, nes ir vėl pradėjo lyti, todėl įjungė lango valytuvus.

Už metų kitų Viktoras jau ruošėsi išeiti į pensiją, tačiau, kai automobiliu važiavo iš darbo, staiga sustojo širdis. Gydytojai, deja, neišgelbėjo, o žmona labai dėl to sielėjosi. Vėliau, kai susitaikė su šia situacija, velionio švarko kišenėje surado raktelį, kuriuo atrakino rašomojo stalo apatinį stalčiuką. Jį atidariusi, aptiko keistas nuotraukas ir moters erotines kojines dailiame maišelyje. Nejaugi jis turėjo meilužę? To negali būti, susmuko ji ant kėdės ir sėdėjo ilgai, kol išgirdo velionio telefono skambutį, bet į jį neatsiliepė, nes visada būdavo nedrąši, tarsi mergaitė.

Kaip atrodo begalybė

Kambaryje sėdėjo du vyrai, vienas iš jų – pražilęs, profesorius, astrofizikas. Iš pradžių jie kalbėjosi apie nereikšmingus miesto įvykius. Staiga jaunesnysis šuktelėjo, kad jų pokalbis tuščias, nes ant stalo nėra vyno. Profesorius pritardamas linktelėjo galvą ir tuoj pridūrė, kad neatsi-sakytų paragauti gero vyno. Aš blogo vyno negeriu, todėl visada perku ispaniškus, itališkus arba prancūziškus vynus, išdėdžiai atsakė ir išėjo iš kambario. Netrukus sugrįžo vienoje rankoje laikydamas vyno butelį, o kitoje – dvi taures. Kai į taures pripylė vyno, vieną taurę pasiūlė profesoriui. Šis santūriai padėkojo, taurę kilstelėjo į viršų, paskui išgėrė. Pagyrė, kad vynas iš tiesų geras.

Už gerą gėrimą tenka brangiau mokėti, ištarė vyno savininkas.

Taigi už viską, kas gera, tenka brangiai mokėti, pridūrė profesorius. Mes vėl šnekame banalybes, pikta pasako jis ir pradeda vaikščioti.

Jūs man atvirai pasakykit: ar šiuolaikinis mokslas atskleidė kosmoso paslaptis?

Po ilgos pauzės profesorius atsikrenkštė ir paprašė vyno. Kitas vyras vėl atsisėdo į fotelį ir kantriai laukė atsakymo. Galop tyloje nuskambėjo liūdni profesoriaus žodžiai... Deja, mokslininkai konstatuoja faktus, reiškinius, nes kosmosas slepia savo paslaptis. Susidaro keistas įspūdis,

kad senosios civilizacijos apie jį žinojo daugiau. Vis dėlto šiuolaikiniai astronomai kuria įvairiausias hipotezes, remdamiesi Einšteino reliatyvumo teorija arba kvantine fizika. O kas jus labiausiai domina?

Kai buvau mažas, mane visada stebino didelis žvaigždėto dangaus skliautas, o paskui, kai subrendau, iškilo esminis klausimas – ar kosmosas turi ribas ir kaip suprasti, kad jis begalinis? Juk mes visi esame pripratę, kad viskas turi ribas. Net stovėdamas ant jūros kranto žinai, kad jūra turi savo krantus. Ir ne tik jūra, bet ir vandenynai, žemynai ir visa kita. Tiesiog begalybė, kaip tokia, netelpa galvoje. Tai atrodo kaip didžiausia nesąmonė. Ir šita mintis man neduoda ramybės, varo iš proto. Net sapnuose visur mane sekioja kaip hidra...

Gerai pasakėte, atsiliepė profesorius. Aš taip pat nuo mažens žavėjauisi žvaigždėtu dangumi. Visa tai lėmė mano profesiją ir likimą. Mes suprantame makro- ir mikropasaulius, bet mokslininkai kalti, kad buvo išrasti labai galingi ginklai, galintys sunaikinti pasaulinę civilizaciją. Jeigu žmogus neturėtų proto, nebūtų baisių rezultatų. Todėl pasakysiu, kad žmogaus protas yra didžiausias priešas. Ar apie tai kada nors susimąstėte?

Jis atsikėlė nuo fotelio, į savo taurę pripylė vyno, išgėrė ir vėl ėmė zuiti po kambarį, tarsi kažko ieškodamas.

Jeigu būčiau egzorcistas, sakyčiau, kad jus apsėdo demonas, pusbalsiu ištarė profesorius.

O man regisi, kad visą šiuolaikinę visuomenę apsėdo demonai, kurie kankina dieną ir naktį. Aš taip pat esu apsėstas. Prisipažįstu, pasakė ir vėl atsisėdo fotelyje.

Kambaryje tapo tylu, tik vos vos buvo girdėti gatve pravažiuojančios mašinos.

Profesoriau, ar galite man atskleisti nors vieną hipotezę apie visatos sandarą?

Kelis kartus atsikrenkštė, paskui ironiškai paklausė, ar jis supranta Einšteino reliatyvumo teoriją ir kvantinę fiziką?

Klausykite, gerbiamasis... Aš vaišinu vynu, o tamsta šaipaisi iš manęs. Žinoma, aš profanas, bet vis vien įdomu, po velnių...

Nepykite, aš nenorėjau užgauti, teisinosi profesorius, vis dėlto įdomu, ar jūs einate į bažnyčią, ar dalyvaujate mišiose?

Aš tokių dalykų nesuprantu, aš realistas, kategoriškai pareiškė įsmeigęs piktas akis.

Tuomet profesorius giliai atsiduso... O aš ateinu į bažnyčią, nes ten matau gyvenimo prasmę. Todėl manau, kad jeigu būtumėt tikintis žmogus, tai, patikėkite, nekvaršintumėte galvos dėl kosmoso begalybės. ►

◀ Labai abejoju, nes nuo mažens mane daug kas domino, todėl kartą vos netekau gyvybės, nes iš draugo į namus parsinešiau sprogmenį. Tiesiog buvo lemta gyventi. O jūs? Ar nebuvote smalsus?

Profesorius vėl giliai atsiduso. Taip, prisipažinsiu: aš taip pat buvau smalsus, bet kartu ir bailus. Aš visko bijojau – tamsos, didelio šuns ir net karvės, nes gyvenau kaime pas bobutę. Bet velniškas smalsumas vertė skaityti. Todėl ta pati bobutė galvojo, kad būsiu kunigas. Beje, mano motina taip pat manė, kad būsiu kunigas. Nors atmintis nusilpo, tačiau dar kai ką prisimenu...

Aš laikiu, kada man papasakosite apie kosmose esančias juodąsias skylės ir visa kita. Tuomet atnešiu dar vieną vynu butelį.

Galite dabar atnešti, sukrizeno profesorius.

Netrukus ant stalo atsirado dar vienas vynu butelis, iš kurio vyriškis pripildė taurės. Čia kitos rūšies, bet geras. Beje, atvežtas iš Čilės. Vienas žymus žurnalistas labai gyrė šį vyną.

Koks skirtumas, su koku vynu pribaisi savo kepenis, tarė profesorius.

Pardon, gerbiama. Būtent blogos kokybės vinas „suėda“ kepenis. Tai įrodė gydytojai.

Jūs nesate kaimo Jurgis, ironizavo profesorius, tačiau iš manęs norite labai daug. Ir man kosmosas atrodo kaip didžiausia nesąmonė. Ir joks filosofas jo nepaaiškina. Tai bus tik „teorija“, hipotezė, spėliojimai. Bet žmogus – keistas padaras, kuris nori viską pačiuoti savo piršteliais. Tačiau kosmosas niekada iki galo nebus ištyrinėtas, nes jis nuolat keičiasi. Juk mes apie savo planetą ne viską žinome. Šventoji inkvizicija smalsuolius degino ant laužų, bet nuo to niekas nepasikeitė. Tik beždžionė laiminga laipiodama medyje...

Ir aš jaučiuosi kaip beždžionė, šuktelėjo jis ir sviedė taurę ant grindų.

Profesorius dar labiau susigūžė fotelyje, tarsi norėtų būti nematomas, nes išsigando agresyvaus vyro.

Netikėtai kambariye pasirodė policininkai. Vienas iš jų paklausė, kas atsitiko. Vyras pusbalsiu atsakė, kad jis nužudė žmogų. Jam tuoj pat uždėjo antrankius, paskui išvedė iš kambario. Kitas policininkas išsitraukė telefoną ir kažkam skambino, pasakė adresą.

MRF
MEDIJŲ RĒMIMO FONDAS

Summum b

Dalia TAMOŠAUSKAITĖ

X X X

Atsiraitok
Rankoves ir
Sverk
Akimirką, kuri bus
Po

Tos,
Kai tave
Paleisiu. Tik
Dėl
Dievo
Meilės,
Nesišypsok – kodėl

Visą laiką
Juokies,
Kai
Bandau
Pasakyt
Ką nors
Rimto?!. O

Išmokti
Reikės. Netgi
Vasaros,
Kurios mums taip

Trūko. Nes
Kai
Voratinklio
Kilpa
Užverš

Kaklą, tai
Nebus
Pabaiga (ir
Nuo

Klyksmo
Dangus
Nesuskils) – tiktai
Ženklas, kad jau

Po
Visko. Po visko,
Kas
Buvo dar

Iki
Mūsų. Po visko... Kas
Baigės, nė
Neprasidėjęs. Nes

Į
Rojų
Nieks
Nenorėjo –
Dangus
Apsitraukė žalsvais
Pelėsiams ir
Pasidengė tasiom lipniom
Gleivėm. Tad
Pragaras
Traukė
Labiau
Nei staiga
Mirtinai
Nukraujuot
Į
Saulėdydį (net kai
Saulės
Nėra). Ir jau
Niekas
Daugiau, ir jau niekas daugiau nei
Tavęs, nei
Manęs
Nekartoja.

X X X

Nepersistenkit, frau, – aš
Nesuprantu tos
Kalbos
(Kiekvienas
Medis šioj
Simfonijoj
Turi savo
Partiją). Bet
Atbulomis
Pasieksi tik
Mėmelį:
Iki
Klaipėdos – dar visas
Šimtmetis. Nors
Supūliavusiom
Nuospaudom
Nusėtomis
Kojomis tik
Klūpėt kur
Šalikelėj... Ir
Melstis:
„Duok,
Viešpatie...“

onum

Prašau, duok
 Man, Viešpatie...“ Tiktai
 Ką
 Nukryžiuotasis
 Beduos,
 Jei ką tik
 Atidavė
 Dvasią?!
 (Minia jau
 Grįžta, gyvai
 Dalindamasi
 Įspūdžiais.) Tai kas gi
 Bliieka?..
Summum
Bonum’ (nors tiesiog
 Nekenti
 Lotyniškų
 Posakių)... *Summum bonum* –
 Nuo
 Vienatvės
 Pavirst

Vaiduokliu...
 Kurio niekas
 Nebijo.

 X X X

 Visi
 Lapai
 Nukris! Visi! Net ir
 Tie, kurie dar nė kiek
 Nepageltę. Ir nei
 Už smulkius, nei
 Už
 Stambius nieko
 Nebenusipirksi. (O
 Atsarginį
 Išėjimą
 Reikia
 Turėt – kitaip ir
 Toliau
 Kartosis

Košmariškos
 Vasaros.)
 „Girdėjau,
 Už
 Penkis
 Parduodat
 Firminius
Leviš“, –
 Sakau
 Antros
 Jaunystės
 Padėvėtų
 Rūbų
 Pardavėjai. „O jums
 Būtinai
Leviš?..
 Turiu
 Kitokių.
 Pigiai.
 Mažai
 Nešiotų.“ „Kad aš jų ►

Aniceto Žvirgždino nuotr.

Sauliaus Kaupo nuotr.

◀ Nenešiosiu, –
 Sakau. – Aš juos tiesiog
 Avėsiu.
 Duokit
 Mažai
 Avėtus.“
 „Viskas
 Praeina“, –
 Tarsteli
 Kita
 Turgaus
 Prekeivė.
 „Kas tas
 VISKAS –
 Maistas
 Katėms?..“ O toji tik
 Gūžteli
 Pečiais –
 Laikanti
 Šunį. „Bet
 Kam tau
 Levi's? –
 Stebisi ir ji. – Ar
 Kitokie

Netinka?.. Va, su
 Šitais viena
 Nuėjo
 Visą
Camino
De
Santiago.“
 „Tegu, – sakau. – O
 Man
 Reikia
 Į
 Aną
 Pasaulį. Ir,
 Kaip
 Orfėjas, aš
 Neatsigręšiu.“

X X X

Palik tas
 Duris
 Ramybės –
 Nulūš
 Raktas, ir

Niekas
 Nebejeis!.. O ir
 Nėra
 Ko
 Tokiu
 Laiku
 Baladotis – dar
 Išgąsdinsi kokį
 Vaiduoklį,
 Vėlę ar
 Demoną...
 Visa,
 Kas
 Gyvas.
 Išsigelbėti
 Nepavyks –
 Iltys
 Smigs vis
 Giliau ir giliau... O
 Sustabdyti
 Kraujavimo
 Nėra
 Kam.
 „Tikėk!“, –

Šaukia
 Radijas. „Ti-kék“, –
 Šnabžda
 Laikraščiai. „Tiii-kékkk“, –
 Zyzia net
 Kavamalė.

Tikiu. Kad
 Viskas
 Baigsis.
 Pirmoj
 Planetoj
 Už
 Saulės
 Sistemos. Tokioj
 Šviesioj!..
 Kaip pati
 Nebūtis.

X X X

Supratau!.. Viską
 Trint
 Reikia
 Pradėt
 Nuo pat
 Pradžią: pirmiausia –
 Dienas, paskui – ir
 Naktis... Galiausiai –
 Sapnus ir
 Mintis... Tiesa, mintis
 Būtų
 Galima ir
 Palikt – tik
 Perkošt
 Per stambų
 Žvyrą... Nors tuomet
 Nuoskaudų
 Sakais
 Apvarvės visi
 Balti
 Lapai. O
 Kur
 Instrukcija?!.
 Be jos
 Pardavinėt
 Filtrus
 Draudžiama.
 (Nebent
 Nemokėtum
 Gramatikos, tad
 Skausmas būtų
 Be jokios
 Giminės, o tu
 Pats –
 Be
 Veido.) Aš ir

Sakau,
 Ko tos
 Varnos taip
 Atakavo –
 Puolė tiesiai
 Po autobuso
 Ratais –
 Sulesė rupūžės
 Viską iki kruopelytės...
 Per
 Vėlu jau –
 Aukštųjų
 Akimirų
 Nebepakartosi. (Nes
 Jos jau taip
 Žemai, kad tiesiog
 Nepastebėsi
 Tamsoje... Ir,
 Įlipęs kaip
 Į
 Prasmirdusio
 Gyvio
 Vidurius, riebiai
 Nusikeiksi.)
 Sudie, mano
 Mieste!..
 (Kuris niekad
 Nebūsi
 Mano.)
 Sudie, mano
 Drauge, –
 Beasmeni mano
 Aš!..
 Persipjauti
 Venas taip
 Paprasta,
 Palyginus su tuo,
 Kad
 Reikės
 Išverti
 Viską,
 Ko visuomet taip
 Norėjau.

X X X

Atstokite, piktosios
 Dvasios ir
 Demonai, –
 Lobio
 Nebėr: aš
 Sudeginau
 Planą,
 Kaip jį
 Pasiiekti!.. O
 Be
 Plano

Neišku nei
 Kur, nei
 Kiek laiko.
 (Išmoksiu tą
 Tekstą –
 Iki
 Generalinės
 Nebeužstrigsiu nė
 Ties
 Vienu
 Sakiniu.) Tiktai
 Raskit man
 Partnerį,
 Kuris...
 Iš
 Vaikystės
 Prisimintų tik
 Girtą
 Tėvą ir
 Motiną... Kas
 Vakara
 Ryjančią
 Raminamuosius... O kas antrą
 Verčiančią
 Praryt ir
 Jį, vos
 Šešerių ar
 Septynerių
 Pyplių.
 (Ženklas
 N-14 čia
 Neišgelbės –
 Ženkla
 Neišgelbėjo nė
 Galingų
 Imperijų.) O
 Toliau – tik
 Stipriau – ne
 Silpnų
 Nervų
 Žiūrovams. (Net
 Froidas
 Žiūrėdamas
 Būtų
 Rašęs
 Keiksmažodžiais.) Bet
 Geriau
 Įsipilkim –
 Nuplaukim
 Kartėlį: šitie
 Vaidmenys mūsų
 Seniai
 Suvaidinti. Ir
 Godžiai
 Išgertas arterinis
 Kraujas. O
 Širdys – kažkur rekvizito ►

◀ Palėpėj.
 Neduok,
 Dieve,
 Žiurkės ar
 Drėgmė ir
 Pelėsiai –
 Kas mums
 Tokias
 Netikusias
 Bepagamins?!.

 X X X

 Nė
 Dvyliktos
 Neišmušus
 Pasaka
 Baigsis. Bet
 Tamsa čia
 Niekuo
 Dėta –
 Keliai
 Neapledėję,
 Takai
 Neužpustyti.
 Svarbiausia
 Prisimint savo
 Vardą,
 Kad
 Šaukiamas netyčia
 Neatsilieptum. O
 Nebūti,
 Kai
 Sunku, kur kas
 Paprasčiau,
 Nei
 Nebūti,
 Kai
 Lengva.
 Kai pro langą
 Skamba
 „Amelija
 Iš
 Monmartro“, o tu
 Žinai, kad jau
 Niekad
 Nebūsi
 Paryžiuje. Kad jau
 Niekad
 Nebūsi...
 Tarp
 Dviejų
 Pasaulių, iš
 Kurių
 Vienas
 Baigdavosi, vos
 Prašvitus. Nors tai nepalyginamai

Geriau, nei
 Įkalinti jį dienos
 Šviesoje, kai
 Saulė
 Apakino... Ir
 Viens
 Kito daugiau
 Nebematėm.

 X X X

 Nesimuistyk –
 Atsistok
 Tiesiai! –
 Noriu
 Apkabint bent tavo
 Šešėlį.
 (Kas
 Tikra, o kas ne –
 Susitarimo
 Reikalas. Nors
 Tikrasis
 Gyvenimas
 Prasideda po to,
 Kai
 Nupuošiamos
 Eglės ir
 Nukabinamos
 Vitrinų
 Girliandos.) O tai,
 Ko
 Nėra
 Šiame
 Gyvenime,
 Galima
 Rasti
 Kitame. (Ne tame –
 Po
 Mirties, bet
 Po šio
 Gyvenimo.) Tik
 Reikės
 Laiko
 Pažinti ir
 Atpažinti.
 Suprasti ir
 Perprasti. O
 Sniegui
 Nutirpus
 Viskas
 Bus,
 Kaip
 Buvę. Netgi tai,
 Ko
 Niekad
 Nebuvo.

X X X

 Užsivarstęs
 Batus
 Nenuėisi
 Toliau nei esi. Tik
 Nusispjauk
 Per kairįjį
 Petį,
 Jei ir
 Netiki
 Prietarais – visa
 Apimantis
 Pasaulis
 Apims, net
 Nespėjus
 Pajust,
 Jog jau
 Slysti. O
 Atodrėkis rasis
 Negreit. Ir
 Varvekliai
 Nebus
 Vietoj
 Špagų.

 Mes
 Gavome viską,
 Ko
 Neturi
 Kiti!.. Tiktai
 Nesupratom, kad
 Laiko
 Nebėr nei
 Užbaigt, nei
 Pradėti
 Iš
 Naujo:
 Juodas
 Sniegas
 Ant
 Rankų... Juodas sniegas
 Ant
 Veido... Juodas sniegas
 Gerklėj... Bet visai
 Nebelike
 Jėgų jį
 Iškosėt.

 X X X

 ...O
 Po viso
 To dar
 Stojo kaip reta
 Šalta
 Žiema. (Kai

Ašaros
 Suledėja, dar nė
 Neištryškusios
 Iš
 Akių. Ir
 Nuo visuotinio
 Stingulio
 Daugiabučio
 Langus
 Ištinka
 Paralyžius.) Tik
 Nerėk taip!..
 Išsižiojęs su šalčiu
 Įkvėpsi visas šio
 Pasaulio
 Dvasias ir
 Demonus,

Kurie
 Užkimš
 Bronchus... Bet jų
 Neparodys nei
 Kompiuterinė
 Tomografija, nei
 Magnetinis
 Rezonansas. O
 Bandytas
 Išsikrapštyti pačiam
 Prilygs
 Kriminaliniam
 Abortui. Nes...
 Tavęs
 Nebėra. Dar
 Nuo
 Tada,

Kai
 Viens
 Kitą
 Kartojom. Jau nuo dabar,
 Kai
 Kartoja
 Mus
 Visa,
 Tiktai
 Ne
 Mes.

---

* Aukščiausiasis gėris.

MRF
 MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Ričardo Šileikos nuotr.

„Poezijos pavasaris 2026“ nuvilnys per Klaipėdą

Nijolė KEPENIENĖ

Vėl čirškauja sugrįžę paukščiai, o mes, žmonės, imame laukti „Poezijos pavasario“ festivalio, kuris ir šiemet, kaip kasmet, visoje Lietuvoje prasidės tuo pačiu metu – gegužės 17-ąją. Kai kas gal numos ranka, sakydamas, kad poezija – tik žodžiai, kuriais šiais laikais mes esame tiesiog atakuojami socialiniuose tinkluose, juk ten pateikiamas turinys, bet neapsigaukime – poezija visai kas kita.

Eilėraščių kuriantis žmogus nestato sienos tarp savęs ir elektroninėje erdvėje kuriamo personažo, to savęs, kurį į elektroninę erdvę paleidžia kaip už virvelių tampomą lėlę. Netkinu pamokslauti ar teigti, kad visos tos dirbtinės platformos tik toлина mus vienus nuo kitų – šiais laikais mes vertiname technologijų teikiamą greitį, bet jeigu norime išlikti gyvais žmonėmis, neužmirškime nors kartais atsiversti poezijos tomelį ir perskaityti eilėraščių. Neskubėkime, tiesiog skaitykime žodžius ir leiskime sau pasimėgauti gilesne žmogaus atvertimi, išjaukime į tą žodžio kuriamą stebuklą – tiesioginį jausmo ar išgyvenimo, galų gale, išgrynintos minties kelią nuo vienos gyvos būtybės į kitą.

O festivalis yra šventė, suteikianti dar daugiau tikrojo žmogiško bendravimo galimybių. Taip, turėsite išeiti iš namų, susitikti kitus veidus, turėsite skaityti ne tik eilėraščius, bet gyvų žmonių akis, perprasti – o juk kai kurie esame tai užmiršę – judesiu kalbą, gal net ranką turėsime vienam kitam paspausti. O balsai... Taip, poetai skaitys garsiai, kartais gal teks nusijuokti, gal net ašarą nubraukti. Suteikime sau tokį paprastą žmogišką malonumą, pasidžiaukime vieni kitais. Pasitikime ir jaunuosius poetas, dar tik pradedančius. Šiuo metu Klaipėdos poetai kaip tik lankosi mokyklose, bandydami istoriją prikelti eilėmis. Gal nusijuoksite, sakysite, suklydau, juk istoriją rašo istorikai. Šventa tiesa. Ir visgi mūsų kolektyvinę, mūsų emocinę atmintį kuria ne istorikai, o menininkai – dailininkai, poetai, prozi-

ninkai. Tai susirinkime į poezijos festivalio atidarymo šventę ir paklauskime jaunųjų šiandieninės mitologijos kūrėjų, pažiūrėkime į jų akis, išgirskime jų žodį.

„Poezijos pavasario“ renginių Lietuvoje tikrai daug. Į Skuodą, Veiviržėnus, Mažeikius, Biržus, Pasvalį važiuos ir Klaipėdos poetai, bet nemažai renginių organizuojama ir Klaipėdoje. Kviečiame!

„Poezijos pavasario“ atidarymo šventė uostamiestyje – gegužės 17 d. 14.30 val. Prano Domšaičio galerijos kiemelyje (jei līs – viduje, Liepų g. 33).

Eilėraščius skaitys Elena Karnauskaitė, Daiva Molytė-Lukauskienė, Sondra Simana, Jūratė Sučylaitė, Rita Latvėnaitė-Kairienė, Dalia Tamošauskaitė-Zabitenė, Dalia Bielskytė, Milginta Palubinskaitė, Gitana Gugevičiūtė, Gintaras Grajauskas, Liutauras Degėsys, Kristina Norvilė, Loreta Liutkutė, Alma Riebzdaitė, Clandestinus, Danielius Milašauskas, Jurgis Raudys, Mindaugas Jonas Urbonas, Antanas Stanevičius, Gerda Jankevičiūtė, Jūratė Straupaitė, gimnazijų ir progimnazijų auklėtiniai. Bus paskelbti anoniminio eilėraščių konkurso nugalėtojai. Renginį ves Nijolė Kliukaitė ir Dainius Sobeckis.

Gegužės 17 d. 20 val. – virtualus pasimatymas su lietuvių poetais, gyvenančiais JAV, Daniujoje, Vokietijoje, Meksikoje, Meno kieme, kavinėje „Raudonų plytų kelias“ (Bažnyčių g. 6).

Gegužės 19 d. 17 val. – „Eilės liejasi laisvai“ Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešojoje bibliotekoje (Herkau Manto g. 25). Vedėjai: Rita Šneiderienė ir R. Latvėnaitė-Kairienė.

Gegužės 24 d. 14 val. – skaitymai „Išėjusiems“ Klaipėdos skulptūrų parke (tarp K. Donelaičio, Liepų, Trilapio ir S. Daukanto gatvių). Vedėja S. Simana, eiles skaitys D. Bielskytė, J. Sučylaitė.

Gegužės 28 d. 17 val. – slemas Klaipėdos kultūrų komunikacijų centro kiemelyje prie Parodų rūmų (Didžioji Vandens g. 2). Skaitys jaunieji poetai. Vedėjas Dominykas Matulionis.

Gegužės 30 d. 10 val. – skaitymai „Ant vandens“. Dalyvaus svečiai iš Vilniaus ir užsienio.

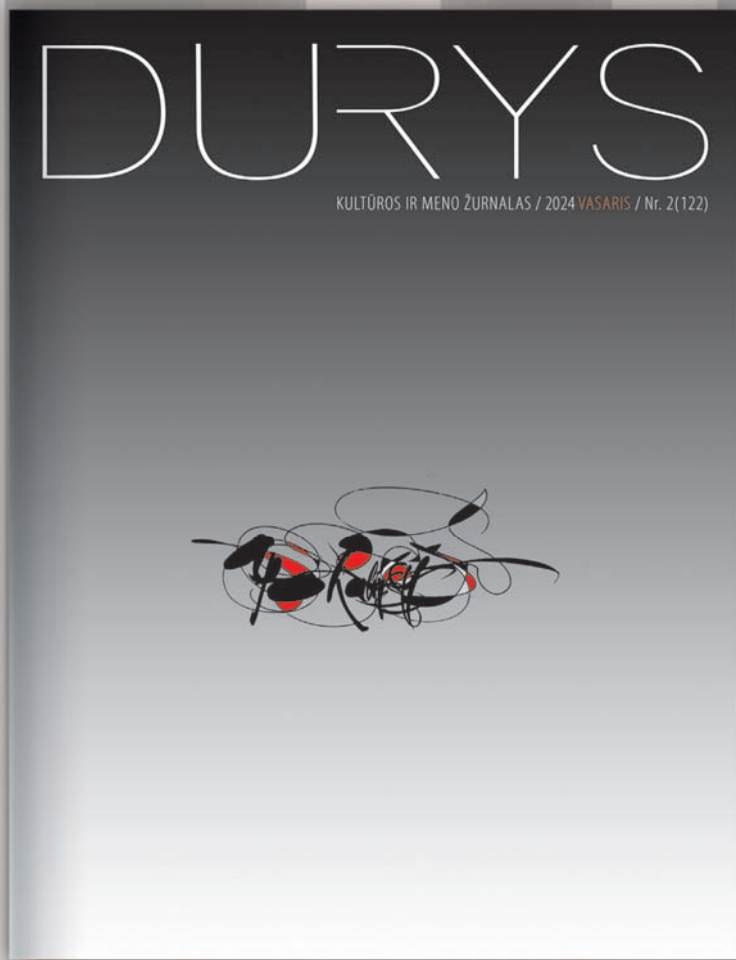
Gegužės 30 d. 13 val. – baigiamieji „Poezijos pavasario“ skaitymai su svečiais Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešojoje bibliotekoje.

Poeziją skaitys E. Karnauskaitė, D. Molytė-Lukauskienė, D. Bielskytė, D. Tamošauskaitė, S. Simana, G. Grajauskas, D. Sobeckis, D. Milašauskas, M. J. Urbonas, Clandestinus, L. Degėsys, M. Palubinskaitė, Darius Rekis, G. Jankevičiūtė, G. Gugevičiūtė ir „Poezijos pavasario“ svečiai: Birutė Jonuškaitė, Jerzy Jerniewicz, Tadas Žvirinskas, Ričardas Šileika, Anna Halberstadt, Saulius Vasiliauskas, Eglė Elena Murauskaitė, Dainius Dirgėla.

Kartu ir vėl skelbiamas anoniminio eilėraščių konkursas. Laukiami eilėraščių tema „Istorija sugrįžta eilėmis“. Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos fojė bus pastatyta eilėraščių skrynelė, į kurią bus galima juos įmesti. Eilėraščių konkursui galima siųsti ir elektroniniu paštu klrasytojai@gmail.com.

Gražaus ir kūrybingo šventės laukimo bei pačios „Poezijos pavasario“ šventės. Žingsniuodami ar risdamiesi radikaliosios technologijos link, neužmirškime, kad visos technologijos buvo kuriamos, kad turėtume daugiau laiko. Laiko kam? Ogi poezijos skaitymui.

Klaipėda

MĖNESINĮ KULTŪROS IR MENO ŽURNALĄ „DURYS“ GALIMA PRENUMERUOTI Į NAMUS

Perkant dienraščio „Klaipėda“ redakcijoje
vieno numerio kaina –

1,60 Eur

Prenumeruojant Lietuvos pašte
vieno numerio kaina –

3,36 Eur

Dienraščio „Klaipėda“ redakcijos adresas: Naujojo Sodo g. 1A, „K centras“, I aukštas.
Detalesnė informacija tel.: +370 46 397 713, +370 46 397 714.

ISSN 2351-5848

9 772351 584003